

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

«ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΝΕΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΣΤΗΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

που εκπονήθηκε για τη χορήγηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης
από την Ευαγγελία Κακλειδάκη
(Α.Μ. 162 / 425Μ2010011)

ΘΕΜΑ: «Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών την εποχή της
οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα»

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Θεμελή Όλγα	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	Επιβλέπουσα
Γκασούκα Μαρία	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ	Μέλος συμβουλευτικής Επιτροπής
Τσαούσης Ιωάννης	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ	Μέλος συμβουλευτικής Επιτροπής

ΡΟΔΟΣ, 2012

Η έγκριση της παρούσης Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας από το Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού του Πανεπιστημίου Αιγαίου δεν υποδηλώνει αποδοχή των απόψεων της συγγραφέως.

Περιεχόμενα

1. Βία	11
1.4.1 Φάση πρώτη: δημιουργία της έντασης	14
1.4.2 Δεύτερη φάση: η έκρηξη	15
1.4.3 Φάση τρίτη: ευγενική και μεταμελημένη συμπεριφορά	15
1.5.1 Σωματική κακοποίηση	17
1.5.2 Οικονομική κακοποίηση	17
1.5.3 Σεξουαλική κακοποίηση	18
1.5.4 Ψυχολογική Κακοποίηση	19
1.5.5 Λεκτική Κακοποίηση	20
1.5.6 Κοινωνική καταπίεση	20
1.6.1 Το προφίλ του θύματος	21
1.6.2 Το προφίλ του θύτη	22
1.7.1 Λόγοι παραμονής των γυναικών	26
1.8.1 Σωματικές συνέπειες	27
1.8.2 Ψυχολογικές συνέπειες	28
1.8.3 Κοινωνικές συνέπειες	29
2. Οικονομική κρίση	35
1.12.1 Οικονομικές	36
1.12.2 Ψυχολογικές Συνέπειες	36
1.13.1 Σε χώρες του εξωτερικού	38
1.13.2 Στην Ελλάδα	39
1.13.3 Λόγος παραμονής των γυναικών την περίοδο της κρίσης	40
3. Μεθοδολογία Έρευνας	42

1.16.1 Περιγραφή εργαλείου	44
4. Αποτελέσματα.....	48
5. Συζήτηση – Συμπεράσματα	58
6. Βιβλιογραφία.....	62
7. Παραρτήματα	76

Ευχαριστίες

Στην πολυαγαπημένη μου γιαγιά που χωρίς τη συμβολή της θα ήταν αδύνατη εκπλήρωση του στόχου μου.

Στον φίλο μου Νίκο Ταψή για την καταλυτική βοήθειά του με την εμπειρία και τις γνώσεις

Στη μαμά μου που είναι πάντα δίπλα μου.

Στη φίλη μου τη Δώρα Κατσιβαρδάκου, γιατί χωρίς τη βοήθειά της η έρευνά μου θα ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθεί.

Στις εργαζόμενες στο Συμβουλευτικό Κέντρο της Αθήνας της ΓΓΙΦ για την σημαντική βοήθειά τους.

Σε όσους/ες στερήθηκαν την παρουσία μου όλο αυτό τον καιρό.

Εισαγωγή

Η βία αποτελεί ένα διαχρονικό φαινόμενο το οποίο εντοπίζεται σε όλες τις κοινωνίες και αναπροσαρμόζεται ανάλογα με τις κοινωνικές συνθήκες. Το ίδιο συμβαίνει και με την βία κατά των γυναικών η οποία δεν περιορίζεται σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικο-οικονομικο-πολιτικό σύστημα, αλλά υπάρχει και διαιωνίζεται σε κάθε πλευρά του πλανήτη ανεξαρτήτως πλούτου, φυλής ή πολιτισμού.

Η ενδοοικογενειακή βία, σύμφωνα με σύγχρονες επιστημονικές μελέτες, αποτελεί ένα φαινόμενο που υπήρχε πάντοτε, αλλά αντιμετωπιζόταν ως ταμπού από την εκάστοτε κοινωνία, για τον λόγο αυτό δεν έβγαινε στην επιφάνεια. Το πρόβλημα παρέμενε στα κλειστά τοίχοι της οικογενειακής εστίας και κανείς/και μία δεν είχε δικαίωμα να παρέμβει σε αυτό.

Παρόλο που ένας μεγάλος αριθμός μελετών αναφέρει ότι υπάρχει συμμετρία ως προς τη χρήση βίας ανάμεσα σε γυναίκες και σε άνδρες (Fiebert, 2006), ωστόσο έχει αποδειχθεί ότι ο κυρίως λόγος σύμφωνα με τον οποίο οι γυναίκες εκδηλώνουν βίαιες συμπεριφορές απέναντι στους συντρόφους τους είναι επειδή βρίσκονται σε θέση άμυνας και όχι σε θέση ισχύος όπως συμβαίνει κυρίως με τους άνδρες. Ακόμα οι περισσότερες γυναίκες οι οποίες αναγκάζονται να χρησιμοποιήσουν τη βία προκειμένου να αμυνθούν, σύντομα διακόπτουν την συγκεκριμένη πρακτική (Dobash, Dobash, Wilson & Daly, 1992). Σύμφωνα με έρευνες, η διάπραξη βίας από τους άνδρες έχει αυξημένες πιθανότητες να προκαλέσει σοβαρούς τραυματισμούς στις γυναίκες θύματα σε αντίθεση με τη βία που ασκείται από τις γυναίκες προς τους άνδρες η οποία είναι ήπιας μορφής (Molindor & Tolman, 1998).

Η ενδοοικογενειακή βία έχει τις ρίζες της στις διαρθρωτικές ανισότητες μεταξύ των δύο φύλων που εμφανίζονται σε κάθε κοινωνία (Stark, 2007). Ο έλεγχος των γυναικών αποτελεί την κύρια επιδίωξη των ανδρών που σκοπό έχουν να τις υποτάξουν και να τις περιορίσουν στην ιδιωτική σφαίρα, προκειμένου να μην διακυβευτούν τα πατριαρχικά κερημένα τους (Dasgupta, 1999; Lloyd & Emery, 1994; Saunders, 1988; Walker, 1984). Αλλά και ο ανδροκεντρικός χαρακτήρας των κοινωνιών σε συνδυασμό με την συστηματική παράλειψη του κρατικού μηχανισμού, ως προς την περιφρούρηση των δικαιωμάτων των γυναικών, οδηγεί σε συμπεριφορές κακοποιητικές των ανδρών σε βάρος των γυναικών.

Σύμφωνα με ανακοίνωση στου Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (2008)

- ▲ Η πιο συχνή μορφή βίας προέρχεται από τον ερωτικό σύντροφο. Μία στις τρεις γυναίκες κάποια στιγμή στη ζωή της θα ξυλοκοπηθεί, θα βιασθεί ή με κάποιο άλλο τρόπο θα κακοποιηθεί από το σύντροφό της.
- ▲ Οι μισές από τις γυναίκες θύματα ανθρωποκτονίας έχουν δολοφονηθεί από (νυν ή πρώην) σύζυγο ή σύντροφο.
- ▲ Μία στις πέντε γυναίκες κάποια στιγμή στη ζωή της θα πέσει θύμα βιασμού ή απόπειρας βιασμού.
- ▲ Οι γυναίκες 15-44 ετών κινδυνεύουν περισσότερο από βιασμό ή ενδοοικογενειακή βία παρά από καρκίνο, τροχαία ατυχήματα, πόλεμο ή ελνοοσία.
- ▲ 130 εκατομμύρια γυναίκες και κορίτσια έχουν υποστεί ακρωτηριασμό γεννητικών οργάνων.
- ▲ 2 εκατομμύρια κορίτσια ανά έτος κινδυνεύουν να υποβληθούν σε ακρωτηριασμό γεννητικών οργάνων.
- ▲ Το 40-50% των γυναικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν αναφέρει κάποια μορφή σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο εργασίας.
- ▲ Το 55%-95% των γυναικών θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας δεν καταγγέλλουν το πρόβλημα

Οι κύριες μορφές ανδοοικογενειακής βίας θεωρούνται η σωματική, η ψυχολογική και σεξουαλική. Αυτή όμως η κατηγοριοποίηση είναι αρκετά γενική και δεν αναφέρεται ένας μεγάλος αριθμός από διαφοροποιήσεις που εμπεριέχονται σε κάθε κατηγορία (Αρτινοπούλου, 2000).

Στις χώρες του δυτικού κόσμου το ποσοστό χαμένων ετών υγιούς ζωής εξαιτίας της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών φτάνει το 20% (Heise, Pitanguy & Germain, 1994). Οι σωματικές τραυματισμοί που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες-θύματα βίας από τους συζύγους/συντρόφους τους είναι σημαντικές. Σπασμένα κόκαλα, κοψίματα, μώλωπες, αιμορραγίες, εγκεφαλική διάσειση είναι μόνο μερικές συνέπειες της σωματικής βίας.

Σε ό,τι αφορά τις συνέπειες από την ψυχολογική κακοποίηση τα αποτελέσματα είναι εντεινόμενο άγχος, σοκ, μετατραυματικό στρες, άρνηση του συμβάντος, ανάπτυξη φοβιών, κοινωνική απομόνωση, μοναξιά, αυτοκτονικές τάσεις ή ιδεασμοί, εξαρτητικές σχέσεις, χαμηλή αυτοεκτίμηση, τάσεις φυγής, ενοχικά σύνδρομα, χρήση αλκοόλ και ουσιών, διαταραχές στον ύπνο και την διατροφή, ακόμα σε ορισμένες περιπτώσεις εμφανίζεται και ανάπτυξη ψυχώσεων, η χαμηλή αυτοεκτίμηση, η δυσκολία εμπιστοσύνης ως προς το άλλο φύλο (Coker και συν., 2000; Coker, Davis, Arias, Desai, Sanderson, Brandt, και συν., 2002; Campbell & Lewandowski, 1997; Hathaway, Mucci, Silverman, Brooks, Mathews & Pavlos, 2000; O'Leary, 1999; Oriel & Fleming, 1998; Silverman, Raj, Mucci, & Hathaway, 2001).

Οι γυναίκες αποτραβιούνται από τον κοινωνικό περίγυρο, δεν έχουν διάθεση για εργασία και για ζωή και σε ορισμένες περιπτώσεις οδηγούνται ακόμα και στην αυτοκτονία.

Επίσης, όσες δέχονται σεξουαλική κακοποίηση από τον σύζυγο/σύντροφό τους είναι εκτεθειμένες σε σεξουαλικά μεταδιδόμενες ασθένειες όπως είναι τα κονδυλώματα, τα μπιμπιλώματα καθώς και η μετάδοση του ιού της επίκτητης ανοσοποιητικής ανεπάρκειας (HIV) (Akin & Subaşı 2003; Dunkle, Jewkes, Brown & Gray, 2004; Khan, 2000).

Αναμφισβήτητα τις τελευταίες δεκαετίες έχουν σημειωθεί σημαντικά βήματα σε ό,τι αφορά την ίση αντιμετώπιση της γυναίκας και γενικότερα την αναβάθμιση του συνολικού της ρόλου στη κοινωνία. Το πρόβλημα της γυναικείας κακοποίησης από τον ίδιο της τον σύζυγο/σύντροφο εντοπίζεται ακόμα και σήμερα σε όλες τις κοινωνίες του λεγόμενου «ανεπτυγμένου» κόσμου.

Τα τελευταία χρόνια με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης το φαινόμενο τα ενδοοικογενειακής βίας με θύματα γυναίκες μεγεθύνεται. Οι συλλογικές συμβάσεις αναθεωρούνται σε βάρος των εργαζομένων και οι ελαστικές μορφές απασχόλησης επικρατούν έναντι της πλήρους εργασίας. Πολλοί είναι οι ερευνητές/τριες που συγκλίνουν στην παραδοχή μίας ισχυρής συνάφειας ανάμεσα στην ανεργία και στην εμφάνιση αντικοινωνικών συμπεριφορών (Murphy & Athanasiou, 1999), όπως είναι και η κακοποίηση των γυναικών από τον σύζυγο/σύντροφό τους.

Ο παράγοντας εργασία λειτουργεί καθοριστικά στη συμπεριφορά του άνδρα, ο οποίος αυτοπραγματώνεται μέσω αυτής. Για τον λόγο αυτό όταν αρχίσει να υστερεί στον συγκεκριμένο τομέα, είτε με την απώλεια της είτε με τα προβλήματα που εμφανίζονται στον εργασιακό χώρο, καταβάλλεται από πίεση και έντονο άγχος. Αυτό δε σημαίνει βέβαια ότι οι άνδρες που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στον επαγγελματικό τους περιβάλλον, αρχίζουν να κακοποιούν τη σύζυγο/σύντροφό τους. Ωστόσο, κάτω από τέτοιες συνθήκες μία προϋπάρχουσα κακοποιητική συμπεριφορά από τον

σύζυγο/συντρόφο εντείνεται τόσο ως προς τη συχνότητα όσο και ως προς την ένταση.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι η οικονομική κρίση δεν αποτελεί αυτόν κάθε αυτόν τον παράγοντα ο οποίος οδηγεί στην εμφάνιση ενδοοικογενειακή βίας κατά των γυναικών, αλλά η ανισότητα που υπάρχει σε μία κοινωνία μεταξύ των δύο φύλων σε συνδυασμό με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, οδηγεί στην αύξηση του εν λόγω φαινομένου και το αντίστροφο, δηλαδή όταν υπάρχει περισσότερη ισότητα ανάμεσα στις γυναίκες και τους άνδρες οι βίαιες συμπεριφορές από τους άνδρες κατά της συντρόφου τους μειώνεται (Carpigli & Boyer, 2001).

Επιπροσθέτως, σε περιόδους οικονομικής ύφεσης τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας δυσκολεύονται να αντιδράσουν, καθώς η ανεργία πλήττει κυρίως τις γυναίκες (ΕΛΣΤΑΤ, 2012) με αποτέλεσμα την παραμονή τους σε μία κακοποιητική σχέση, καθώς δεν μπορούν να επιβιώσουν έξω από αυτή. Η αύξηση της γυναικείας φτώχειας οδηγεί στην αύξηση της περιθωριοποίησης και στον υποβιβασμό της γυναικείας ύπαρξης.

Παρά το γεγονός ότι η οικονομική ανάπτυξη από μόνη της δεν αποτελεί επαρκή προϋπόθεση για την ισότιμη κατανομή της ευημερίας ή για να προωθήσει την ανθρώπινη ανάπτυξη, παρόλα αυτά η εκτεταμένη οικονομική ύφεση και η παρατεταμένη οικονομική κρίση έχει αποδειχθεί ότι αποτελούν τροχοπέδη για την επίτευξη της ισότητας μεταξύ των δύο φύλων. Εξαιτίας της οικονομικής κρίσης ο κρατικός προϋπολογισμός συρρικνώνεται αισθητά προκαλώντας τη μείωση του αριθμού κονδυλίων που διοχετεύεται σε κοινωνικές δομές. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τον σημαντικό περιορισμό των υποστηρικτικών δομών για την προώθηση των θεμάτων ισότητας ανάμεσα στις γυναίκες και τους άνδρες. Τα προγράμματα λιτότητας αποδείχθηκαν καταστροφικά, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη των στόχους και τη μείωση της ανισότητας των φύλων (Antonopoulos, 2009).

Στην εποχή της οικονομικής εξαθλίωσης η ανάγκη για επιβίωση αποκτά κυρίαρχη θέση στη ζωή των ανθρώπων. Η ισότητα ανάμεσα στα δύο φύλα παραγκωνίζεται και οι υποστηρικτικές δομές για τις κακοποιημένες συζύγους/συντρόφους απαξιώνονται. Η προώθηση της ισότητας των φύλων χάνει τη δυναμική της ως κοινωνικός και πολιτικός στόχος με αποτέλεσμα την επιστροφή στα πατριαρχικά στερεότυπα, την αύξηση της ανισότητας και την επιβολή των ανδρών έναντι των γυναικών με τη χρήση της βίας.

Στόχος της συγκεκριμένης επιστημονικής έρευνας είναι να μελετήσει:

1. Με ποιους τρόπους κακοποιούνται τα θύματα ανδοοικογενειακής βίας;
2. Πώς επηρεάζει η τρέχουσα οικονομική κρίση την εκδήλωση ανδοοικογενειακής βίας;
3. Σε ποιους παράγοντες αποδίδουν οι κακοποιημένες την βία που δέχονται από τον

σύζυγο/σύντροφό τους;

4. Ποιοι είναι οι λόγοι για τους οποίους οι κακοποιημένες δεν αντιδρούν;

Το φαινόμενο αυτό θα προσπαθήσουμε να το διερευνήσουμε μέσω της προσέγγισης κακοποιημένων γυναικών.

Θεωρητικό πλαίσιο

1. Βία

Για την πληρέστερη κατανόηση της παρακάτω έρευνας είναι χρήσιμο να αποσαφηνιστούν οι ορισμοί των εννοιών «βία κατά των γυναικών», «ενδοοικογενειακή βία» και «γυναικεία κακοποίηση».

1.1 Ορισμός ενδοοικογενειακής βίας

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ο ορισμός της ενδοοικογενειακής βίας, αρχικά προτάθηκε από τη Δανία και έπειτα υιοθετήθηκε από τα υπόλοιπα Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 1995 στη 4η Διάσκεψη Γυναικών. Ο ορισμός βρίσκεται στις παραγράφους 113 και 118 της Ατζέντας Δράσης του Πεκίνο. Συγκεκριμένα, "Κάθε σωματική, σεξουαλική, ή ψυχολογική βία που ασκείται σε βάρος του θύματος από τον τωρινό ή πρώην σύζυγο, ή σύντροφο, ή άλλα μέλη της οικογένειας, καλείται ενδοοικογενειακή βία» (Παράρτημα Α, 1995).

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας δίνει τον δικό του ορισμό για τη συντροφική βία (intimate partner Violence) την οποία ορίζει ως οποιαδήποτε συμπεριφορά στα πλαίσια μιας στενής σχέσης, η οποία προκαλεί σωματική, ψυχολογική ή σεξουαλική βλάβη σε αυτούς που διατηρούν τη σχέση (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi, B.A. & Lozano, 2002).

Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία ως ενδοοικογενειακή βία ορίζεται η τέλεση αξιόποινης πράξης σε βάρος μέλους της οικογένειας. Η οικογένεια ή κοινότητα με βάση το νομοθέτη αποτελείται από συζυγούς η γονείς και συγγενείς πρώτου και δευτέρου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας και τα εξ υιοθεσίας τέκνα τους. Επιπλέον στην οικογένεια περιλαμβάνονται, εφόσον συνοικούν, συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι τέταρτου βαθμού και πρόσωπα των οποίων ο επίτροπος, δικαστικός παραστάτης ή ανάδοχος γονέας έχει ορίσει μέλος της οικογένειας, καθώς και κάθε ανήλικο πρόσωπο το οποίο συνοικεί στην οικογένεια (Νόμος 3500).

Συμφώνα με τον Kalliori D. Spinellis (1997), «Με τον ορό ενδοοικογενειακή βία εννοούμε τη χρήση δύναμης ή εξουσίας από ένα μέλος της οικογένειας (δράστης) προς ένα άλλο μέλος της (θύμα), προκαλώντας έτσι επιβλαβείς συνέπειες». Ο ορός «βία» περιλαμβάνει τη σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική βία και μπορεί να λάβει μορφή ενεργητική (χτύπημα) ή παθητική (παραμέληση).

Η Ερευνητική ομάδα των Straus, Gelles και Steinmetz (1980) διακρίνει την ενδοοικογενειακή βία σε δύο συγκεκριμένους τύπους, τη "φυσιολογική βία" (normal violence) και τη "σοβαρή/καταχρηστική βία" (severe violence). Με τον όρο φυσιολογική βία χαρακτηρίζεται η βίαιη πράξη που ενέχει τη σοβαρή πιθανότητα τραυματισμού και την πρόκληση σωματικού πόνου σε κάποιο άτομο, ενώ ως σοβαρή/καταχρηστική βία ορίζεται η βίαιη συμπεριφορά που εμπεριέχει ισχυρή πιθανότητα τραυματισμού του ατόμου πάνω στο οποίο ασκείται η βία.

Ο Felson (2002) προσεγγίζει και αναλύει την ενδοοικογενειακή βία από τη σκοπιά της βίας. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη προοπτική η βία η οποία λαμβάνει χώρα μέσα στην οικογένεια δεν διαφέρει από οποιαδήποτε άλλη βία όπου και όπως παρουσιάζεται. Σύμφωνα με την εν λόγω προσέγγιση, η βία με τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται μέσα στην οικογένεια, αντανακλά τις διαφορές που διακρίνονται ανάμεσα στις γυναίκες και τους άνδρες όπως είναι η σωματική δύναμη και όχι οι διαφορές μεταξύ τους όπως καθορίζονται από την κοινωνία.

Η Pagelow (1984) καθορίζει τη βία μέσα στην οικογένεια ως τις συγκεκριμένες πράξεις που εμφανίζονται από τον έναν σύντροφο ενάντια στον άλλον, αλλά και από τη συχνότητα με την οποία εκδηλώνονται οι πράξεις αυτές. Ορίζει τη βία ως την κατάχρηση της δύναμης ή της εξουσίας να αρνηθούν τα δικαιώματα και την ελευθερία επιλογής ενός άλλου. Η συντροφική βία ή κακοποίηση μπορεί να περιλαμβάνει όχι μόνο τις πράξεις σωματικής βίας, αλλά κάθε είδους πράξη που έρχεται σε επαφή με την ανάπτυξη ενός άλλου, που του στερεί τη δυνατότητα να κάνει τις προσωπικές τους επιλογές ή να ασκεί τα δικαιώματά του ως άνθρωπος. Εν κατακλείδι, η Pagelow προσδιορίζει την κακοποίηση ως τον εκ προθέσεως τραυματισμό της γυναίκας ή τον εξαναγκασμό της σε πράξεις ακούσιες ή το βίαιο περιορισμό της αναφορικά με εθελούσιες δραστηριότητες, από ενήλικα άνδρα, με τον οποίο διατηρεί σεξουαλική σχέση, ανεξάρτητα από το αν η βία λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο του έγγαμου βίου.

1.2 Μορφές ενδοοικογενειακής βίας

Οι κύριες κατηγορίες ενδοοικογενειακής βίας θεωρούνται η σωματική, η ψυχολογική και σεξουαλική. Αυτή όμως η κατηγοριοποίηση είναι αρκετά γενική καθώς υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός από

διαφοροποιήσεις που εμπεριέχονται σε κάθε κατηγορία (Αρτινοπούλου, 2000).

Η πλειοψηφία των κακοποιημένων γυναικών θεωρούν ωστόσο ότι η ενδοοικογενειακή βία δεν περιλαμβάνει μία συγκεκριμένη μορφή βίας, αλλά περιλαμβάνει όλες τις μορφές βίας με διαφορετική βαρύτητα σε κάθε περίπτωση (Gelles, 1979).

1.3 Αιτίες εμφάνισης ενδοοικογενειακής βίας

Σύμφωνα με την παραδοσιακά φεμινιστική θεωρία η κοινωνία χαρακτηρίζεται ως πατριαρχική καθώς το κυρίαρχο φύλο είναι το αρσενικό. Οι άνδρες έχουν ως κύρια επιδίωξη τους να ελέγχουν τις γυναίκες, για τον λόγο αυτό χρησιμοποιούν τη βία προκειμένου να τις περιορίσουν και να τις υποτάξουν ώστε να μην κινδυνεύουν να χάσουν τα κεκτημένα τους μέσα στην κοινωνία (Dasgupta 1999; Lloyd & Emery 1994; Saunders 1988; Walker 1984).

Σύμφωνα με τον Stark (2007) η ενδοοικογενειακή βία έχει τις ρίζες της στις διαρθρωτικές ανισότητες μεταξύ των δύο φύλων που εμφανίζονται στην κοινωνία. Οι άνδρες επιδιώκουν διαρκώς να έχουν τον έλεγχο των γυναικών προκειμένου να τις εμποδίσουν να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους και να αξιοποιήσουν τα προσόντα τους περιορίζοντάς τους στην ιδιωτική σφαίρα.

Το κράτος μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνο όταν υπάρχει μία συστηματική παράλειψη εκ μέρους του για την προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών, για τη ζωή, την υγεία, την ισότητα. Σύμφωνα με την Έκθεση των Ηνωμένων Εθνών (2007) τα κράτη μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνα για τη βία στην ιδιωτική σφαίρα στην περίπτωση που δεν δημιουργούν αποτελεσματικούς νόμους, δεν περιφρουρούν την τήρηση των νέμων που δημιουργούν και επιτρέπουν την εμφάνιση ανισοτήτων στην επιβολή τους.

Το Ελληνικό Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.) εξέδωσε ένα ενημερωτικό φυλλάδιο σχετικά με τη βία κατά των γυναικών το 2000 σύμφωνα με το οποίο η βία κατά των γυναικών δεν αποτελεί συνέπεια της φτώχειας και της ανεργίας. Η αιτία για τη βία κατά των γυναικών αποτελεί το γεγονός ότι η ελληνική κοινωνία δεν αναγνωρίζει την ύπαρξη ουσιαστικής ισότητας μεταξύ των γυναικών και των ανδρών στην καθημερινή τους ζωή.

Οι σχέσεις ανάμεσα στα δύο φύλα όπως προβάλλονται μέσα από τα κοινωνικά στερεότυπα δεν είναι σχέσεις οι οποίες στηρίζονται στον αμοιβαίο σεβασμό και στην συντροφικότητα, αλλά θεωρούνται κατά βάση ότι είναι σχέσεις εξουσίας και υποταγής. Για τον λόγο αυτό η βία κατά των γυναικών που

παρατηρείται μέσα στην οικογένεια, συγχωρείται πιο εύκολα από άλλες μορφές βίας και σε ένα βαθμό θεωρείται δικαιολογημένη. Δεν είναι λίγες οι φορές που το ίδιο το θύμα γίνεται αποδέκτρια κατηγοριών ότι εκείνη προκάλεσε τη βία (Chatzifotiou & Dobash, 2001).

Οι άνδρες μαθαίνουν ότι αποτελεί δικαίωμά τους να ελέγχουν το μυαλό, την καρδιά και τη ζωή των συντρόφων τους ταυτίζοντας το προσωπικό τους αίσθημα ασφάλειας με την εξάρτηση και υποτέλεια της συντρόφους τους. Μία ανεξάρτητη γυναίκα δημιουργεί σε μεγάλο βαθμό ανασφάλεια στον σύντροφό της. Η ίδια η κοινωνία μέσω των θεσμών κοινωνικοποίησης όπως είναι η οικογένεια, το σχολείο, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ο φιλικός περίγυρος διαπαιδαγωγούν τις γυναίκες έτσι ώστε να είναι υποχωρητικές, να υπομένουν τη βία, να παραμένουν σιωπηλές και να μην απαιτούν και να διεκδικούν αλλαγή της επικρατούσας κοινωνικής κατάστασης (Chatzifotiou & Dobash, 2001).

Οι Chatzifotiou και Dobash (2001) υποστηρίζουν ότι η ανισότητα εντοπίζεται στις παραδοσιακές αξίες και ρόλους ανάμεσα στα δύο φύλα. Οι κοινωνικές αξίες και στάσεις αναγνωρίζουν στον άνδρα την απόλυτη κυριαρχία του πάνω στη γυναίκα. Αυτός είναι ο αρχηγός και μπορεί να συμπεριφέρεται και να πράττει όπως ο ίδιος επιθυμεί χωρίς να δίνει λόγο σε κανένα.

1.4 Ο κύκλος της βίας

Μία μεγάλη ανακάλυψη της Walker (1997) έπειτα από μία σειρά συνεντεύξεων είναι ότι η βία δεν είναι επαναλαμβανόμενη ούτε συμβαίνει τυχαία, αλλά σχεδόν κάθε φορά ακολουθεί μία συγκεκριμένη σειρά. Ο κύκλος κακοποίησης συνήθως διακρίνεται σε τρεις φάσεις οι οποίες ποικίλουν τόσο ως προς τον χρόνο όσο και ως προς την ένταση με την οποία εμφανίζονται, όχι μόνο μεταξύ των διαφόρων ζευγαριών, αλλά και μέσα στο ίδιο το ζευγάρι.

1.4.1 Φάση πρώτη: δημιουργία της έντασης

Κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης τα φαινόμενα κακοποίησης τα οποία συμβαίνουν είναι μικρής έντασης. Η γυναίκα προσπαθεί να ηρεμήσει τον δράστη προκειμένου να εμποδίσει την κλιμάκωση του θυμού του που θα οδηγήσει σε άσκηση βίας. Αν δεν υπάρξει ξέσπασμα από την πλευρά του συζύγου/συντρόφου της, πιστεύει ότι κατάφερε με την συμπεριφορά της να τον ηρεμήσει.

Στην αντίθετη περίπτωση που η γυναίκα δεχτεί κακοποίηση από τον σύζυγο/σύντροφό της, τότε θεωρεί ότι αυτή δεν έπραξε σωστά γι' αυτό και δέχεται τη βίαιη και απάνθρωπη

συμπεριφορά του, κατά κάποιο τρόπο θεωρεί τον εαυτό της συνένοχό του, νομιμοποιώντας της πεποίθηση του δράστη, ότι έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να την κακοποιεί.

Ο φόβος και η αγωνία αποτελούν τα κυρίαρχα συναισθήματα των γυναικών στην πρώτη φάση καθώς βρίσκονται πολύ κοντά στον κίνδυνο να βιώσουν τη δεύτερη φάση του κύκλου της βίας που θεωρείται και ο χειρότερος (Walker, 1989).

1.4.2 Δεύτερη φάση: η έκρηξη

Υπάρχει ένα σημείο προς το τέλος της πρώτης φάσης, δηλαδή της δημιουργίας της έντασης κατά την οποία συμβαίνει η έκρηξη και τότε η κατάσταση γίνεται ανεξέλεγκτη. Ο αυτοέλεγχος και η αυτοκυριαρχία παύουν να υπάρχουν και τα επεισόδια κακοποίησης είναι ιδιαίτερος έντονα.

Κατά τη διάρκεια της δεύτερης φάσης ο δράστης χάνει τον έλεγχο, καθώς ο θυμός του δεν του επιτρέπει να σκεφτεί λογικά. Ξεκινάει επιδιώκοντας να επιβληθεί με τη βία στην σύζυγο/σύντροφό του προκειμένου να την συνετίσει, κατά την προσωπική του πάντα εκτίμηση, και σταμάτα όταν αντιληφθεί ότι ο στόχος του επιτεύχθηκε. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των γυναικών, οι ίδιες δεν γνώριζαν ποιο είδος βίας θα είναι αυτό το οποίο θα επικρατήσει στη δεύτερη φάση του κύκλου της βίας. Σκόπιμο είναι να τονιστεί ότι η διάρκεια της δεύτερης φάσης είναι μικρότερη από τη διάρκεια της πρώτης και της τρίτης. Η δεύτερη φάση διαρκεί κατά μέσο όρο από δύο έως είκοσι τέσσερις ώρες.

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της Walker (1989) μόνο οι δράστες έχουν τη δυνατότητα να σταματήσουν τη δεύτερη φάση. Η γυναίκα στην προκειμένη περίπτωση το μόνο που επιλέγει να κάνει είναι να βρει ένα ασφαλές μέρος για να κρυφτεί μέχρι να εκτονωθεί ο θυμός του δράστη και να επέλθει η ηρεμία.

Δεν είναι λίγες οι γυναίκες οι οποίες κατά την δεύτερη φάση κακοποίησης αποστασιοποιούνται από την πραγματική επίθεση. Έχουν υπάρξει αναφορές από θύματα ότι ένιωθαν είτε σαν να τα έβλεπαν όλα αυτά που βίωνα σε κινηματογραφική ταινία είτε ότι στέκονταν στο πλάι και έβλεπαν τα άυλα σώματά τους να κακοποιούνται με τον οποιοδήποτε τρόπο. Τον διχασμό τον ακολουθεί μια αίσθηση δυσπιστίας για το αν έγινε πραγματικά το επεισόδιο ή αν το φαντάστηκαν (Walker, 1989).

1.4.3 Φάση τρίτη: ευγενική και μεταμελημένη συμπεριφορά

Η τρίτη φάση χαρακτηρίζεται από την αγάπη, την ευγένεια και την μεταμελημένη συμπεριφορά του δράστη γι' αυτό και είναι γνωστή ως «μήνας του μέλιτος». Η τρίτη φάση είναι αποδεκτή και

ευπρόσδεκτη και από τα δύο μέλη του ζευγαριού. Ο δράστης γνωρίζει ότι έχει ξεπεράσει τα όρια και έχει πράξει κακοποιητικά προς την σύντροφό του και επιδιώκει με επανορθώσει, χρησιμοποιώντας όλα τα μέσα που έχει στην διάθεσή του όπως δώρα, ταξίδια κ.α. Σε αυτό το σημείο η γυναίκα από κακοποιημένη μετατρέπεται σε θύμα και δέχεται τη συγγνώμη και τις υποσχέσεις από τον σύντροφό της, ότι η κακοποίηση που υπέστη δεν θα επαναληφθεί. Ο άνδρας πιστεύει ότι δεν θα ξαναχτυπήσει τη σύζυγο/σύντροφό του και η γυναίκα ότι δεν θα πέσει ξανά θύμα κακοποίησης από αυτόν.

Η κακοποιημένη γυναίκα επιλέγει να πιστεύει ότι η τρυφερή συμπεριφορά, την οποία εκδηλώνει ο δράστης κατά την τρίτη φάση του κύκλου της βίας, είναι πιο αντιπροσωπευτική του πραγματικού του εαυτού. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην αποφασίζει να βάλει τέλος στην σχέση της με τον σύζυγο/σύντροφό της.

1.5 Γυναικεία κακοποίηση

Η Walker (1989) ορίζει την κακοποιημένη γυναίκα «Μια κακοποιημένη γυναίκα είναι μια γυναίκα που έχει επανειλημμένα υποστεί οποιαδήποτε βίαιη σωματική ή ψυχολογική συμπεριφορά από έναν άντρα με τον σκοπό να εξαναγκαστεί να κάνει κάτι που αυτός θέλει, χωρίς να ενδιαφέρεται για τα δικαιώματά της. Για να χαρακτηριστεί μια γυναίκα ως κακοποιημένη, το ζευγάρι θα πρέπει να έχει περάσει από τον κύκλο της κακοποίησης τουλάχιστον δύο φορές. Κάθε γυναίκα μπορεί να βρεθεί σε μια τέτοια σχέση με κάποιον άντρα μια φορά. Στην περίπτωση που αυτό συμβεί και δεύτερη φορά και η γυναίκα παραμένει στην ίδια κατάσταση, τότε χαρακτηρίζεται ως κακοποιημένη».

Ο ορισμός της ενδοοικογενειακής βίας είναι η βία των ανδρών κατά των γυναικών, αλλά δεν έχουν ως κίνητρο την επιθυμία να προκαλέσουν σωματικό πόνο ή ακόμα και συναισθηματικό. Η κακοποιητική συμπεριφορά τους αποτελεί μέρος μιας πιο διευρυμένης προσπάθειας των ανδρών να διατηρήσουν τον έλεγχο πάνω στο γυναικείο φύλο (Feder & Wilson, 2005).

Σύμφωνα με τη φεμινιστική θεωρία ως ενδοοικογενειακή βία ορίζεται η βία η οποία ασκείται από τους άνδρες πάνω στις γυναίκες συζύγους/συντρόφους τους. Κύριος σκοπός τους αποτελεί η κυριαρχία τους πάνω σε αυτές και η άσκηση ελέγχου προκειμένου να τις κρατούν περιορισμένες ώστε να μην διακινδυνεύσουν τα κεκτημένα τους από την κατεστημένη δομή της κοινωνίας που είναι η πατριαρχική (Graham-Kevan, 2007).

Στην παρούσα μελέτη με τον όρο ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών αναφερόμαστε σε εκείνο το μοντέλο-συμπεριφοράς το οποίο περιλαμβάνει την σωματική, ψυχολογική, λεκτική, σεξουαλική

κακοποίηση, την οικονομική αποστέρηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό μίας γυναίκας από έναν άνδρα στα πλαίσια μιας άτυπης ετεροφυλικής ερωτικής σχέσης ή ενός γάμου.

1.5.1 Σωματική κακοποίηση

Την πιο φανερή μορφή εκδήλωσης ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών αποτελεί η σωματική κακοποίηση, δηλαδή ο ξυλοδαρμός (Mullender, 1996). Η σωματική βία μπορεί να είναι από ένα χαστούκι στο μάγουλο μέχρι την πρόκληση σοβαρών σωματικών βλαβών όπως το σπάσιμο μέλους, χέρι-πόδι, το χτύπημα στο κεφάλι με πρόκληση διάσεισης.

Σύμφωνα με τον Gelles (1979) η σωματική βία αφορά στις πράξεις που γίνονται με την πρόθεση πρόκλησης σωματικού πόνου ή τραυματισμού σε έναν άλλον άνθρωπο. Στον όρο "σωματική βία" εμπεριέχονται βίαιες πράξεις όπως είναι ο ξυλοδαρμός με γροθιές και κλωτσιές, το χαστούκισμα, το τράβηγμα μαλλιών, η απόπειρα στραγγαλισμού, το φράξιμο της αναπνοής μέχρι λιποθυμίας, το πέταγμα μέσα σε ένα δωμάτιο, το σπρώξιμο από τη σκάλα ή πάνω σε αντικείμενα, το βίαιο ξύρισμα του ηβικού τριχώματος, το στραμπούληγμα ή σπάσιμο των χεριών, τα καψίματα από σίδερο, τσιγάρο ή καυτά υγρά, τα τραύματα από πέταγμα αντικειμένων, μαχαιρώματα, ακρωτηριασμοί, τραύματα από πυροβόλα όπλα και άλλες βίαιες πράξεις που μπορεί να οδηγήσουν σε βαρύ τραυματισμό, σε αναπηρία ή να προκαλέσουν ακόμα και τον ίδιο το θάνατο στο θύμα (Αδαμάκη, 2001).

1.5.2 Οικονομική κακοποίηση

Τα οικονομικά μπορούν να χρησιμοποιηθούν με δύο τρόπους σε μία κακοποιητική σχέση. Ο ένας τρόπος είναι να παγιδευτεί η γυναίκα στην ιδέα ότι δεν θα μπορέσει να τα καταφέρει μόνη της χωρίς την οικονομική στήριξη του συντρόφου της και θα γίνει φτωχή. Στην δεύτερη περίπτωση ο άνδρας χρησιμοποιεί την τακτική της οικονομικής αποστέρησης προκειμένου να εκβιάζει και να απειλεί τη γυναίκα ότι αν δεν του ικανοποιήσει αυτά που ο ίδιος επιθυμεί δεν θα της δώσει τα χρήματα που αυτή χρειάζεται προκειμένου να καλύψει τις ανάγκες της (Walker, 1989).

Στην οικονομική βία εντάσσεται η συμπεριφορά σύμφωνα με την οποία ο άνδρας επιβάλλει στη σύντροφό του να εργάζεται και να συντηρεί εκείνη εξ ολοκλήρου την οικογένεια. Ακόμα και στην περίπτωση που αυτή αντιμετωπίζει κάποιο σοβαρό πρόβλημα υγείας αυτός δεν της επιτρέπει να σταματήσει από την εργασία της. Σε αυτό το είδος βίας ισχύει και το αντίθετο, δηλαδή ο σύντροφος δεν επιτρέπει στη σύντροφό του να εργαστεί. Της αφαιρεί με τρόπο αυταρχικό το δικαίωμα να εργαστεί και την εξαναγκάζει να παραμένει στο σπίτι και να ασχολείται αποκλειστικά και μόνο με το νοικοκυριό και με την ανατροφή των παιδιών τους εφόσον υπάρχουν (Mason, Hyman, Berman,

Guruge, Kanagaratnam and Manuel, 2008).

1.5.3 Σεξουαλική κακοποίηση

Ως σεξουαλική κακοποίηση ορίζεται η περίπτωση σύμφωνα με την οποία μία γυναίκα υποχρεώνεται, μέσω της άσκησης βίας ή μέσω απειλών και εκφοβισμού από τον σύντροφό της, να προβεί σε σεξουαλική πράξη μαζί του (Barnett & Miller-Perrin, 1997). Ο εξαναγκασμός αυτός ορίζεται ως σεξουαλική κακοποίηση και η γυναίκα η οποία εξαναγκάζεται να έλθει σε ερωτική συνεύρεση με τον σύντροφό της, θεωρείται ως θύμα σεξουαλικής κακοποίησης (Αδαμάκη, 2001). Δηλαδή, οποιαδήποτε σεξουαλική πράξη παραβιάζει την ελεύθερη βούληση της συζύγου/συντρόφου απέναντι στον σύζυγο/σύντροφό της και το δικαίωμα της αυτοδιάθεσής της τότε η πράξη αυτή αποτελεί σεξουαλική κακοποίηση (Πενταράκη, 2003).

Δεν είναι λίγες οι φορές που η σεξουαλικά κακοποιημένη γυναίκα βιάζεται από τον σύντροφό της. Σύμφωνα με έρευνα των Thyfault και Walker (όπως αναφ. Sonkin, DelMartin, Walker, 1985) το 59% των γυναικών που συμμετείχαν στην έρευνα που διεξήγαν, ανέφεραν ότι έχουν κακοποιηθεί σεξουαλικά.

Μέσα στο γάμο και τη συμβίωση τα όρια ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις ανάμεσα στους συζύγους/συντρόφους εμφανίζονται να είναι δυσδιάκριτα. Για το λόγο αυτό μέχρι πριν από μερικά χρόνια ο βιασμός ως πράξη δεν αναγνωριζόταν νομικά, καθώς θεωρούνταν ότι η ικανοποίηση του συντρόφου/συζύγου από τη σύζυγο/σύντροφο αποτελούσε μέρος του ρόλου της (Παπαδάκη, 2006).

Πριν από το 1970 η έννοια του συζυγικού βιασμού ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτη. Ο νόμος σε καμία χώρα δεν τον αναγνώριζε ως ποινικό αδίκημα, αλλά ακόμα και τα ίδια τα θύματα αδυνατούσαν να κατανοήσουν ότι η σεξουαλική βία και ο εξαναγκασμός που τους ασκούσαν δεν αποτελούσε μέρος των συζυγικών τους καθηκόντων. Μετά από το 1970 κάποια μέλη του Γυναικείου Κινήματος γνωστοποίησαν το πρόβλημα αυτό στο ευρύ κοινό, αυξάνοντας την ευαισθητοποίηση των γυναικών, αλλά και ολόκληρης της κοινωνίας, ο ι οποίου/ες αντιλήφθηκαν ότι ο βιασμός δεν αποτελεί έκφραση σεξουαλικότητας, αλλά πρόκειται για εγκληματική πράξη η οποία έχει ως κίνητρο την ανάγκη για έλεγχο, εξευτελισμό και πρόκληση βλάβης (Bergen, 1999; Gelles, 1980).

Ως συζυγικό βιασμός (marital rape) ορίζεται ο καταναγκασμός για τη συμμετοχή στη σεξουαλική διαδικασία, καθώς και για την υιοθέτηση τρόπων σεξουαλικής συμπεριφοράς, όχι μόνο μη αποδεκτών, αλλά και απωθητικών για τη γυναίκα (Σαμαρτζή, 1996). Πρόκειται για κάθε ανεπιθύμητη

συνουσία ή διείσδυση που γίνεται με την επιβολή βίας ή απειλής βίας ή όταν η σύζυγος είναι ανίκανη να συναινέσει σε αυτήν (Bergen, 1996).

Ο συζυγικός/συντροφικός βιασμός δεν σχετίζεται με την εκδήλωση πάθους, αλλά δύναμης, καθώς συχνά αποτελεί μέρος μίας κακοποιητικής σχέσης. Ο βιαστής σύζυγος/σύντροφος θεωρεί ότι η γυναίκα τού ανήκει και προσπαθεί να την υποβιβάσει και να την εξευτελίσει με αυτόν τον τρόπο (Bart, 1975. παραπομπή από Gelles 1977).

Στην Ελλάδα η πράξη του συζυγικού/συντροφικού βιασμού αποπαινωποιήθηκε για πρώτη φορά με το νόμο 3500/2006 για την ενδοοικογενειακή βία. Σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 1 για τον βιασμό και την ασέλγεια «Όποιος με σωματική βία ή απειλή σπουδαίου και άμεσου κινδύνου εξαναγκάζει άλλον σε συνουσία ή σε άλλη ασελγής πράξη ή σε ανοχή της, τιμωρείται με κάθειρξη».

Πρόκειται για μια ιδιαίτερη παρέμβαση του νομοθέτη καθώς για πρώτη φορά αναγνωρίζεται ως προστατευόμενο αγαθό η γενετήσια αυτοδιάθεση της γυναίκας. Με το νέο νομό ο βιασμός υφίσταται ανεξαρτήτως συζυγικής ή όχι σχέσης.

1.5.4 Ψυχολογική Κακοποίηση

Στη διεθνή βιβλιογραφία η ψυχολογική βία (psychological) αναφέρεται και ως μη σωματική (non-physical) ή ως συναισθηματική (emotional) βία (Σπανού, 2005). Η ψυχολογική βία εξαιτίας της ιδιότυπης μορφής της είναι πιο δύσκολο να προσδιορισθεί και να μετρηθεί σε σχέση με τις άλλες μορφές ενδοοικογενειακής βίας. Το γεγονός αυτό δεν καθιστά τη συγκεκριμένη μορφή βίας ανώδυνη για το άτομο το οποίο την υφίσταται, αλλά είναι εξίσου σημαντική όσο και οι άλλες μορφές γυναικείας κακοποίησης, γιατί κλονίζει την ψυχολογική ισορροπία και μπορεί να οδηγήσει ακόμα και στον θάνατο (Mullender, 1996).

Το εύρος των ορίων της ψυχολογικής κακοποίησης είναι αρκετά μεγάλος και κυμαίνεται από την ταπείνωση του θύματος μέχρι και την πρόκληση σοβαρής ψυχολογικής βλάβης. Οι συνηθέστερες συμπεριφορές ψυχολογικής βίας είναι η συναισθηματική πίεση και ο εξαναγκασμός, ο εκφοβισμός, οι συνεχείς φωνές και καυγάδες, η χρήση προσβλητικών εκφράσεων για το θύμα, ο υπερβολικός έλεγχος και ο περιορισμός, η ζήλια.

Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποίησε το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.) (2003), η ψυχολογική κακοποίηση δεν προϋποθέτει και σωματική κακοποίηση, ενώ η σωματική κακοποίηση προϋποθέτει την ψυχολογική κακοποίηση των γυναικών. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι γυναίκες οι οποίες

είναι θύματα ψυχολογικής βίας, δυσκολεύονται να την αναγνωρίσουν ως κακοποίηση εξαιτίας της ιδιότυπης μορφής της και κατά συνέπεια δεν αντιδρούν ώστε να την σταματήσουν (Loring, 1994).

Σύμφωνα με του Ekksberg & Heise (2005) η ψυχολογική κακοποίηση ορίζεται ως «κάθε πράξη η οποία επιδρά αρνητικά στην αυτοεκτίμηση, στην ταυτότητα ή στην ανάπτυξη του ατόμου που την υφίσταται».

1.5.5 Λεκτική Κακοποίηση

Ως λεκτική κακοποίηση ορίζεται η βία που ασκείται από τον σύντροφο προς τη σύντροφο και περιλαμβάνει βρισιές, λεκτικό εξευτελισμό σε ιδιωτικό και δημόσιο χώρο, χυδαίες εκφράσεις, απειλές καθώς και λεκτική τρομοκράτηση του θύματος. Η λεκτική βία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την άσκηση ψυχολογικής βίας καθώς η ψυχολογική βία τις περισσότερες φορές εμπεριέχει την λεκτική βία (ΚΕΘΙ, 2003).

Η συγκεκριμένη μορφή βίας περιλαμβάνει όχι μόνο πράξεις ενεργητικές όπως προαναφέρονται αλλά και παθητικές όπως είναι η νεκρική σιγή και το κλίμα τρομοκρατίας που έχει δημιουργήσει ο θύτης στο θύμα . Χαρακτηριστικές συμπεριφορές λεκτικής βίας αποτελεί και η πρόκληση αισθημάτων εξάρτησης της γυναίκας από τον σύντρόφό της, ο υποβιβασμός της αυτοεκτίμησής της και των νοητικών της ικανοτήτων, καθώς και η καλλιέργεια αισθημάτων ανασφάλειας του θύματος (Infate, όπως αναφέρεται στο Gilles, 1979).

1.5.6 Κοινωνική καταπίεση

Η χρήση της κοινωνικής καταπίεσης στις κακοποιητικές σχέσεις τις περισσότερες φορές περιλαμβάνει ψυχολογικούς καταναγκασμούς. Οι δράστες επιδιώκουν οι γυναίκες να μην επιλέγουν οι ίδιες τον κοινωνικό τους κύκλο αλλά να τους τον επιλέγουν και να τους τον επιβάλουν οι ίδιοι προκειμένου να τις ελέγχουν. Αρκετές φορές τους απαγορεύουν να συνερίζονται με συγκεκριμένα άτομα τα οποία κρίνουν οι δράστες ότι μπορούν να τις επηρεάσουν ωθώντας τις στο να αντιδράσουν και να κινηθούν νομικά εναντίον τους (Walker, 1989).

Είναι συχνό το φαινόμενο οι άνδρες οι οποίοι δρουν κακοποιητικά απέναντι στη σύντρόφους να επιδιώκουν να την απομονώσουν τόσο από το οικογενειακό της περιβάλλον όσο και από το φιλικό, καθώς ελλοχεύει πάντα ο κίνδυνος να αποκαλυφθεί η παραβατική τους συμπεριφορά και τα συγγενικά μέλη της συντρόφους τους να στραφούν εναντίον τους (Σουλή, 1989).

Επιπλέον, πολλές γυναίκες επιλέγουν οι ίδιες την απομόνωση και τον κοινωνικό τους αποκλεισμό με σκοπό να αποφύγουν τα επεισόδια κακοποίησης τα οποία θα υποστούν σε περιπτώσει που διατηρήσουν κοινωνική επαφή με κάποιο ή κάποια από τα άτομα τα οποία ο δράστης δεν επιθυμεί. Με τον καιρό μένουν όλο και περισσότερο μόνες με τον κακοποιητή σύντροφό τους και εξαρτώνται εξολοκλήρου από αυτόν (Walker, 1989).

1.6 Θύτες και θύματα

1.6.1 Το προφίλ του θύματος

Σύμφωνα με την Lenore Walker (1997) πολλές κακοποιημένες γυναίκες φαίνεται να διαθέτουν προδιάθεση στο να αναπτύξουν επίκτητη αδυναμία με αποτέλεσμα να δέχονται δίχως να αντιδρούν φαινόμενα βίας από τον σύντροφό τους. Το γεγονός αυτό οφείλεται σε ένα σημαντικό βαθμό στο ότι αποδέχτηκαν και υιοθέτησαν από την παιδική τους κιόλας ηλικία ορισμένες στερεοτυπικές αντιλήψεις για τον ρόλο των δύο φύλων και για τη θέση της γυναίκας και του άνδρα μέσα στην κοινωνική πραγματικότητα. Η εσωτερίκευση τους αυτή των συγκεκριμένων στερεοτυπικών ρόλων των φύλων συνέβαλε στο να αισθάνονται ενοχές στην περίπτωση που προσπαθήσουν να αμφισβητήσουν και να ξεφύγουν από την άκαμπτη πατριαρχική δομή.

Σύμφωνα με έρευνα του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (2003) οι γυναίκες που κακοποιούνται από τους συντρόφους τους διακρίνονται από ελλείπει αυτοεκτίμηση που τους την έχει δημιουργήσει ο οικογενειακός τους περίγυρος. Επίσης παρουσιάζουν αδυναμία στο να ορίσουν μόνες τους τη ζωή τους και να αναλάβουν πρωτοβουλίες.

Επιπλέον αρκετές γυναίκες που πέφτουν θύματα ενδοοικογενειακής βίας έχουν οι ίδιες υποστεί κακοποίηση από την οικογένειά τους ή έχουν υπάρξει, κατά την παιδική τους ηλικία, αυτόπτες μάρτυρες στην κακοποίηση της μητέρας τους από τον πατέρα τους γεγονός που τις έχει οδηγήσει στην αποδοχή του ρόλου του θύματος. Εξαιτίας των παιδικών τους βιωμάτων έχουν ανεπτυγμένο το αίσθημα της ντροπής και προσπαθούν πάντα να αποκρύψουν τόσο τα σωματικά τους όσο και τα ψυχολογικά τους τραύματα. Κλείνονται στον εαυτό τους και αποφεύγουν την επικοινωνία με τους γύρω τους.

Οι γυναίκες που κακοποιούνται από τον σύντροφό τους δεν διαθέτουν το εκπαιδευτικό, οικονομικό

και ψυχολογικό υπόβαθρο ώστε να αντιδράσουν και να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Βρίσκονται σε πλήρη εξάρτηση από τον σύντροφό τους και παρουσιάζονται πρόθυμες να υποστούν οποιαδήποτε μορφή βίας προκειμένου να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. Η άσχημη οικονομική τους κατάσταση τις καθιστά εξαρτημένες από τον σύζυγό τους με αποτέλεσμα να θεωρείται από τον ίδιο "ιδιοκτησία" του (Pagelow, 1984). Σε αρκετές περιπτώσεις μάλιστα δεν αντιλαμβάνονται την κακοποίηση καθώς ζουν και έχουν πλάσει μέσα στο μυαλό τους μία εξιδανικευμένη εικόνα για τη ζωή τους πιστεύοντας ότι θα αλλάξουν την συμπεριφορά του συντρόφου τους.

Ένας μεγάλος αριθμός γυναικών εκπαιδεύονται από την παιδική τους ηλικία ώστε να ανταποκριθούν στο ρόλο της μητέρας και της συζύγου. Αυτοί οι δύο ρόλοι είναι κυρίαρχοι για τη ζωή τους, καθώς η μητρότητα και ο γάμος αποτελούν αυτοσκοπό και προωθούνται μέσα από τα κοινωνικά στερεότυπα (Foucault, 1992). Στην περίπτωση που δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν επαρκώς στις απαιτήσεις των κοινωνικά προσδιορισμένων ρόλων τους, θεωρούν ότι οι ίδιες είναι υπεύθυνες για τη βίαιη συμπεριφορά του συντρόφου τους και ότι αυτή είναι η τιμωρία που τους αξίζει (Dobash & Dobash, 1979).

1.6.2 Το προφίλ του θύτη

Σύμφωνα με έρευνες οι άνδρες οι οποίοι αποδέχονται την ύπαρξη της ενδοοικογενειακής βίας συμπεριφέρονται και βίαια (Saunders, 2000), καθώς θεωρούν ότι είναι καθ' όλα αποδεκτό να παρουσιάζουν μία τέτοια συμπεριφορά όταν βρίσκονται κυρίως μέσα σε γάμο. Επομένως οι παράγοντες όπως είναι η καταγωγή, η κοινωνική τάξη, η οικογενειακή κατάσταση και η χρήση αλκοόλ επηρεάζουν σε μικρότερο βαθμό την συμπεριφορά των ανδρών, ώστε να οδηγηθούν σε πράξεις βίας εναντίον της συζύγου/συντρόφου τους (Russel & Hulson, 1992).

Από την άλλη πλευρά η θεωρία των κοινωνικών πόρων μελετάει την οικογένεια ως ένα κοινωνικό σύστημα του οποίου η οργάνωση βασίζεται στην ισχύ της μίας πλευράς έναντι της άλλης. Οι δράστες που προβαίνουν σε πράξεις βίας έναντι της συντρόφου τους διαθέτουν περισσότερους οικονομικούς πόρους ή ανήκουν σε ανώτερη κοινωνική τάξη με αποτέλεσμα να υποτιμούν το θύμα τους και να επιδιώκουν να της επιβάλουν τη θέλησή τους. Ωστόσο, στην περίπτωση που χάνουν αυτούς τους πόρους οδηγούνται στη βία με σκοπό να επιβάλουν και να διατηρήσουν την εξουσία τους (Goode, 1971).

Ο δεσποτισμός και η αδιακρισία είναι μερικά από τα κυρά χαρακτηριστικά των θυτών. Οι άνδρες που έχουν γαλουχηθεί, από την παιδική τους ηλικία, σύμφωνα με το κοινωνικό στερεότυπο που επωάζει την κυριαρχία του άνδρα μέσα στην οικογένεια και γενικότερα την παραδοσιακή υπεροχή των ανδρών

έναντι των γυναικών, εμφανίζουν παρεκκλίνουσες συμπεριφορές απέναντι στις συζύγους/συντρόφους τους. Για να νιώθουν ασφαλείς μέσα στη σχέση τους με το άλλο φύλο πρέπει να είναι οι ίδιοι ρυθμιστές όλης της ζωής της συντρόφου τους. Επίσης δεν είναι λίγες οι φορές που χρησιμοποιούν το σεξ για να τονώσουν την αυτοεκτίμησή τους και για να επιβεβαιωθούν (Claes & Rosenthal, 1990).

Ο Gelles (1979) υποστηρίζει ότι η εξαναγκαστική αλλαγή επαγγελματικού προσανατολισμού και η ανεργία, επηρεάζουν την ψυχολογία του άνδρα, ασκώντας του ψυχολογική πίεση. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα πολλές φορές να παρουσιάζει βίαιη συμπεριφορά προς τη σύζυγο/σύντροφό του. Εξάλλου, αρκετοί άνδρες χρησιμοποιούν τη βία εναντίον της συντρόφου τους προκειμένου να εξισορροπήσουν τα αισθήματα αποστερήσης και τις καταστάσεις πίεσης που βιώνουν στον εργασιακό τους χώρο. Η βία λειτουργεί για αυτούς ως μηχανισμός άμυνας στην προσπάθειά τους να επανακτήσουν την αυτο-εκτίμησή που τους προσβάλλεται μέσα στο επαγγελματικό τους περιβάλλον (Tifft, 1993).

Το ίδιο συμβαίνει και όταν οι άνδρες διαθέτουν φιλοδοξίες που λόγω της οικογενειακής τους κατάστασης και των οικογενειακών τους υποχρεώσεων δεν μπορούν να τις εκπληρώσουν. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να θεωρούν ότι η γυναίκα ευθύνεται για την επαγγελματικής τους στασιμότητα, εκδηλώνοντας προς το πρόσωπό της συμπεριφορές βίας (Gelles, 1983). Ακόμα, οι άνδρες που αμείβονται με χαμηλό εισόδημα και δυσκολεύονται να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες, νιώθουν χαμηλή αυτοεκτίμηση με συνέπεια να "ξεσπούν" στη σύζυγο/σύντροφό τους (Σπανού, 2005).

Η αστάθεια σε συναισθηματικό επίπεδο, ο φόβος της εγκατάλειψης και η ανασφάλεια συμβάλλουν στην εκδήλωση βίαιων συμπεριφορών από τους άνδρες απέναντι στη σύζυγο/σύντροφό τους, καθώς διακατέχονται από ξεσπάσματα θυμού και ζήλιας. Γίνονται καταπιεστικοί απέναντί της, και προσπαθούν να την εξουσιάσουν, αφαιρώντας της κάθε δικαίωμα.

Δεν αποτελεί σπάνιο γεγονός, οι δράστες ενδοοικογενειακή βίας να παρουσιάζουν συμπτώματα κατάθλιψης και αυτοκαταστροφής (Barnett, Martinez & Bluestein, 1995).

Οι θύτες που κακοποιούν υποστηρίζεται ότι αποκτούν μία παθολογική εξάρτηση με τα άτομα που θεωρούν ότι είναι ιδιαίτερος σημαντικός γι' αυτούς, όπως είναι και η σύντροφος. Η υπέρμετρη αυτή εξάρτηση συμβάλει στην εμφάνιση φαινομένων ενδοοικογενειακής βίας (Murphy, Meyer και O'Leary, 1994). Οι άνδρες οι οποίοι παρουσιάζουν βίαιη συμπεριφορά έναντι της συζύγου/συντρόφου τους προσκολλώνται σε αυτή, αλλά και εξαρτώνται από αυτή για την κάλυψη οποιασδήποτε συναισθηματικής τους ανάγκης (Dutton, 1988).

Μεταξύ αυτών, μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί στον Καναδά και στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι άνδρες οι οποίοι βιαιοπραγούν κατά της συντρόφου τους είναι παρορμητικοί, ανασφαλείς, με χαμηλή αυτοεκτίμηση και δυσκολεύονται να ελέγξουν τον παρορμητισμό τους (Kantor & Jasinski, 1998).

Οι άνδρες που συμπεριφέρονται βίαια στη σύζυγο/σύντροφό τους αποκτούν ικανοποίηση από τη συγκεκριμένη τους συμπεριφορά, καθώς εκμεταλλεύονται την αδυναμία της να αντιδράσει, μιας και οι άνδρες τείνουν να είναι φυσικά ισχυρότεροι (Felson, 1996). Με τον τρόπο αυτό αναπληρώνουν την αδυναμία που τους διακατέχει ώστε να ασκήσουν έλεγχο και να επιβληθούν σε άλλους τομείς της κοινωνικής και επαγγελματικής τους ζωής (Barnett & Hamberger, 1992).

Άλλες πάλι μελέτες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι άνδρες που χαρακτηρίζονται από χαμηλή αυτοεκτίμηση έχουν μεγάλες πιθανότητες να εκδηλώσουν βίαιη συμπεριφορά προς τη σύζυγο/σύντροφό τους. Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά τους είναι ότι διακατέχονται από εχθρικά συναισθήματα προς το γυναικείο φύλο και νιώθουν έντονα την ανάγκη να επιβληθούν σε αυτό. (Hudson & McIntosh, 1981; Neidig, Friedman & Collins, 1986; White & Donat, 2001).

Επιπρόσθετα, οι δράστες οι οποίοι αντιμετωπίζουν καταστάσεις άγχους και έντονες πιέσεις από το κοινωνικό τους περιβάλλον, προκειμένου να εκτονωθούν, οδηγούνται στην χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών όπως είναι το αλκοόλ και άλλες ναρκωτικές ουσίες (Σπανού, 2005). Ωστόσο, αρκετές έρευνες έχουν αποδείξει ότι οι άνδρες οι οποίοι έχουν καταναλώσει μεγάλες ποσότητες αλκοόλ ή ναρκωτικών ουσιών, εκδηλώνουν βίαιες συμπεριφορές απέναντι στις συντρόφους τους (Murphy, Meyer και O'Leary, 1993; Straus και συν, 1980). Συγκεκριμένα η κατάχρηση αλκοόλ συνδέεται με υψηλότερα ποσοστά κακοποίησης αλλά η απλή χρήση του δεν οδηγεί στην εμφάνιση βίαιων συμπεριφορών στην πλειοψηφία των οικογενειών (Gelles, 1979).

1.7 Η ενδοοικογενειακή βία στους πρόσφυγες και τους μετανάστες

Οι Foster, Micklin, Newell και Kemp (2002) αναφέρουν ότι οι γυναίκες πρόσφυγες διατρέχουν υψηλά ποσοστά κινδύνου να πέσουν θύματα ενδοοικογενειακής βίας από τους ίδιους τους συντρόφους. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι άνδρες κακοποιούν τις γυναίκες τους εξαιτίας της μετανάστευσης, αλλά δημιουργούνται συνθήκες που αυξάνουν τη συχνότητα της κακοποιητικής συμπεριφοράς των ανδρών.

Μελετητές παρατήρησαν ότι η συχνότητα εμφάνισης της ενδοοικογενειακής βίας ανάμεσα στους μετανάστες μπορεί να αποδοθεί σε συγκεκριμένες περιστάσεις που εντάσσονται στους παράγοντες άγχους (Perilla, Bakeman και Norris, 1994). Οι ερευνητές αυτοί διαπίστωσαν ότι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες/τριες σχετικά με τη γλώσσα και την επικοινωνία, τα εμπόδια ως προς την εύρεση εργασίας, η προκατάληψη με την οποία αντιμετωπίζονται από τους/ις ντόπιους/ιες, αλλά και η προκατάληψη με την οποία αντιμετωπίζουν οι ίδιοι/ιες του/ις ντόπιους/ιες, αποτελούν τους παράγοντες εκείνους που αυξάνουν τη συχνότητα και την ένταση των κακοποιητικών συμπεριφορών των ανδρών απέναντι στις συζύγους/συντρόφους τους. Εξαιτίας της απομόνωσης των γυναικών οι άνδρες βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση να αποκτήσουν τον αποκλειστικό έλεγχο των πόρων, καθιστώντας τις γυναίκες αδύναμες να αντιδράσουν (Menjívar & Salcido, 2002).

Η κοινωνική απομόνωση μπορεί να συμβεί πιο εύκολα στις μετανάστριες οι οποίες τις περισσότερες φορές έχουν αφήσει πίσω τους τις οικογένειές τους και τα αγαπημένα τους πρόσωπα και εισέρχονται σε ένα ξένο περιβάλλον στο οποίο δεν γνωρίζουν τη γλώσσα, τον πολιτισμό και δεν έχουν κοινωνικές επαφές. Στις περιπτώσεις αυτές, οι γυναίκες οι οποίες κακοποιούνται από τους συντρόφους τους δεν καταφεύγουν στις αστυνομικές αρχές καθώς δεν είναι, αρκετά συχνά, ενήμερες για τα δικαιώματά τους και φοβούνται ότι θα τις απελάσουν (Menjívar & Salcido, 2002).

Η μετανάστευση σε μία νέα χώρα δεν συμβάλλει στην εμφάνιση βίαιων καταστάσεων μέσα στην οικογένεια, όμως επιδεινώνει μία ήδη κακοποιητική συμπεριφορά και οι γυναίκες αντιμετωπίζουν ένα πλήθος από εμπόδια από τους νέους τους συντρόφους (Sklavou, 2006). Οι γυναίκες οι οποίες μεταναστεύουν στην χώρα καταγωγής του συντρόφου τους δέχονται τις περισσότερες φορές, εκτός από σωματική και σεξουαλική, αλλά και ψυχολογική βία. Τους παρακρατούν τα νομιμοποιητικά έγγραφα, δέχονται απειλές ότι θα τους καταστρέψουν την άδεια παραμονής τους, δεν τους δίνουν χρήματα και τους κρατούν τον μισθό τους στην περίπτωση που εργάζονται. Ακόμα, τους στερούν τη δυνατότητα να ενημερωθούν για τα δικαιώματα που κατέχουν στη νέα χώρα, τις απομονώνουν κοινωνικά και τους στερούν κάθε δικαίωμα ατομικής ελευθερίας (Γιωτάκος & Τσιλιάκου, 2008).

Οι γυναίκες πρόσφυγες και μετανάστριες εξαιτίας των δυσκολιών που έχουν να αντιμετωπίσουν στη νέα χώρα δυσκολεύονται να αντιδράσουν. Σε πολλές περιπτώσεις δεν γνωρίζουν τη γλώσσα και δεν διαθέτουν κάποιο καταφύγιο για να προστατευθούν. Εκτός όμως από τη σωματική και σεξουαλική βία, η ψυχολογική αποτελεί την πιο συχνά εμφανιζόμενη μορφή βίας και εκδηλώνεται με διάφορες μεθόδους. Η κατάσταση αυτή οξύνεται όταν πρόκειται για γυναίκες πρόσφυγες διότι όπως αναφέρουν και οι Lynn, Guruge, και Snarr (1999) οι άνδρες σύζυγοι οι οποίοι έχουν υπό την προστασία τη σύζυγό τους και αναγκάζονται να καταφύγουν ως πρόσφυγες σε μία χώρα καθώς η χώρα τους βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση, έχουν ανυπολόγιστη δύναμη πάνω στη γυναίκα τους.

1.7.1 Λόγοι παραμονής των γυναικών

Λαμβάνοντας υπόψη τα ερευνητικά δεδομένα οι γυναίκες δεν αποφασίζουν να εγκαταλείψουν έναν βίαιο σύντροφο εξαιτίας του τρόπου με τον οποίο αξιολογούν τη σχέση τους. Σύμφωνα με τον τρόπο αυτό ελαχιστοποιούν τη σοβαρότητα της κακοποίησης ή ακόμα και την δικαιολογούν καθώς επικεντρώνονται στις ανταμοιβές που τους παρέχει η συγκεκριμένη σχέση που μπορεί να είναι είτε οικονομικές, είτε συναισθηματικές, είτε κοινωνικές. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που οι γυναίκες φοβούνται ότι δεν θα έχουν την απαιτούμενη στήριξη από την κοινωνία.

Ακόμα σε αρκετές περιπτώσεις ικανοποιούνται από την κατάστασή τους καθώς συγκρίνουν το προσωπικό τους βίωμα με κάποια χειρότερη κατάσταση και θεωρούν ότι βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση (Herbert, Silver & Ellard, 1991).

Οι Dutton και Painter (1981, όπ. αναφ. Dutton και Painter, 1993) διατύπωσαν τη θεωρία του "Τραυματικού Συνδέσμου". Η θεωρία αυτή εξηγεί γιατί οι σχέσεις κακοποίησης, τόσο ενηλίκων όσο και ανηλίκων, δημιουργούν ισχυρό δεσμό μεταξύ των θυμάτων με τους θύτες τους. Σύμφωνα με την συγκεκριμένη θεωρία το πρώτο περιστατικό κακοποίησης στην αρχή της σχέσης που υπάρχει αισιοδοξία και σχετική ηρεμία φαντάζει σαν μία ανωμαλία για τα θύματα. Αυτό σε συνδυασμό με την σχετική έλλειψη της απαιτούμενης βαρύτητας από το θύμα, ενισχύει την συναισθηματική προσκόλληση της κακοποιημένης γυναίκας με τον σύντροφό της καθώς η γυναίκα δεν γνωρίζει ότι η κακοποίηση θα είναι επαναλαμβανόμενη και αναπόφευκτη. Όταν η γυναίκα φτάσει στο σημείο να συνειδητοποιήσει ότι η κακοποίηση είναι συχνή και δεν μπορεί να την αποτρέψει είναι πλέον αρκετά αργά καθώς το τραυματικό δέσιμο που έχει δημιουργηθεί ανάμεσα σε αυτή και στον δράστη είναι ιδιαίτερα ισχυρό.

Το γνωστό ως "Σύνδρομο της Στοκχόλμης" εξηγεί την προσκόλληση που υπάρχει ανάμεσα στο θύμα και στον θύτη. Το συγκεκριμένο σύνδρομο αποτελεί μία στρατηγική επιβίωσης για τα θύματα που υπόκεινται σε διαπροσωπική κακοποίηση προκειμένου να καταφέρουν να επιβιώσουν από τις καταστάσεις βίας τις οποίες αυτές βιώνουν. Η γυναίκα η οποία κακοποιείται μπορεί να επιβιώσει καθώς το αίσθημα αυτοσυντήρησης την οδηγεί στο να συμπονέσει τον δράστη και να νιώσει έντονα συναισθήματα γι' αυτόν. Ωστόσο θα πρέπει να επισημανθεί ότι το "Σύνδρομο της Στοκχόλμης" δεν εμφανίζεται σε κάθε βίαιη σχέση δηλαδή δεν βοηθούν όλες οι κακοποιημένες γυναίκες τους δράστες (Graham & Rawlings, 1991).

Η Leonore E. Walker (1989) προσάρμοσε τη θεωρία του Seligman που ονομάζεται επίκτητη αίσθηση αδυναμίας, η οποία προέκυψε έπειτα από πειράματα πάνω σε ζώα, στις κακοποιημένες γυναίκες

αναλύοντας γιατί πολλές από αυτές οι οποίες κακοποιούνται συστηματικά από τους συντρόφους τους και δεν αντιδρούν. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία ο δράστης ακολουθώντας συστηματικό χειρισμό ως προς τη σύντροφό του, την μετατρέπει από υγιή και δραστήρια σε απαθή και ανήμπορη, δηλαδή η γυναίκα η γυναίκα μαθαίνει να είναι ανίκανη να προβλέψει το αποτέλεσμα της συμπεριφορά της.

Η γυναίκα δεν προσπαθεί να αντιδράσει καθώς αυτό που της συμβαίνει πιστεύει ότι οφείλεται αποκλειστικά σε εξωγενείς παράγοντες επάνω στους οποίους η ίδια δεν ασκεί κανένα έλεγχο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργεί εξαρτήσεις τόσο από περιστάσεις όσο και από ανθρώπους τους οποίους τους αισθάνεται περισσότερο ισχυρούς από εκείνη.

Η επίκτητη αίσθηση αδυναμίας διακρίνεται από δύο προϋποθέσεις: Η πρώτη είναι η μεθοδευμένη ανημποριά κατά την οποία υπάρχει ένα περιβάλλον οι συνθήκες του οποίου δεν υπόκεινται στον έλεγχο του υποκειμένου που δέχεται την κακοποίηση και η δεύτερη προϋπόθεση είναι ότι το θύμα εκτιμά ότι οι δυσμενείς συνθήκες είναι αναπότρεπτες και ότι δεν υπάρχει καμία άλλη λύση πλην της υποταγής στον σύντροφο τον οποίο αναγνωρίζει η κακοποιημένη ως τον πιο "ισχυρό" (Walker, 1989).

1.8 Συνέπειες της ενδοοικογενειακής βίας για τις γυναίκες

Στις λεγόμενες δυτικές κοινωνίες το ποσοστό χαμένων ετών υγιούς ζωής εξαιτίας της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών φτάνει το 20% (Heise, Pitanguy & Germain, 1994). Η άσκηση οποιασδήποτε μορφή βίας από τον δράστη προς τη σύζυγο/σύντροφό του αποτελεί στρεσογόνο παράγοντα και σοβαρή απειλή για τη γυναικεία ευημερία, καθώς υποβαθμίζεται η ποιότητα ζωής της εξαιτίας της βίας την οποία βιώνει (Nurius, Macy, Nwabuzor & Holt, 2010).

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, η βία κατά των γυναικών επιφέρει τρεις κυρίαρχες κατηγορίες συνεπειών: τις σωματικές, τις ψυχολογικές και τις κοινωνικές.

1.8.1 Σωματικές συνέπειες

Οι γυναίκες οι οποίες γίνονται δέκτριες βίας από τον σύζυγο/σύντροφό τους αντιμετωπίζουν σωματικούς τραυματισμούς όπως είναι οι μώλωπες, τα σπασμένα δόντια, σπασίματα και ραγίσματα σε κόκαλα, καψίματα σε διάφορα σημεία του σώματός τους, μυϊκούς τραυματισμούς, κρανιοεγκεφαλικές κακώσεις, καθώς επίσης βλάβες στα μάτια και στα αυτιά (Grisso et al., 1991; Mullerman et al., 1996; Varvaro & Lasko, 1993).

Οι σωματικές ασθένειες από τις οποίες πάσχουν οι κακοποιημένες γυναίκες είναι χρόνιοι πόνοι, αρθριτικά, νευρολογικές παθήσεις, καρδιαγγειακά προβλήματα, προβλήματα που σχετίζονται με το ουροποιητικό σύστημα, αλλά και με το σύστημα αναπαραγωγής (Cascardi, Langhinrichsen & Vivian, 1992; Coker και συν., 2000; McCauley, Kern, Kolodner, Dill, Schroeder, DeChant, Ryden, Bass & Derogatis, 1995; Plichta & Falik, 2001).

Επιπλέον είναι ευρέως αποδεκτό ότι η βία επιδρά σημαντικά στην αύξηση των σεξουαλικά μεταδιδόμενων ασθενειών, όπως είναι τα κονδυλώματα, τα μπιμπιλώματα, καθώς και η μετάδοση του ιού της επίκτητης ανοσοποιητικής ανεπάρκειας (HIV) (Akin και Subaşı 2003; Dunkle και συν. 2004; Khan 2000).

Όταν η γυναίκα υφίσταται βία κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης, αυξάνεται η πιθανότητα να οδηγηθεί σε αποβολή του εμβρύου, στον θάνατο του νεογνού, σε πρόωρο τοκετό, σε ακανόνιστη κοιλιακή αιμορραγία, σε κοιλιακές εκκρίσεις, σε δυσμηνόρροια αλλά και σε φλεγμονώδη νόσος της πύελου (Akyüz, Şahiner & Bakir, 2008).

1.8.2 Ψυχολογικές συνέπειες

Οι γυναίκες οι οποίες βιώνουν συμπεριφορές βίας από τους συντρόφους τους, καταβάλλονται από συνεχές άγχος με απόρροια αυτού την εξασθένηση του ανοσοποιητικού τους συστήματος και την εμφάνιση σοβαρών ψυχοσωματικών νοσημάτων. (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας,).

Η κακοποίηση διαταράσσει την ψυχική ισορροπία και γαλήνη του θύματος, προκαλώντας του ψυχολογικά τραύματα. Μερικά από αυτά είναι το εντεινόμενο άγχος, το σοκ, το μετα-τραυματικό στρες, η άρνηση του συμβάντος, η ανάπτυξη φοβιών, η κοινωνική απομόνωση, η μοναξιά, οι αυτοκτονικές τάσεις ή ιδεασμοί, οι εξαρτητικές σχέσεις, η χαμηλή αυτοεκτίμηση, η τάσεις φυγής, τα ενοχικά σύνδρομα, η χρήση αλκοόλ και ουσιών, αλλά και οι διαταραχές στον ύπνο και την διατροφή. Ακόμα σε ορισμένες περιπτώσεις εμφανίζεται και η εμφάνιση ψυχώσεων, η χαμηλή αυτοεκτίμηση, και η δυσκολία εμπιστοσύνης ως προς το άλλο φύλο (Coker, Smith, McKeown, & King, 2000; Coker και συν. 2002; Campbell & Lewandowski, 1997; Hathaway, Mucci, Silverman, Brooks, Mathews & Pavlos, 2000; O'Leary, 1999; Oriel & Fleming, 1998; Silverman και συν., 2001).

Η κατάθλιψη είναι ένα από τα συχνά ψυχολογικά νοσήματα, τα οποία παρουσιάζουν τα θύματα βίας από τους συζύγους/συντρόφους τους. Επιδρά διαβρωτικά στην υγεία των θυμάτων, καθώς επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο σκέφτονται και πράττουν (Campbell, 2002; Golding, 1999; Tolman & Wang, 2005). Το θύμα το οποίο πάσχει από τη συγκεκριμένη ψυχική νόσο αντιμετωπίζει τα πάντα γύρω του

με πεσιμισμό, ρίχνοντας τις ευθύνες στον εαυτό του για ό,τι του συμβαίνει. Τα καταθλιπτικά άτομα πιστεύουν πως με οτιδήποτε και αν καταπιαστούν δεν θα τα καταφέρουν, καθώς πιστεύουν πως οι ανεπάρκειες τις οποίες έχουν, τους εμποδίζουν να ελέγξουν αποτελεσματικά της ζωή τους.

1.8.3 Κοινωνικές συνέπειες

Αρκετά συχνά οι γυναίκες οι οποίες κακοποιούνται από τους συζύγους/συντρόφους τους, απομονώνονται κοινωνικά είτε επειδή τους το επιβάλει ο σύζυγος/σύντροφός τους είτε επειδή εκείνες διακατέχονται από το αίσθημα της ντροπής και της μειωμένης αυτοπεποίθησης. Αυτή τους η κοινωνική απομόνωση τις οδηγεί στο να διακόπτουν την επαγγελματική τους πορεία, καθώς μένουν εκτός αγοράς εργασίας και αποστερούνται την επαγγελματική τους καταξίωση, αλλά και την οικονομική τους ανεξαρτησία, παραδιδόμενες εξολοκλήρου στον άνδρα δυνάστη τους (Hoffman, 2008).

Οι γυναίκες που είναι θύματα ενδοοικογενειακής βίας χρησιμοποιούν περισσότερο την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, εξαιτίας των προβλημάτων υγείας που αντιμετωπίζουν, από ότι οι υπόλοιπες με αποτέλεσμα να επιβαρύνουν το εθνικό σύστημα υγείας (Coker, Derrick, Lumpkin, Aldrich, & Oldendick, 2000; Kernic, Wolf, & Holt, 2000; Tolman & Rosen, 2001).

Σύμφωνα με τη νομοθεσία η γυναίκα, η οποία πιστοποιείται ότι πάσχει από κατάθλιψη ή από άλλη συναισθηματική διαταραχή, κινδυνεύει να χάσει την επιμέλεια των παιδιών της. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις σύμφωνα με τις οποίες οι δικαστές έκριναν και αποφάσισαν να αναθέσουν την επιμέλεια των παιδιών στον πατέρα, καθώς η μητέρα παρουσίαζε αδυναμία στο να ανταποκριθεί επαρκώς στον γονικό της ρόλο εξαιτίας των ψυχολογικών της προβλημάτων (Σουλή, 2010).

1.9 Στοιχεία ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία που αφορούν τις γυναίκες θύματα βίας μέσα στην οικογένεια, που απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα της Αθήνας και του Πειραιά, τα οποία διατηρεί η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, την περίοδο 01/01/2002 έως 31/10/2006, το 84% των γυναικών που απευθύνθηκαν στα συγκεκριμένα Κέντρα ήταν Ελληνίδες ενώ το 16 % προέρχονταν από άλλες χώρες.

Οι κακοποιημένες που προσήλθαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα ήταν έγγαμες σε ποσοστό 67% δηλαδή ο δράστης ήταν ο νόμιμος σύζυγός τους. Το 79% των γυναικών ήταν ακόμα παντρεμένες και το 14% βρισκόνταν σε διάσταση από τους συζύγους τους όταν απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα. Το

6,5% των γυναικών που κακοποιούνταν ήταν διαζευγμένες και το 10,5 ήταν άγαμες, ενώ υπήρχε και ένα ποσοστό της τάξεως του 1%, οι οποίες ήταν χήρες.

Σε ό,τι αφορά το μορφωτικό επίπεδο των κακοποιημένων γυναικών, το 14% ήταν απόφοιτες ανώτατου πανεπιστημιακού ιδρύματος, ή είχαν αποφοιτήσει από κάποιο ανώτερο τεχνολογικό ίδρυμα. Το 40% είχαν ολοκληρώσει την δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα, ενώ το 32% ήταν απόφοιτες και είχαν ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Από τις γυναίκες αυτές το 47% ήταν εργαζόμενες και το 47% δήλωσαν ότι ήταν άνεργες και ένα ποσοστό μόλις 6% οι οποίες ήταν συνταξιούχες.

Σύμφωνα με στοιχεία από τα συμβουλευτικά κέντρα το 40% των κακοποιημένων γυναικών, βρίσκονταν σε καλή οικονομική κατάσταση, το 38,5 σε μέτρια και το 20% δήλωσαν ότι αντιμετώπιζαν σοβαρά οικονομικά προβλήματα.

Από τις γυναίκες οι οποίες υπήρξαν θύματα ενδοοικογενειακή βίας και προσήλθαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα της Γ.Γ.Ι.Φ. το 21% δήλωσαν ότι υπέστησαν κακοποίηση στο παρελθόν από άλλα άτομα του οικογενειακού και κοινωνικού τους περιβάλλοντος (πατέρα, μητέρα, αδελφό κ.α.).

Το 73% των κακοποιημένων γυναικών δήλωσαν ότι είχαν καλή σχέση με τον πατέρα τους, το 15% χαρακτήρισε τη μεταξύ τους σχέση ως μέτρια και το 12% ανέφερε ότι η σχέση η οποία είχαν με τον πατέρα τους ήταν κακή. Σε παρόμοια ποσοστά κυμαίνονταν και η σχέση με την μητέρα τους, δηλαδή το 77% είχαν καλές σχέσεις με την μητέρα τους, το 14% μέτρια και το 9% την χαρακτήρισε ως κακή.

Το 33% των γυναικών παντρεύτηκε τον δράστη, ενώ είχαν δείγματα βίαιης συμπεριφοράς και πριν από τον γάμο. Δηλαδή, παρόλο που γνώριζαν την βίαιη συμπεριφορά του συντρόφου τους δεν διέκοψε τη σχέση, αντιθέτως αποφάσισαν να τον παντρευτούν. Το 60% των γυναικών κακοποιήθηκαν μετά το γάμο και το 6% ανέφεραν ότι υπήρξαν δέκτριες της κακοποιητικής συμπεριφορά του δράστη κατά την διάρκεια της 1ης τους εγκυμοσύνης.

Σε ό,τι αφορά τον δράστη ενδοοικογενειακής βίας το 82% ήταν σύζυγος του θύματος και το 12% σύντροφος ενώ οι γυναίκες είχαν κακοποιηθεί από άλλο συγγενικό τους πρόσωπο (πατέρας, αδελφός, τέκνο κ.α.) σε ποσοστό 6%.

Ο δράστης ενδοοικογενειακής βίας ήταν σύζυγος του θύματος σε ποσοστό 82% ενώ το 12% των ατόμων που ασκούσαν κακοποιητική συμπεριφορά ως προς τη σύζυγό τους ήταν απλά σύντροφοι και μόλις το 6% ήταν άτομα που προέρχονταν από τον οικογενειακό ή κοινωνικό περίγυρο της γυναίκας,

όπως είναι ο αδελφός, ο πατέρα, το τέκνο κ.α.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας το 66% των θυμάτων διατηρούσαν τη σχέση περισσότερο από δέκα χρόνια και μόλις το 3% είχαν σχέση με τον δράστη λιγότερο από ένα έτος. Από αυτό προκύπτει ότι στην πλειοψηφία τους οι κακοποιητικές σχέσεις είναι κυρίως μακροχρόνιες.

Το 60% των γυναικών που προσήλθαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα της Γ.Γ.Ι.Φ. κατέθεσαν ότι δέχονται και ψυχολογική, αλλά και σωματική βία. Το 20% δέχονταν μόνο ψυχολογική βία και το 20% των θυμάτων, δήλωσαν ότι βίωναν και τις τρεις μορφές βίας, ψυχολογική, σωματική και σεξουαλική.

Οι περισσότερες από αυτές τις γυναίκες είχαν απευθυνθεί στο παρελθόν είτε στην Αστυνομία, είτε σε Νοσοκομεία, στην Πρόνοια ακόμα και σε Δικαστήρια προκειμένου να ζητήσουν βοήθεια σε ποσοστό 75%, χωρίς τελικά να κατορθώσουν να βρουν μία λύση στο πρόβλημά τους.

Το 65% των κακοποιημένων γυναικών συμβίωναν ακόμα με τον δράστη όταν απευθύνθηκαν στις συμβούλους και το 35% δεν ζούσε κάτω από την ίδια στέγη με τον θύτη.

Οι δράστες ήταν από 41 έως 50 ετών σε ποσοστό 32,5 %, το 26% ανήκαν στην ηλικιακή ομάδα από 31 έως 40 ετών και το 22% ήταν από 51 έως 60 ετών, ενώ μόλις το 7% των θυτών ήταν από 21 έως 30. Οι κακοποιητές ήταν πάνω από 71 ετών σε ποσοστό 3% και μόλις το 0,5% ήταν λιγότερο από 20 ετών.

Οι θύτες ενδοοικογενειακή βίας προέρχονταν από όλες τις μορφωτικές βαθμίδες. Συγκεκριμένα το 18% των δραστών ήταν πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, το 8% τεχνολογικής, το 31% είχαν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και το 43% την υποχρεωτική εκπαίδευση.

Το ποσοστό των κακοποιητών που εργάζονταν έφτανε το 77%, το 14% ήταν συνταξιούχοι και το 9% ήταν άνεργοι.

Σε ό,τι αφορά την κατάσταση υγείας των δραστών, το 67% είχαν καλή κατάσταση υγείας, το 22,5% μέτρια και το 10,5% ανέφεραν ότι η υγεία τους δεν ήταν καλή.

Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των κακοποιημένων γυναικών, το ποσοστό των δραστών που έκαναν χρήση ουσιών (αλκοόλ, ναρκωτικά και ψυχοφάρμακα), ανέρχονταν στο 34%, ενώ το 66% δεν έκανε.

Επίσης, το 45% διατηρούσαν καλή σχέση με τον πατέρα τους, το 32% μέτρια και το 23% των κακοποιητών δεν είχαν καλή σχέση.

Ακόμα, το 53% των δραστών είχαν καλή σχέση με τη μητέρα τους, το 29% μέτρια και το 18% άσχημη.

1.10 Μύθοι και πραγματικότητα για την ενδοοικογενειακή βία στην Ελλάδα

Οι περισσότεροι/ες έχουν λανθασμένη άποψη για την ενδοοικογενειακή βία στην Ελλάδα, καθώς επικρατεί η εντύπωση ότι οι κακοποιημένες γυναίκες αποτελούν μικρό ποσοστό του πληθυσμού, είναι οικονομικά αδύναμες και είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου. Δεν είναι λίγοι/ες εκείνοι/ες που πιστεύουν ότι οι άνδρες οι οποίοι κακοποιούν είναι αποτυχημένοι στην επαγγελματική τους ζωή και ότι οι μακροχρόνιες σχέσεις κακοποίησης μπορούν να βελτιωθούν.

Επιπλέον, θεωρείται ότι η κατανάλωση μεγάλης ποσότητας αλκοόλ και ναρκωτικών ουσιών οδηγούν στην εμφάνιση κακοποιητικής συμπεριφοράς των συζύγων/συντρόφων προς τις συζύγους/συντρόφους τους και οι δράστες φανερώνουν τη βιαιότητά τους μετά το γάμο. Επίσης, αρκετοί/ες πιστεύουν ότι η Αστυνομία μπορεί να προστατεύσει τις κακοποιημένες γυναίκες και απορούν γιατί τα θύματα δεν εγκαταλείπουν το σπίτι τους καθώς έχουν αυτή την επιλογή.

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων πραγματοποίησε ανάλυση των στοιχείων που αφορούν στις γυναίκες-θύματα βίας μέσα στην οικογένεια, οι οποίες απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα της Αθήνας και του Πειραιά.

Μύθος 1ος: Οι κακοποιημένες γυναίκες αποτελούν μικρό ποσοστό του πληθυσμού

Σύμφωνα με υπολογισμούς 1 στις 2 γυναίκες κάποια στιγμή της ζωής της θα πέσει θύμα βίας από τον σύζυγό της ή τον ερωτικό της σύντροφο.

Ωστόσο, είναι χρήσιμο να επισημανθεί ότι οι γυναίκες οι οποίες πέφτουν θύματα βίας συνήθως δεν καταγγέλλουν το γεγονός στην αστυνομία, ούτε επισκέπτονται κάποιο νοσοκομείο ακόμα και στις περιπτώσεις που το επισκέπτονται δεν αποκαλύπτουν την αιτία που της οδήγησε εκεί, οπότε είναι ιδιαίτερα δύσκολο να υπάρξουν στοιχεία για τον συγκεκριμένο αριθμό θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας.

Το εν λόγω φαινόμενο είναι ιδιαίτερα διαδεδομένο στις ελληνικές οικογένειες. Καθημερινά καταγγέλλονται περιστατικά, στα συμβουλευτικά κέντρα που διατηρεί η Γενική Γραμματεία Ισότητας

των Φύλων, από γείτονες, συγγενείς και φίλους των κακοποιημένων γυναικών, χωρίς όμως τα θύματα να παρουσιάζονται σε αυτά.

ΜΥΘΟΣ 2ος: Η κακοποιημένη γυναίκα είναι συνήθως οικονομικά αδύναμη

Οι 6 στις 10 γυναίκες οι οποίες απευθύνονται και ζητούν βοήθεια στα Συμβουλευτικά Κέντρα βρίσκονται σε μέτρια ή καλή οικονομική κατάσταση.

ΜΥΘΟΣ 3ος: Η κακοποιημένη γυναίκα είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου

Αξιοσημείωτο είναι ότι οι 7 στις 10 γυναίκες είναι απόφοιτες δευτεροβάθμιας, τεχνολογικής ή πανεπιστημιακής εκπαίδευσης.

Οι γυναίκες οι οποίες καταφεύγουν στα Συμβουλευτικά Κέντρα είναι δασκάλες, γιατρίνες, δικηγόρινες, έμποροι, αρχιτεκτόνισσες, νοικοκυρές κτλ., ωστόσο αποτελούν θύματα ενδοοικογενειακής βίας από τους ίδιους τους συζύγους/συντρόφους τους.

ΜΥΘΟΣ 4ος: Οι άνδρες που κακοποιούν τις συζύγους/συντρόφους τους είναι αποτυχημένοι στην επαγγελματική τους ζωή

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα από τα Συμβουλευτικά Κέντρα οι 6 στους 10 δράστες είναι Δευτεροβάθμιας, Τεχνολογικής ή Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης. Ειδικότερα, κατά προσέγγιση, οι 3 στους 10 δράστες είναι Ανωτέρας ή Ανωτάτης Εκπαίδευσης. Σε ό,τι αφορά την εργασιακή κατάσταση των δραστών, μόλις ο 1 στους 10 δράστες είναι άνεργος. Επομένως, σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία οι άνδρες που κακοποιούν τις συντρόφους τους δεν θεωρούνται αποτυχημένοι στην επαγγελματική τους ζωή και αρκετές φορές ανήκουν στις υψηλότερες κοινωνικές βαθμίδες.

ΜΥΘΟΣ 5ος: Οι μακροχρόνιες σχέσεις κακοποίησης μπορούν να αλλάξουν προς το καλύτερο

Εξετάζοντας τη διάρκεια της γυναίκας με τον δράστη διαπιστώνεται ότι οι περισσότερες σχέσεις είναι συνήθως μακροχρόνιες καθώς οι 2 στις 3 γυναίκες, οι οποίες είναι θύματα κακοποιητικής συμπεριφοράς, βρίσκονται στη συγκεκριμένη σχέση περισσότερο από 10 χρόνια.

ΜΥΘΟΣ 6ος: Η χρήση ποτού και ναρκωτικών ουσιών οδηγούν σε κακοποιητική συμπεριφορά

Σύμφωνα με την ποσοτική ανάλυση στοιχείων που αφορούν στην κακοποίηση, οι 6 στους 10 δράστες ενδοοικογενειακής βίας δεν είναι χρήστες ουσιών (αλκοόλ, ναρκωτικά, ψυχοφάρμακα).

ΜΥΘΟΣ 7ος: Οι δράστες φανερώνουν τη βιαιότητά τους μετά το γάμο

Από τις γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακής βίας η 1 στις 3 παντρεύτηκε τον δράστη ενώ είχε εμφανίσει δείγματα βίαιης συμπεριφοράς πριν από τον γάμο.

ΜΥΘΟΣ 8ος: Η αστυνομία μπορεί να προστατεύσει τις κακοποιημένες γυναίκες

Η ίδια η κακοποιημένη γυναίκα όταν αποφασίσει να απαγκιστρωθεί από την σχέση της αναζητάει βοήθεια. Αυτό αποδεικνύεται και αριθμητικά καθώς οι 3 στις 4 γυναίκες πριν απευθυνθούν στα Συμβουλευτικά Κέντρα είχαν ζητήσει ανεπιτυχώς βοήθεια από την Αστυνομία, τα Νοσοκομεία και την Πρόνοια.

ΜΥΘΟΣ 9ος: Η κακοποιημένη γυναίκα μπορεί να αφήσει το σπίτι της όποτε επιθυμεί δίχως να κινδυνεύσει από τον σύζυγο/σύντροφό της

Σύμφωνα από τα στοιχεία που έχουν καταγραφεί από τα Συμβουλευτικά Κέντρα η 1 στις 5 γυναίκες είναι διαζευγμένη ή σε διάσταση, δηλαδή έχει ήδη απομακρυνθεί από τον δράστη πριν αναζητήσει βοήθεια. Ωστόσο, ο βίαιος σύζυγος/σύντροφος ακόμα και τότε τις κυνηγάει και τις τρομοκρατεί.

2. Οικονομική κρίση

1.11 Ορισμός της κρίσης

Στην ελληνική γλώσσα, η λέξη κρίση προέρχεται από το ρήμα κρίνω, θέλοντας να χαρακτηρίσει μία μεταβαλλόμενη κατάσταση. Με τον όρο κρίση εννοούμε ένα κρίσιμο ή καθοριστικό σημείο ή κατάσταση, ένα σημείο καμπής. Ως οικονομική κρίση ορίζεται το φαινόμενο σύμφωνα με το οποίο μία οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Όταν λέμε οικονομική δραστηριότητα αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.λπ. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη (Θεοδώρου).

Η οικονομική κρίση αποτελεί τη μία από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων και συγκεκριμένα τη φάση της καθόδου, όταν δηλαδή η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μια συνεχή συρρίκνωση.

Οι οικονομικές διακυμάνσεις ορίζονται ως οι διαδοχικές αυξομειώσεις της οικονομικής δραστηριότητας μέσα σε μια οικονομία. Λέγονται αλλιώς και κυκλικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι. Οι Άγγλοι αποδίδουν το φαινόμενο με τον όρο (business cycles), ακριβώς για να τονίσουν την ιδιαίτερη βαρύτητα των επενδύσεων στην εξέλιξη του οικονομικού κύκλου. Από πολύχρονες στατιστικές παρατηρήσεις διαπιστώθηκε ότι οι οικονομικοί κύκλοι διαρκούν περίπου από 7 έως 11 χρόνια (Θεοδώρου).

Η Οικονομική κρίση στην Ελλάδα έκανε την εμφάνισή της το 2008

1.12 Συνέπειες της οικονομικής κρίσης

1.12.1 Οικονομικές

Στην περίοδο της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα το ποσοστό ανεργίας είναι συνεχώς αυξανόμενο με τον γυναικείο πληθυσμό να πλήττεται περισσότερο σε σύγκριση με τον ανδρικό.

Το 2008 το ποσοστό των γυναικών ανέργων έφτασε το 11%, ενώ το ποσοστό ανέργων στους άντρες ήταν μόλις 4,5%. Το 2009 το ποσοστό των ανέργων ανδρών ανήλθε στις 7,2 %, ενώ των γυναικών έφτασε στο 11,6%. Το έτος 2010 το ποσοστό των ανδρών που έμειναν άνεργοι άγγιξε το 9,9% και των γυναικών το 15,5%. Το 2011 το ποσοστό των ανδρών που έμειναν χωρίς εργασία έφτασε το 15,5%, ενώ το ποσοστό των ανέργων γυναικών ανήλθε στο 22,3% (ΕΛΣΤΑΤ, 2011).

Τα ποσοστά ανεργίας κατά φύλο καταδεικνύουν πως τον Αύγουστο 2012 η ανεργία στους άνδρες ανήλθε στο 22,7% και στις γυναίκες στο 29%, δηλαδή σχεδόν 1 στις 3 γυναίκες είναι άνεργη (ΕΛΣΤΑΤ, 2012).

Η συρρίκνωση του εμπορίου και των υπηρεσιών, οι αυστηροί περιορισμοί των δημοσιονομικών πολιτικών και ο δραστικός περιορισμός των προσλήψεων στον δημόσιο τομέα πλήττουν κυρίως τις γυναίκες. Όλα αυτά έχουν αντίκτυπο στο λεγόμενο «gender mainstreaming», δηλαδή στη διάχυση της ισότητας σε όλα τα επίπεδα: την οικονομία, την πολιτική, την ιδεολογία (Γκασούκα, 2012).

1.12.2 Ψυχολογικές Συνέπειες

Η ανεργία αποτελεί ένα σοβαρό ψυχοκοινωνικό παράγοντα άγχους. Από τη στιγμή που τα άτομα χάνουν την εργασία τους μειώνεται σε μεγάλο βαθμό η αυτοπεποίθησή τους, καθώς βιώνουν το αίσθημα της απόρριψης από την κοινωνία. Νιώθουν ότι δεν αξίζουν τίποτα και αναπτύσσουν εχθρικά αισθήματα απέναντι στην κοινωνία. Η απογοήτευση και η θλίψη τους κυριεύουν με αποτέλεσμα πολλές φορές να παρουσιάζουν συμπτώματα κατάθλιψης, καθώς νιώθουν αδύναμοι να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές δυσκολίες και αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο να επανακτήσουν την εργασία τους. Σύμφωνα με έρευνες υπάρχει ισχυρή συνάφεια ανάμεσα στην απώλεια εργασίας και στην εμφάνιση κατάθλιψης, άγχους, αύξησης κατανάλωσης εξαρτησιογόνων ουσιών και αλκοόλ, αλλά και εμφάνισης αντικοινωνικής συμπεριφοράς (Murphy & Athanasou, 1999). Οι άνεργοι που παραιτούνται από τη διαδικασία εύρεσης εργασίας, κάνουν χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών προκειμένου να ξεχνούν το πρόβλημά τους (Φατούρου, 2010).

Σύμφωνα με έκθεση του ΟΟΣΑ, κατά το 2009 (Ημερησία, 2010). σημειώθηκε έξαρση του φαινομένου του αλκοολισμού εξαιτίας της οικονομικής κρίσης καθώς επίσης του άγχους και της ανασφάλειας.

Μια μελέτη σε Αγγλία, Σκωτία και Ουαλία έδειξε σαφή σχέση χρέους και κακής ψυχικής υγείας (Jenkins, Bhugra & Bebbington, 2008).

Σύμφωνα με μελέτη που διεξήχθη στη Χιλή, βρέθηκε ισχυρή σχέση μεταξύ απότομης μείωσης του εισοδήματος και εμφάνισης ψυχιατρικών διαταραχών, με τη μείωση του εισοδήματος να λαμβάνει χώρα σε διάστημα 6 μηνών πριν από την εκδήλωση συμπτωμάτων (Araya, Lewis, Rojas, & Fritsch, 2003).

Πρόσφατη ανασκόπηση, επίσης, τεκμηριώνει τη συσχέτιση μεταξύ φτώχειας και ψυχικών διαταραχών. Η συσχέτιση μάλιστα αυτή προέκυψε με όλους τους δείκτες φτώχειας που χρησιμοποιήθηκαν.

Παράμετροι όπως το χαμηλό εισόδημα, η ανασφάλεια, η απελπισία, η κοινωνική μεταβολή, το στίγμα, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η συννοσηρότητα με σωματικά νοσήματα και κυρίως η περιορισμένη εκπαίδευση, εξηγούν τη μεγαλύτερη ευαλωτότητα των φτωχών στα ψυχικά νοσήματα (Patel, Gwanzura, Simunyu, Mann & Lloyd, 1995).

1.13 Οικονομική κρίση και βία

Κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης το φαινόμενο εκδήλωσης βίαιης συμπεριφοράς κατά των γυναικών από τους συντρόφους τους εντείνεται καθώς οι στρεσογόνοι παράγοντες αυξάνονται και η πίεση εξαιτίας της δυσχερούς οικονομικής κατάστασης γίνεται εντονότερη. Η ψυχολογική πίεση εμφανίζεται περισσότερο στους άνδρες από ότι στις γυναίκες και αυτό συμβαίνει εξαιτίας των εναλλακτικών ρόλων που επιτελούν μέσα στην κοινωνία. Οι άνδρες νιώθουν ιδιαίτερα πιεσμένοι προκειμένου να ανταποκριθούν στον ρόλο τον οποίο τους προστάζει η κοινωνία, κατά τη διάρκεια της κρίσης με τις υπάρχουσες κοινωνικό-οικονομικές συνθήκες, αυτό καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολο με αποτέλεσμα να πιέζονται ψυχικά (Kulik, 2010; Shamir, 1985), εκτονώνοντας αυτή τους την πίεση στη σύζυγο/σύντροφό τους ασκώντας της βία.

Ωστόσο, η οικονομική κρίση δεν αποτελεί αυτόν κάθ' αυτόν τον παράγοντα ο οποίος οδηγεί στην εμφάνιση ενδοοικογενειακή βίας κατά των γυναικών, αλλά η ανισότητα που υπάρχει σε μία κοινωνία

μεταξύ των δύο φύλων σε συνδυασμό με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, οδηγεί στην αύξηση του εν λόγω φαινομένου και το αντίστροφο, δηλαδή όταν υπάρχει περισσότερη ισότητα ανάμεσα στις γυναίκες και τους άνδρες οι βίαιες συμπεριφορές από τους άνδρες κατά της συζύγου/συντρόφου τους μειώνεται (Carprioli & Boyer, 2001).

Παρά το γεγονός ότι η οικονομική ανάπτυξη από μόνη της δεν αποτελεί επαρκή προϋπόθεση για την ισότιμη κατανομή της ευημερίας ή για την προώθηση της ανθρώπινης ανάπτυξης, παρόλα αυτά η εκτεταμένη οικονομική ύφεση και η παρατεταμένη οικονομική κρίση έχει αποδειχθεί ότι αποτελούν τροχοπέδη για την επίτευξη της ισότητας μεταξύ των δύο φύλων. Εξαιτίας της οικονομικής κρίσης ο κρατικός προϋπολογισμός συρρικνώνεται αισθητά, προκαλώντας τη μείωση του αριθμού κονδυλίων που διοχετεύονται σε κοινωνικές δομές. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τον σημαντικό περιορισμό των υποστηρικτικών δομών για την προώθηση των θεμάτων ισότητας ανάμεσα στις γυναίκες και τους άνδρες. Εξάλλου, τα προγράμματα λιτότητας αποδείχθηκαν καταστροφικά, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη των στόχων και τη μείωση της ανισότητας των φύλων (Antonopoulos, 2009).

Επιπρόσθετα, κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, αυξάνονται τα ποσοστά της φτώχειας και εξαπλώνονται σε μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Οι άνδρες χάνουν την ικανότητά τους να συντηρήσουν τις οικογένειές τους και νιώθουν συναισθήματα ντροπής και απογοήτευσης τα οποία ορισμένες φορές τους οδηγούν ακόμα και σε αυτοκτονία (Antonopoulos, 2009).

1.13.1 Σε χώρες του εξωτερικού

Η.Π.Α.

Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε στις Η.Π.Α., τα αστυνομικά τμήματα όσο βαθιάει η κρίση δέχονται περισσότερες καταγγελίες για άσκηση βίας από τους συζύγους/συντρόφους προς τις συζύγους/συντρόφους.

Περισσότεροι από τους μισούς από τους 700 φορείς επιβολής του νόμου, ανέφεραν σε δημοσκόπηση για την έρευνα, ότι παρατηρήθηκε μια αύξηση της τάξεως του 40% των περιστατικών κακοποίησης γυναικών από τους συζύγους/συντρόφους τους το 2011 σε σύγκριση με τα αντίστοιχα στοιχεία του 2010. Ωστόσο, παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση στα σοβαρά περιστατικά (Direct News από USA Today, 2012).

Ιταλία

Αυξητική τάση παρουσιάζουν τα φαινόμενα ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών στην Ιταλία, καθώς όλο και περισσότερες γυναίκες δολοφονούνται από τους συζύγους/συντρόφους τους. Σύμφωνα

με δημοσιεύματα το 50% αυτών είχαν ζητήσει βοήθεια από την Αστυνομία τουλάχιστον μια φορά στο παρελθόν (iefimerida.gr, 20/3/2012).

Έρευνα DOVE (Domestic Violence Europe)

Αυξημένη βία εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος έχει προκαλέσει στη χώρα μας η οικονομική κρίση. Η ανέχεια, η ανεργία και η ανασφάλεια για την επιβίωση φέρνουν την Ελλάδα στην πρώτη θέση μεταξύ οκτώ ευρωπαϊκών κρατών ως προς τη σωματική και την ψυχολογική βία που ασκείται μεταξύ συζύγων.

Τα στοιχεία αυτά προέκυψαν μεταξύ άλλων από την έρευνα DOVE (Domestic Violence in Europe) που πραγματοποιήθηκε σε πολίτες της Ισπανίας, της Γερμανίας, της Ουγγαρίας, του Βελγίου, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Σουηδίας, της Πορτογαλίας και της Ελλάδας. Χαμηλότερα ποσοστά εμφανίζουν οι Έλληνες στις σεξουαλικές επιθέσεις και στους τραυματισμούς μέσα στην οικογένεια, τομέας στον οποίο τα σκήπτρα κατέχουν η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

1.13.2 Στην Ελλάδα

Όπως εξηγεί στο "Έθνος" ο Θωμάς Γεράκης, διευθύνων σύμβουλος της Εταιρείας Ερευνών και Επικοινωνίας MARC, η οποία πραγματοποίησε την έρευνα στη χώρα μας για λογαριασμό της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Υγείας, τα ποσοστά τόσο της σωματικής όσο και της ψυχολογικής ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα εμφανίζονται αυξημένα σε σύγκριση με παλαιότερα στοιχεία και σε σχέση με τα αντίστοιχα τελευταία στοιχεία των άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

Το 72% των ανδρών και το 70,7% των γυναικών δήλωσαν ότι σε διάστημα ενός έτους υπέστησαν ψυχολογική κακοποίηση τουλάχιστον μία φορά και το 31,7% και 23,4% σωματική επίθεση. Έως έναν βαθμό τα αποτελέσματα φαίνεται ότι επηρεάζονται από την κρίση, ενώ στους θύτες περιλαμβάνονται άτομα όλων των μορφωτικών και οικονομικών επιπέδων.

Η σωματική επίθεση, στην οποία οι Έλληνες κατέχουν αρνητική πρωτιά, διακρίνεται από τους ερευνητές στην ελαφρά και τη σοβαρή. Οι Έλληνες έχουν υψηλότερα ποσοστά στην ελαφρά σωματική επίθεση στην οποία εντάσσεται το να τραβήξει κάποιος απότομα το χέρι του/της συντρόφου του, να τον/τη σπρώξει, να πετάξει κάτι ακίνδυνο προς εκείνον/η, να τον/τη χαστουκίσει. Στη σοβαρή επίθεση περιλαμβάνονται η απειλή με όπλο, η ρίψη αντικειμένων που μπορεί να τραυματίσουν, το πιάσιμο από τον λαιμό, η κλωτσιά, το χτύπημα σε τοίχο. Με την έννοια της ψυχολογικής κακοποίησης αναφέρονται τα υποτιμητικά σχόλια και οι χαρακτηρισμοί, ο έντονος έλεγχος για τις προσωπικές επιλογές του/της συντρόφου, η καταπίεση. Στις τελευταίες θέσεις της συνολικής κατάταξης των

χωρών βρίσκονται η Πορτογαλία και η Σουηδία (e-magazino.gr όπως αναφ. στο Έθνος, 2012).

1.13.3 Λόγος παραμονής των γυναικών την περίοδο της κρίσης

Κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης ο τομέας της εργασίας πλήττεται ιδιαίτερα, καθώς αυξάνεται η ανεργία. Εξαιτίας της έμφυλης φύσης της εργασίας οι γυναίκες οι οποίες αποτελούν την πλέον ευάλωτη μερίδα εργαζομένων αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα, καθώς εργάζονται σε ελαστικές μορφές εργασίας και σε επισφαλείς θέσεις εργασίας. Επίσης, αρκετά συχνά εργάζονται ανασφάλιστες με αποτέλεσμα να απολύονται με περισσότερη ευκολία δίχως να μπορούν να διεκδικήσουν τα εργασιακά τους δικαιώματα. Όλα αυτά αποτελούν εμπόδια, σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, στο να "σηκώσουν" οι γυναίκες κεφάλι, καθώς πλέον τίθεται θέμα βιοπορισμού (Antonopoulos, 2009).

1.14 Παρουσίαση αποτελεσμάτων των γραμμών SOS

Σύμφωνα με στοιχεία της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων (ΓΓΙΦ) η τηλεφωνική γραμμή SOS η οποία λειτουργεί σε πανελλαδικό επίπεδο για την άμεση συμβουλευτική υποστήριξη των γυναικών θυμάτων βίας δέχτηκε την περίοδο 11/3/2011 έως 11/3/2012 5089 κλήσεις και 37 ηλεκτρονικά μηνύματα.

Επί του συνόλου των κλήσεων, το 76% των τηλεφωνημάτων αφορούσαν καταγγελίες περιπτώσεων έμφυλης βίας. Το 75% των κακοποιημένων γυναικών έκαναν οι ίδιες την καταγγελία, ενώ το 25% των καταγγελιών έγιναν από τρίτα πρόσωπα (κυρίως από φίλους/-ες 25% , γονείς 19%, άλλους συγγενείς 17%, αδελφός/ή 11%, γείτονας 10% και άλλα άτομα 14%).

Το 83% των περιπτώσεων αφορούσε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας από τον σύζυγο/σύντροφο, το 3% των γυναικών κατήγγειλαν ότι είχαν πέσει θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης, το 2% βιασμού, το 0,1% για πορνεία και υπήρχε και ένα περιστατικό trafficking, ενώ το 9% σχετιζόταν με καταγγελίες άλλων μορφών βίας πέραν των παραπάνω. Από τις γυναίκες που κάλεσαν τη γραμμή, το 64% ήταν μητέρες.

Από τις γυναίκες θύματα βίας που κάλεσαν την γραμμή SOS το 31% ήταν εργαζόμενες, το 33% ήταν άνεργες εκ των οποίων το 14% ήταν μακροχρόνια άνεργες και μόλις το 13% ήταν ανενεργές δηλαδή δεν είχαν εργαστεί ποτέ στη ζωή τους.

Σε ό,τι αφορά τις ηλικιακές ομάδες στις οποίες ανήκαν οι εν λόγω κακοποιημένες γυναίκες το 3%

ήταν νέες γυναίκες μεταξύ 15 και 24 ετών. Το 25% ήταν ηλικίας από 25 έως 39 ετών. Το 29% από τις γυναίκες που κακοποιούνταν ήταν από 40 ετών έως 54 και από 56 χρόνων μέχρι 64 κακοποιούνταν σε ποσοστό 11%. Οι γυναίκες που βρίσκονταν στην ηλικιακή ομάδα από 65 χρόνων και πάνω κακοποιούνταν σε ποσοστό 5%.

Από τις γυναίκες που απευθύνθηκαν στη γραμμή SOS προέκυψε ότι οι αναλφάβητες γυναίκες ήταν σε ποσοστό 0,2%, ενώ το 11% είχαν ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το 10% των κακοποιημένων γυναικών είχαν τελειώσει το Λύκειο και το 6% είχαν τελειώσει κάποιο ιδιωτικό ή δημόσιο κέντρο επαγγελματικής κατάρτισης μη τριτοβάθμιου επιπέδου. Οι γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακής βίας από τους συζύγους/συντρόφους τους ήταν απόφοιτες της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε ποσοστό 15%.

Από το σύνολο των γυναικών που κάλεσαν στην τηλεφωνική γραμμή οι Ελληνίδες έφταναν το 73%, ενώ το 10% προέρχονταν από άλλες χώρες. Το 1% των γυναικών αυτών ανήκαν σε μειονότητες και το 1% ήταν άτομα με ειδικές ανάγκες, ενώ το 0,1% ανήκαν στην κατηγορία άλλων μειονεκτούντων ομάδων, όπως είναι οι χρήστριες ναρκωτικών ουσιών.

Ως προς την οικονομική κατάσταση, η πλειοψηφία των θυμάτων με ποσοστό 23% επί του συνόλου που απάντησαν, δήλωσαν ότι ήταν σε δυσμενή οικονομική κατάσταση. Σε μέτρια δήλωσαν ότι βρίσκονταν το 18%, ενώ το 12% ανέφεραν ότι βρίσκονταν σε καλή οικονομική κατάσταση (ΓΓΙΦ, 2011).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι περισσότερες γυναίκες που ζήτησαν βοήθεια στη γραμμή SOS της Γ.Γ.Ι.Φ. κατήγγειλαν ότι κακοποιούνταν από τον σύζυγο/σύντροφό τους. Το μεγαλύτερο ποσοστό ήταν Ελληνίδες, από 40-54 ετών, άνεργες, σε δυσμενή οικονομική κατάσταση και με υψηλό μορφωτικό επίπεδο.

Έρευνα

3. Μεθοδολογία Έρευνας

1.15 Ο σχεδιασμός της έρευνας

Στην παρούσα έρευνα ακολουθήθηκε η ποιοτική μέθοδος, διότι θεωρήθηκε καταλληλότερη αναφορικά με τη συγκέντρωση πληροφοριών και στοιχείων της καθημερινότητας των γυναικών-θυμάτων της ενδοοικογενειακής βίας.

Οι ποιοτικές μέθοδοι δίνουν την ευκαιρία για εμβάθυνση στην εμπειρία που βιώνουν τα υπό εξέταση υποκείμενα. Αυτό που συμβαίνει είναι μια «λεπτή» περιγραφή από την πλευρά των ερευνητών/τριών (Geertz, 1973). Εκτός όμως από την λεπτομερή περιγραφή και ανάλυση οι ποιοτικές μέθοδοι καταγράφουν τη φωνή του υποκειμένου, τις εκφράσεις του, τις κινήσεις του σώματός του (Eisner, 1991).

Στόχο μας δεν αποτέλεσε η γενίκευση όπως συμβαίνει άλλωστε με την ποιοτική κοινωνική έρευνα (Miles και Huberman, 1994), αλλά οι μεμονωμένες περιπτώσεις, οι οποίες απαιτούσαν διερεύνηση σε βάθος, για μικρά δείγματα, τα οποία χαρακτηρίζονταν από συγκεκριμένες κοινωνικο-πολιτισμικές ιδιαιτερότητες οι οποίες δεν είναι δυνατόν να γενικευθούν σε ένα γενικό πληθυσμό.

Ο λόγος για τον οποίο επιλέχτηκε η ποιοτική μέθοδος με τη χρήση ημιδομημένων ερωτήσεων, είναι διότι ακολουθούν μια φυσιολογική ροή και δεν είναι κατευθυνόμενες από τον/την ερευνητή/τρια (Lincoln & Guba, 1985). Ο/η ερευνητής/τρια έχει τη δυνατότητα να διεισδύσει στην προσωπικότητα των υποκειμένων και να κατανοήσει τις συνθήκες μέσα στις οποίες ζουν τα υποκείμενα και τις επιρροές που ενδεχομένως να έχουν δεχτεί (Παπαγεωργίου, 1998).

Επίσης, δεν επιδιώκονταν η “μέτρηση”, αλλά η βασική προσπάθεια επικεντρώνονταν στο να δοθεί

μεγαλύτερη έμφαση στις απόψεις των υποκειμένων, καθώς και στην περιγραφή της προσωπικής τους εμπειρίας σε ό,τι αφορά την κακοποίηση που δέχονταν από τους συζύγους/συντρόφους τους. Υπήρχε η δυνατότητα να υπάρξει παρέμβαση στη διατύπωση των ερωτήσεων κατά τη διεξαγωγή της συνέντευξης, να διαφοροποιηθεί ο τρόπος διατύπωσης της ερώτησης, να προστεθούν νέες ερώτησης όταν η απάντηση της συνεντευξιζόμενης το επέτρεπε ακόμα και να υπάρξει επανάληψη κάποιας συνέντευξης όταν κρίνονταν αναγκαίο.

Πιο συγκεκριμένα η ποιοτική διερεύνηση μας επέτρεψε να εξερευνήσουμε σε μικρο-κοινωνιολογικό επίπεδο τις εμπειρίες των κακοποιημένων γυναικών και τις ερμηνείες τις οποίες έδωσαν κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Τέτοιες διερευνήσεις είναι συνήθως πολύπλοκες και πραγματοποιούνται ιδιαίτερα δύσκολα μέσω άλλων μεθόδων συλλογής δεδομένων (Rapley, 2004), ενώ η συγκεκριμένη που ακολουθήθηκε αποτελεί μέθοδο κατ' εξοχήν της φεμινιστικής μεθοδολογίας.

Η ποιοτική έρευνα εστιάστηκε σε 6 γυναίκες με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, οι οποίες επιλέχθηκαν με την τεχνική της θεωρητικής δειγματοληψίας (Mason, 2002, Gerson & Horowitz, 2002). Η δειγματοληψία στηρίχθηκε σε ένα κριτήριο: Τα άτομα τα οποία θα επιλέγονταν θα έπρεπε να είναι γυναίκες οι οποίες κακοποιούνταν από τους συντρόφους-συζύγους τους τα τελευταία 4 χρόνια. Ο λόγος που επιλέχθηκαν οι συγκεκριμένες γυναίκες ήταν γιατί κατά τη διάρκεια των τελευταίων τεσσάρων ετών που η Ελλάδα μαστίζεται από την οικονομική κρίση, οι γυναίκες αυτές κακοποιούνταν από τους συζύγους/συντρόφους τους. Η διερεύνησή μας επέτρεψε να μελετήσουμε σε βάθος τις εμπειρίες, τα συναισθήματα και με πιο τρόπο επιδρά η οικονομική κρίση στη σχέση τους με τον σύντροφο/σύζυγό τους.

Ο κύριος σκοπός μας ήταν να μελετήσουμε τις εμπειρίες που βίωναν και σε ορισμένες περιπτώσεις βιώνουν ακόμα τα υποκείμενα, για τον λόγο αυτό ακολουθήσαμε τη μέθοδο των συνεντεύξεων σε βάθος (Ιωσιφίδης, 2008), οι οποίες βασίστηκαν σε ημι-δομημένες ερωτήσεις, δηλαδή δημιουργήσαμε ένα σύνολο γενικών ερωτήσεων με προκαθορισμένα θέματα που κινούνταν πάνω σε 4 βασικούς θεματικούς άξονες. Η σειρά των ερωτήσεων δεν υπήρξε προκαθορισμένη, καθώς σύμφωνα με την Κυριαζή (1998) τον «πρωταγωνιστικό» ρόλο τον κατέχει ο/η ερωτώμενος/νη, με την παρουσία του/ης ερευνητή/τριας ως βοηθητική και διακριτικά καθοδηγητική.

1.16 Εργαλεία

1.16.1 Περιγραφή εργαλείου

Πρόκειται για μια θυματολογική έρευνα ποιοτικής ανάλυσης δεδομένων, όπου, οι προσωπικές συνεντεύξεις, με χρήση ημιδομημένου ερωτηματολογίου (διάρκειας 30-50 λεπτών), συνιστούν την τεχνική συλλογής των δεδομένων. Η μονάδα ανάλυσης ταυτίζεται με τη μονάδα καταγραφής και είναι η γυναίκα θύμα ενδοοικογενειακής βίας. Το δείγμα των γυναικών που επιλέχθηκαν για τη συμμετοχή τους στην ποιοτική έρευνα ήταν θύματα ενδοοικογενειακής βίας τα τελευταία 4 χρόνια, τα οποία είχαν απευθυνθεί στο Συμβουλευτικό Κέντρο της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και μπορούσαν να συμμετέχουν στην έρευνα το μήνα Μάιο.

Πριν την εφαρμογή του ερωτηματολογίου δεν κατέστη εφικτή η πραγματοποίηση πιλοτικής έρευνας εξαιτίας του περιορισμένου αριθμού του δείγματος. Ενώ υπήρχε διάθεση εκ μέρους των γυναικών για τη συμμετοχή τους στην έρευνα, δυστυχώς ο χρόνος τους ήταν πολύ περιορισμένος, καθώς ο σύντροφος/ σύζυγος παρακολουθούσε στενά τις καθημερινές τους δραστηριότητες και οι γυναίκες είτε ισχυρίζονταν ότι είχαν κάποια δουλειά στο κέντρο της Αθήνας, είτε συνδύαζαν τη συνέντευξη με το προγραμματισμένο ραντεβού που είχαν στο Συμβουλευτικό Κέντρο.

Για τη συλλογή των στοιχείων σχεδιάστηκε ημιδομημένο ερωτηματολόγιο:

- α) κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των γυναικών θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας
- β) μορφές κακοποίησης
- γ) Θύτες και θύματα (ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, τρόποι συμπεριφοράς)
- δ) Ερμηνεία της κατάστασης από το θύμα
- ε) Οικονομική κρίση

Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν ένας οδηγός συνέντευξης με ημιδομημένες ερωτήσεις. Στο δελτίο συνέντευξης υπήρξαν ερωτήσεις κλειστού τύπου, οι οποίες αφορούσαν την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο και την ύπαρξη ή μη παιδιών.

Επίσης, χρησιμοποιήσαμε ερωτήσεις ανοικτού τύπου, οι οποίες επέτρεψαν στις συνεντευξιζόμενες

να αναπτύξουν τις απαντήσεις δίχως προκαθορισμούς.

Αρκετές φορές τέθηκαν στις ερωτώμενες ερωτήσεις γνώμης καθώς ερωτήθηκαν για παράδειγμα για ποιο λόγο πιστεύουν ότι οι σύζυγοι/σύντροφοί τους τις κακοποιούν.

Στην προσπάθειά μας να αντλήσουμε πληροφορίες από τις κακοποιημένες σχετικά με υποθετικές καταστάσεις ή αποφάσεις που ίσως λάβουν στο μέλλον, για παράδειγμα σε περίπτωση που βρουν εργασία αν θα χωρίσουν, χρησιμοποιήσαμε υποθετικές ερωτήσεις.

Ακόμα χρησιμοποιήσαμε και ερωτήσεις-γέφυρες ώστε να εισάγουμε τις ερωτώμενες στο κύριο θέμα της συνέντευξης.

Κατά τη ροή της συνέντευξης χρειάστηκε να κάνουμε χρήση ερωτήσεων αποσαφήνισης, προκειμένου να γίνουν περισσότερο κατανοητά και σαφέστερα ορισμένα σημεία του λόγου των συνεντευξιαζόμενων.

1.17 Δυσκολίες της Έρευνας

Εξαιτίας της δυσκολίας εύρεσης και προσέγγισης του συγκεκριμένου δείγματος, ήλθαμε σε τηλεφωνική επικοινωνία αρχικά και μετέπειτα σε δια ζώσης, με τις κακοποιημένες μέσω του Συμβουλευτικού Κέντρου που διατηρεί η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων.

Υπήρξε πληροφόρηση από τις υπαλλήλους της Γ.Γ.Ι.Φ. για τον σκοπό της έρευνας και τον τρόπο διεξαγωγής της, καθώς και για την εχεμύθεια και την ανωνυμία που θα τηρούνταν. Η ίδια ενημέρωση πραγματοποιήθηκε όχι μόνο στην τηλεφωνική επικοινωνία που είχαμε μαζί τους προκειμένου να κλείσουμε το ραντεβού της συνέντευξης, αλλά και στην κατ' ιδίαν επαφή που είχαμε μαζί τους.

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με τη χρήση ψηφιακού μαγνητοφώνου.

Στα πρώτα λεπτά της επαφής μας οι 6 συνεντευξιαζόμενες ενημερώθηκαν για τον τίτλο του μεταπτυχιακού προγράμματος και τον τίτλο της διπλωματικής εργασίας. Με βάση, λοιπόν, τα πραγματικά δεδομένα της έρευνας, τα οποία γνωστοποιούνταν πλήρως στις συμμετέχουσες, δίνονταν η προφορική συγκατάθεσή τους για τη συμμετοχή τους στη διαδικασία.

Στην παρούσα έρευνα εξασφαλίστηκε η ανωνυμία των συμμετεχόντων στην ερευνητική διαδικασία. Από την αρχή τους διατυπώθηκε ότι τα ονόματα τα οποία θα χρησιμοποιούνταν στην ανάλυση της

έρευνας θα ήταν ψευδή. Ακόμα τους διατυπώθηκε με σαφήνεια ότι τα γεγονότα θα παρουσιάζονταν με τέτοιο τρόπο στην καταγραφή της έρευνας, ώστε να μην υπάρξει η παραμικρή ταύτιση μαζί τους.

Η τηλεφωνική επικοινωνία γίνονταν τις πρωινές ώρες ώστε να αποφευχθεί η πιθανότητα να βρίσκεται στο χώρο ο σύζυγος/σύντροφος. Από τα πρώτα λεπτά της τηλεφωνικής επικοινωνίας ρωτούσαμε τις συνεντευξιαζόμενες αν μπορούσαν να μιλήσουν ελεύθερα προκειμένου να μην τις φέρουμε σε δύσκολη θέση, δημιουργώντας τους ένα ακόμα πρόβλημα σε περίπτωση που τύχαινε να είναι ο σύζυγος/σύντροφός τους μπροστά.

Η συνάντησή μου με την Άννα και την Εύα πραγματοποιήθηκε στο συμβουλευτικό κέντρο της Αθήνας τις μεσημεριανές ώρες, έπειτα από συνεννόηση με τη γραμματεία του κέντρου. Η Σοφία ζήτησε να βρεθούμε εκεί, γιατί δεν ήθελε να μας δει κάποιος/α γνωστός/η της και η ίδια θα ένιωθε πιο άνετα εκεί, όπως μας δήλωσε.

Η συνέντευξη με την Μαρία και τη Γιώτα πραγματοποιήθηκαν σε δύο καφέ στο κέντρο της Αθήνας. Στη συνέντευξη με τη Μαρία επιλέξαμε να καθίσουμε στο δεύτερο όροφο του καφέ για να μην έλθει σε δύσκολη θέση και να νιώθει πιο άνετα.

Στη συνάντηση με τη Γιώτα καθίσαμε σε μία άκρη του καφέ, που δεν υπήρχαν άλλα άτομα κοντά, προκειμένου να μπορεί να εκφραστεί ελεύθερα, ανενόχλητη από τα αδιάκριτα βλέμματα που τυχόν προκαλούσε το κασετοφωνάκι ηχογράφησης.

Είχαμε έλθει σε επικοινωνία και με την κα Χαρά. Μιλήσαμε αρκετές φορές στο τηλέφωνο, αλλά τελικά μας δήλωσε ότι δεν ήθελε να μιλήσει, καθώς είχε βρει εργασία και δεν γνώριζε ακόμα τις ώρες που θα τις ζητούνταν να δουλεύει.

Η Μαρία κατά τη διάρκεια ανέφερε κατά λάθος το όνομα του συζύγου της και μου ζήτησε να της υποσχεθώ ότι δεν θα το αναφέρω, καθώς αυτό θα αποτελούσε κίνδυνο να φανερωθεί η ταυτότητά της. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης άναβε το ένα τσιγάρο μετά το άλλο. Όταν αναφέρθηκε για πρώτη φορά στο βίαιο περιστατικό που έζησε από τον σύζυγό της τον Οκτώβρη, στην αρχή κόμπιασε. Καθ' όλη όμως τη διάρκεια της συνέντευξης, φαινόταν ιδιαίτερα ήρεμη και άνετη. Δεν φοβόταν να πει τα πράγματα όπως τα βίωνε. Είπε ότι τα είχε πει τόσες φορές άλλωστε που δεν την ένοιαζε πια. Στο τέλος ζήτησε σε περίπτωση που χρησιμοποιηθεί ηχητικό ντοκουμέντο να αλλοιωθεί η φωνή της, μήπως και την αναγνωρίσει κάποιος/ποια.

Η Άννα φαινόταν ταραγμένη. Μόλις κάθισε ρώτησε αν μπορούσε να καπνίσει πριν ακόμα ξεκινήσουμε τη συνέντευξη. Όπως εξομολογήθηκε ήταν ταραγμένη από ένα τηλεφώνημα που είχε με

τον σύντροφό της λίγο πριν έλθει και έβαλε τα κλάματα. Μας εξομολογήθηκε ότι είχε ένα πρόβλημα υγείας και για ακόμα μία φορά θα ήταν μόνη της. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης έκλαψε για ακόμα μία φορά.

Η Γιώτα υπήρξε ιδιαίτερος συνεργάσιμη από το τηλέφωνο ακόμα και πρόθυμη να συμμετέχει στην έρευνα. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ήταν πολύ άνετη στο λόγο, όμως απέφυγε να χρησιμοποιήσει άσχημες λέξεις, δηλαδή τις έλεγε περιφραστικά όπως είπε. Ακόμα δεν θέλησε να φανερώσει τις επιχειρηματικές δραστηριότητες της, αλλά και τον τόπο διαμονής της. Σε ό,τι αφορά τις κινήσεις της, είχε μία έντονη νευρικότητα και χτυπούσε πολύ έντονα το πόδι της. Φαινόταν κατασταλαγμένη και σίγουρη για τις ενέργειες τις οποίες έκανε προκειμένου να σώσει το γάμο της. Εξέφρασε μάλιστα την πρόθεση που έχει πάντα όταν τις προκύπτει κάποιο πρόβλημα να βρίσκει τη λύση με τη βοήθεια εξειδικευμένων ανθρώπων για τον λόγο αυτό όπως μας είπε, είχε επισκεφθεί και το Συμβουλευτικό Κέντρο.

Με την Χρύσα συναντηθήκαμε στο μαγαζί όπου διατηρούσε προκειμένου και αυτή με τη σειρά της να συμβάλει στη συγκεκριμένη έρευνα. Όταν ήλθε μία φίλη της ζήτησε να πάμε να συνεχίσουμε τη συζήτηση στην αποθήκη, μιας και η φίλη της δεν γνώριζε για όλα αυτά που περνούσε η ίδια, όπως είπε. Στην αρχή της συνέντευξης ήταν φειδωλή, ως ένα βαθμό, αλλά στη συνέχεια έγινε ιδιαίτερα περιγραφική. Δύο φορές κατά τη διάρκεια της συνέντευξης έκλαψε. Η πρώτη φορά ήταν γιατί δεν μπορούσε να πιστέψει ότι κατήγγειλε τον σύζυγό της στην αστυνομία και η δεύτερη ότι δεν είχε πάρει ποτέ την απόφαση να φύγει από το σπίτι και ίσως θα έπρεπε.

4. Αποτελέσματα

Σύμφωνα με τον Gelles (1979) η πλειοψηφία των κακοποιημένων γυναικών θεωρεί ότι η ενδοοικογενειακή βία δεν περιλαμβάνει μία συγκεκριμένη μορφή βίας, αλλά περιλαμβάνει όλες τις μορφές βίας με διαφορετική βαρύτητα σε κάθε περίπτωση.

Στην έρευνα αναφέρθηκαν οι συγκεκριμένες μορφές βίας: σωματική, οικονομική, ψυχολογική, λεκτική, σεξουαλική, κοινωνικός αποκλεισμός και οικονομική αποστέρηση.

Την πιο φανερή μορφή εκδήλωσης ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών αποτελεί η σωματική κακοποίηση, δηλαδή ο ξυλοδαρμός (Mullender, 1996).

Η Μαρία, η Άννα, η Γιώτα, η Εύα και η Χρύσα έχουν υποστεί σωματική κακοποίηση. Συγκεκριμένα:

Μαρία: *Με χτύπησε πολύ. Δεν κατάφερα να φύγω γιατί μου έκλεισε τις πόρτες, με κλείδωσε, δεν με άφησε να πάω πουθενά και με απειλούσε ότι θα με σκοτώσει. Αφού με χτύπησε και με χέρια και με πόδια και γενικώς. Έπεσα κάτω και δεν μπορούσα να αναπνεύσω. Νόμιζα ότι θα πεθάνω.*

Άννα: *Έφαγα ξύλο πέρυσι το καλοκαίρι. Αυτό μου έχει μείνει. Πολύ ξύλο. Μου έσκισε τα ρούχα, με πέταξε έξω από το σπίτι γυμνή, με είχε κάνει μάρη στο ξύλο.*

Εύα: *Με χτύπησε, δεν θυμάμαι πως έγινε θυμάμαι την άλλη μέρα ήλθε το βαφτιστήρι του και εγώ είχα κάτι χέρια δεν μπορούσα να σηκώσω τα χέρια μου. Πονούσαν τόσο πολύ τα χέρια μου που δεν μπορούσα να το πάρω αγκαλιά.*

Γιώτα: *Με έσπρωξε για να μην πάω στη δουλειά.*

Χρύσα: *Ήταν άσχημος ξυλοδαρμός, δηλαδή να πεθάνω ήθελε. Να με σκοτώσει ήθελε. Δε θύμωσε και με έσπρωξε. Τι μία φορά ήλθε και με χτύπησε στο κρεβάτι. Κοιμόμουν. Δεν ήμασταν σε αντιπαράθεση.*

Σύμφωνα με τη θεωρία, τα οικονομικά μπορούν σε μία κακοποιητική σχέση να χρησιμοποιηθούν με δύο τρόπους, ο ένας τρόπος είναι να παγιδευτεί η γυναίκα στη σκέψη ότι δεν θα μπορέσει να τα

καταφέρει μόνη της χωρίς την οικονομική στήριξη του συντρόφου της και θα γίνει φτωχή.

Μαρία : *Η οικονομική κατάσταση με εμποδίζει να φύγω πάρα πολύ. Εάν συνέβαινε το γεγονός αυτό που έγινε τον Οκτώβρη. Ο ξυλοδαρμός και ήμουν όπως ήμουν πριν και όχι μέσα σε αυτή την οικονομική κρίση. Θα είχα ήδη φύγει. Όχι τώρα, θα είχα φύγει τότε που έγινε αυτό το γεγονός. Δεν μπορώ οικονομικά να πληρώνω, να αναλάβω όλα τα έξοδα. Η ανάγκη σε κάνει να ανέχεσαι πλέον κάποιες καταστάσεις. Άσχημες μεν.*

Στην δεύτερη περίπτωση ο άνδρας χρησιμοποιεί την τακτική της οικονομικής αποστέρησης προκειμένου να εκβιάζει και να απειλεί τη γυναίκα ότι αν δεν του ικανοποιήσει αυτά που ο ίδιος επιθυμεί δεν θα τις δώσει τα χρήματα που αυτή χρειάζεται προκειμένου να καλύψει τις ανάγκες της (Walker, 1980).

Άννα: *Μου δίνει χρήματα και ζω, γιατί δυστυχώς λόγω της ηλικίας μου δεν μπορώ να βρω δουλειά. Μου λέει συνεχώς “πρέπει να κάνεις ό,τι σου λέω. Και εγώ δεν έχω άλλους πόρους. (εδώ έκλαψε). Τώρα με «κρατάει» οικονομικά. Και μάλιστα μου το είπε και στο τηλέφωνο ότι “από τη στιγμή που σου έχω πάρει σπίτι, σου έχω πάρει αυτοκίνητο, σου δίνω λεφτά να ζεις, κρέμεσαι μου κάνει από τα αρχίδια μου, θα πρέπει να κάνεις και ό,τι σου λέω”.*

Σοφία: *Δεν έκανα προσπάθεια να φύγω από το σπίτι γιατί φοβόμουν το οικονομικό. Ήταν ένα πρόβλημα για εμένα γιατί δεν είχα μάθει να κάνω κάτι. Ότι είχα ήδη αποκτήσει τρία παιδιά και ότι δεν είχα στήριγμα από την οικογένειά μου.*

Εύα: *Αμα δεν βρω δουλειά είναι δύσκολο να φύγω γιατί μου έχει φάει και λεφτά αλλιώς θα είχα φύγει ήδη. Τώρα δεν πληρώνει καν λεφτά για τα παιδιά.*

Χρύσα: *Έχω δουλέψει, να φύγω από το σπίτι μου στα 60 μου; Η συνήθεια. Μένω σε ένα πολύ ωραίο προάστιο που μου αρέσει. Εγώ μεγάλωσα αρχοντικά Μου φαίνεται τρομερό από αυτό που δούλεψα. Είναι εκδίκηση λίγο μέσα, είναι εγώ έφτιαξα και θα τα αφήσω να φύγω. Είμαι βολεμένη.*

Με βάση τη βιβλιογραφική ανασκόπηση η ψυχολογική βία εξαιτίας της ιδιότυπης μορφής της είναι πιο δύσκολο να προσδιορισθεί και να μετρηθεί σε σχέση με τις άλλες μορφές ενδοοικογενειακής βίας. Ωστόσο, στην παρούσα έρευνά και οι έξι γυναίκες αναγνώρισαν ότι τους ασκήθηκε ψυχολογική βία από τους συζύγους/συντρόφους τους.

Μαρία: *Θέλει να συμφωνώ σε αυτά που μου λέει. Βασικά εάν έχω αντίθετη άποψη δεν το δέχεται και*

προχωράμε μετά σε τσακωμό. Αν συνεχιστεί αυτή η αντιπαράθεση μπορεί να σηκώσει χέρι. Εκτός από τα λόγια τα άσχημα που βγάζει είναι και το ύφος πολύ άσχημο σε τέτοιο βαθμό που νομίζω ότι δεν είναι αυτός, ότι είναι κάποιος άλλος. Ένας δεύτερος εαυτός του, κακός εαυτός και εκεί μου δημιουργεί και μία φοβία. Όταν το βλέπω αυτό φοβάμαι μήπως μετά το επόμενο λεπτό βιαιοπραγήσει κιόλας πάνω μου.

Άννα: Μου είπε σήμερα “μπορεί να θελήσω εγώ να ξαναπαντρευτώ και να κάνω παιδιά και γιατί να μην το κάνω και εσύ δεν είσαι άξια”, μου είπε, “να είσαι δίπλα μου από τη στιγμή που δεν έχεις κάνει απαραίτητη την παρουσία σου στη ζωή μου”. Ότι δηλαδή δεν έχω τον τρόπο να είμαι δίπλα του, να συζούμε αλλά χωρίς να δημιουργώ καταστάσεις και φασαρίες. Όλα πάνω μου τα ρίχνει, χρόνια τώρα. Μου είπε ότι την τελευταία φορά που ήμουν έξω στο σπίτι ότι για εμένα η γυναίκα είναι αζεσουάρ και πιστεύω ότι νιώθει ακριβώς έτσι.

Σοφία: Είχα φτάσει σε σημείο που δεν μπορούσα να μιλήσω, καθόλου. Ότι και να έλεγα ήταν παρεξηγήσιμο. Και αφού λοιπόν δεν μιλούσα θα μου πείτε πώς γινόντουσαν οι φασαρίες. Όταν λοιπόν εγώ δεν μιλούσα καθόλου εφεύρισκε πράγματα.

Γιώτα: Μπορεί να τσατιστεί στη δουλειά και να σπάσει ένα γυαλί. Μπορεί αν είναι στο σπίτι να τρώμε και μπορεί να σηκωθεί και πετάξει μέσα στο νεροχύτη να σπάσει το πιάτο του. Μπορεί να με χαρακτηρίσει στα παιδιά ενώ η μάνα σας δεν επικοινωνώ μαζί της είναι αυτό...

Εύα: Δεν μου δίνει το βιβλιάριο του ΟΑΕΔ. Ιατρική περίθαλψη. Του λέω αυτό είναι ποινικό αδίκημα, πρέπει να μου το δώσεις. Δεν πας στη Χάγη μου λέει εγώ δεν στο δίνω. Πρέπει να κάνω θεραπείες γιατί έχω προβλήματα σοβαρά και δεν μου το δίνει.

Χρύσα: Μου φέρεται σαν υπηρέτρια που δεν τον νοιάζει και να φύγει, θα βρει άλλη δηλαδή.

Όπως προκύπτει από τη θεωρία υπάρχει άμεση σχέση της λεκτικής βίας με την ψυχολογική καθώς η ψυχολογική βία τις περισσότερες φορές εμπεριέχει την λεκτική (ΚΕΘΙ, 2003).

Η Μαρία ανέφερε: Προσπαθεί να σου επιβάλει το δικό του και όταν εσύ επιμένεις στο δικό σου εκεί νευριάζει, αρχίζει να βρίζει, μπορεί να σε διώξει. Δηλαδή με αυτή τη συμπεριφορά μπορεί να σου πει “είσαι ηλίθιος, σήκω φύγε να μη σε βλέπω”.

Άννα: Και μου λέει ποια είσαι εσύ, με ποιο δικαίωμα και άρχισε να με βρίζει πάλι.

Σοφία: Έβριζε. Έβριζε πάρα πολύ εύκολα για το τίποτα.

Γιώτα: *Και μπορεί να ήμασταν στη δουλειά και μπροστά σε πελάτες και να μου έλεγε τι μαλακιές λες τώρα.*

Εύα: *Με έβρισε. Καταρχάς τώρα με κατηγορεί και ότι είμαι λεσβία.*

Χρύσα: *Με λέει ζών. Με λέει αγελάδα. Συνέχεια το κάνει αυτό.*

Η συγκεκριμένη μορφή βίας περιλαμβάνει όχι μόνο πράξεις ενεργητικές όπως προαναφέρονται αλλά και παθητικές όπως είναι η νεκρική σιγή και το κλίμα τρομοκρατίας που έχει δημιουργήσει ο θύτης στο θύμα (Infante, όπως αναφέρεται στο Gilles, 1979).

Μαρία: *Το ύφος του είναι πολύ άσχημο σε τέτοιο βαθμό που νομίζεις ότι δεν είναι αυτός, ότι είναι κάποιος άλλος. Ένας δεύτερος εαυτός του, κακός εαυτός και εκεί σου δημιουργεί και μία φοβία. Όταν το βλέπεις αυτό φοβάσαι μήπως μετά το επόμενο λεπτό βιαιοπραγήσει κιόλας πάνω σου.*

Χαρακτηριστικές συμπεριφορές λεκτικής βίας αποτελεί και η πρόκληση αισθημάτων εξάρτησης της γυναίκας από τον σύντροφό της, ο υποβιβασμός της αυτοεκτίμησής της και των νοητικών της ικανοτήτων, καθώς και η καλλιέργεια αισθημάτων ανασφάλειας του θύματος.

Σοφία: *Ναι με καπέλωνε και μέσω των σπουδών του. Με καπέλωνε. Ήθελε όμως κάτι παραπάνω. Πιο πολύ, λίγο πιο πολύ, πιο πολύ μέχρι που ισοπεδώθηκα εντελώς. Ήθελε να υπάρχω χωρίς να μιλάω. “Δεν ήσουν για οικογένεια”, μου έλεγε.*

Άννα: *“Εσύ δεν είσαι άξια να είσαι δίπλα μου”, μου είπε*

Οποιαδήποτε σεξουαλική πράξη παραβιάζει την ελεύθερη βούληση της συντρόφου απέναντι στον σύντροφό της και το δικαίωμα της αυτοδιάθεσής της τότε η πράξη αυτή αποτελεί σεξουαλική κακοποίηση (Πενταράκη, 2003).

Από τις έξι συνεντευξιαζόμενες η Άννα ανέφερε ότι κακοποιούνταν σεξουαλικά συγκεκριμένα *“Και σεξουαλική βία με την έννοια ότι όταν θέλει εκείνος να κάνουμε σεξ θα πρέπει οπωσδήποτε να κάνουμε”*. Η Άννα λοιπόν δεν είχε το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, αλλά ήταν υποχρεωμένη να έλθει σε σεξουαλική επαφή με τον σύντροφό της όποτε εκείνος το επιθυμούσε.

Η Εύα δέχονταν οικονομική αποστέρηση σε περίπτωση που δεν δέχονταν να κάνει σεξ μαζί του.

Εύα: *Απλώς αν ήθελε το βράδυ γλύκες και δεν.... Το πρωί δεν είχε λεφτά.*

Σε αντίθεση με τη Χρύσα η οποία ανέφερε: *Περνάγαμε ονειρικά και από ερωτικής πλευρά.*

Τώρα δήλωσε ότι δεν έχει καμία ερωτική σχέση με το σύζυγό της καθώς, όπως είπε, εδώ και δέκα χρόνια ζουν σε διαφορετικούς ορόφους μέσα στο ίδιο σπίτι.

Λαμβάνοντας υπόψη τη θεωρία, δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο οι γυναίκες να καταπιέζονται κοινωνικά από τους συζύγους/συντρόφους τους. Η χρήση της κοινωνικής καταπίεσης στις σχέσεις κακοποίησης τις περισσότερες φορές περιλαμβάνει ψυχολογικούς καταναγκασμούς. Οι δράστες επιδιώκουν οι γυναίκες να μην επιλέγουν οι ίδιες τον κοινωνικό τους κύκλο, αλλά να τον επιλέγουν και να τους τον επιβάλουν οι ίδιοι προκειμένου να τις ελέγχουν. Αρκετές φορές τους απαγορεύουν να συχνοτίζονται με συγκεκριμένα άτομα τα οποία κρίνουν ότι μπορούν να τις επηρεάσουν ωθώντας τις στο να αντιδράσουν και να κινηθούν νομικά εναντίον τους (Walker, 1989).

Είναι συχνό το φαινόμενο οι άνδρες οι οποίοι δρουν κακοποιητικά απέναντι στη σύντροφό τους να επιδιώκουν να την απομονώσουν τόσο από το οικογενειακό της περιβάλλον όσο και από το φιλικό, καθώς ελλοχεύει πάντα ο κίνδυνος να αποκαλυφθεί η παραβατική τους συμπεριφορά και τα συγγενικά μέλη της συντρόφου τους να στραφούν εναντίον τους (Σουλή, 1989).

Άννα: *Με απομονώνει κοινωνικά. Μου λέει δεν μπορείς να έλθεις στο μαγαζί, δεν μπορούμε να φάμε μαζί το βράδυ.*

Σοφία: *Οι δικοί μου είχαν απορριφθεί όλοι. Εγώ έχω έναν αδελφό, εξέφραζε ένα μίσος για τη νύφη μου, για την γυναίκα του. “Εγώ δεν τη θέλω, δεν θέλω να τη βλέπω. Με τον αδελφό σου δεν έχω πρόβλημα”, μου έλεγε. Από την αρχή που έρχονταν φίλες μου με τους άνδρες τους φέρονταν έντεχνα άσχημα για να μην ξαναέλθουν και δεν ξανάρχονταν. Δεν ήθελε να έχω ανθρώπους, έναν περίγυρο δικό μου. Φοβόταν να μη με βοηθήσουν.*

Από όσα ανέφερε η Γιώτα δεν προκύπτει ότι δέχονταν κοινωνικό αποκλεισμό από τον σύντροφό της.

Σε αντίθεση με την Εύα η οποία προέρχονταν από χώρα της Ευρώπης και δεν της επέτρεπε ο

σύζυγός της να επικοινωνεί με τους δικούς της: *Το σταθερό το έχει κλειδώσει. Δηλαδή ούτε να μιλήσω με τους συγγενείς μου μέσω «Skype». Επισκέψεις δεν θέλει κανέναν.* Ακόμα δεν της επιτρέπει να πηγαίνει όπου θέλει: *Ήθελα να πάω να δω μία φίλη μου είχε έλθει από το εξωτερικό και μου λέει “δεν θα πας”.*

Σύμφωνα με τη θεωρία, η γυναικεία κακοποίηση πολύ σπάνια περιορίζεται σε μία μόνο φορά, συνήθως επαναλαμβάνεται. Η συχνότητα διαφέρει από περιστατικό σε περιστατικό. Η κακοποίηση μπορεί να συμβαίνει μία φορά το χρόνο αλλά και δύο φορές τη μέρα. (Flynn, 1977). Η συχνότητα στην οικονομική κακοποίηση είναι πιο σπάνια από ότι στην ψυχολογική και τη λεκτική.

Και οι έξι συνεντευξιαζόμενες δήλωσαν ότι δέχονται ψυχολογική βία καθημερινά από τον σύντροφο/σύζυγό τους:

Η Μαρία δήλωσε ότι ψυχολογική βία δέχεται καθημερινά: *Έχει συνέχεια άσχημη διάθεση, στενοχώρια. Τον ενοχλεί το παραμικρό. Δηλαδή μία λέξη να πω τον ενοχλεί.*

Η σωματική βία είναι πιο σπάνια. Δηλαδή μέσα σε ένα χρόνο μπορεί να συμβεί αυτό δυο φορές, τρεις.

Άννα: *Τώρα καταρχήν δεν μπορούμε να μιλήσουμε. Όταν ξεκινάμε να συζητήσουμε κάτι δεν υπάρχει λύση παρά εκείνος με προσβάλλει.* Από τα λεγόμενα της Άννας γίνεται φανερό ότι δέχεται συνεχώς ψυχολογική και λεκτική κακοποίηση. Η οικονομική κακοποίηση επίσης που δέχεται είναι καθημερινό φαινόμενο, ενώ μία φορά έχει δεχτεί και σωματική βία.

Άννα: *έφαγα ζύλο πέρυσι το καλοκαίρι.*

Η Σοφία δέχεται συχνά ψυχολογική και λεκτική κακοποίηση: *Ήταν πάντοτε απότομος, εχθρικός.* Ενώ σε όλα τα χρόνια που είναι με τον σύζυγο της δεν έχει δεχτεί σωματική βία, όπως είπε.

Η Γιώτα δέχεται ψυχολογική βία αρκετά συχνά : *Γιατί εμείς πάντα τσακωνόμασταν, κρατούσαμε μούτρα.*

Αντίθετα σωματική κακοποίηση δήλωσε ότι δέχτηκε μόνο μία φορά : *Μόνο μία φορά προσπάθησε να με σπρώξει και να με αποτρέψει να πάω στο μαγαζί.*

Η Εύα δήλωσε ότι ψυχολογική και οικονομική βία δέχεται καθημερινά, ενώ σωματική κακοποίηση έχει δεχτεί δύο με τρεις φορές από τον σύζυγό της.

Η Χρύσα δέχεται καθημερινά ψυχολογική και λεκτική βία, ενώ τα τελευταία δέκα χρόνια έχει κακοποιηθεί σωματικά από τον σύζυγό της.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω οι έξι κακοποιημένες δέχονται ψυχολογική βία πιο συχνά από ότι σωματική.

Η οικονομική κρίση δεν αποτελεί αυτόν καθ' αυτόν τον παράγοντα ο οποίος οδηγεί στην εμφάνιση ενδοοικογενειακή βίας κατά των γυναικών (Carrioli & Boyer, 2001), καθώς η Μαρία, η Άννα, η Σοφία, η Γιώτα η Εύα και η Χρύσα κακοποιούνταν με ποικίλους τρόπους πριν από το 2008 που θεωρείται η χρονολογία εμφάνισης της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.

Σύμφωνα με τη θεωρία η ψυχολογική πίεση εμφανίζεται περισσότερο στους άνδρες από ότι στις γυναίκες και αυτό συμβαίνει εξαιτίας των εναλλακτικών ρόλων που επιτελούν μέσα στην κοινωνία. Με τις υπάρχουσες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και εξαιτίας της αυξημένης ανεργίας, οι άνδρες νιώθουν ιδιαίτερα πιεσμένοι προκειμένου να ανταποκριθούν στον ρόλο του “κουβαλητή” τον οποίο τους προστάζει η κοινωνία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να πιέζονται ψυχικά (Kulik, 2000; Shamir, 1985), εκτονώνοντας αυτή τους την πίεση στη σύντροφό τους, χρησιμοποιώντας βία.

Μαρία: *Τα τελευταία δύο χρόνια έμεινε άνεργος και έγινε πιο άσχημη η συμπεριφορά του. Κλείστηκε περισσότερο στον εαυτό του. Δεν μίλαγε. Είχε συνέχεια άσχημη διάθεση, στενοχώρια.*

Άννα: *“Δεν με ενδιαφέρει και δεν έχεις αναρωτηθεί ποτέ τις υποχρεώσεις τις δικές μου και δεν έχω και λεφτά” μου έλεγε. Τον επηρέασε ψυχολογικά η κρίση όπως τον καθένα.*

Στην περίπτωση της Σοφίας ενώ η συμπεριφορά του συζύγου της χειροτέρεψε τα τελευταία 4-5 χρόνια ωστόσο, κατά τα λεγόμενα της συνεντευξιαζόμενης, δεν συνδέεται με την οικονομική κρίση.

Σοφία: *Χειροτέρευε. Δεν σταματούσε πουθενά. Ήταν μεγαλύτερη η συχνότητα.*

Γιώτα: *Από το οικονομικό ξεκινάνε και τα προβλήματα και τώρα τελευταία... Πάντα τσακωνόμασταν, κρατούσαμε μούτρα. Δεν γίνονταν ακρότητες. Τα τελευταία δύο χρόνια αυτό το πράγμα άρχισε να ξεφεύγει, δηλαδή όλα γίνονταν με μεγαλύτερη ένταση.*

Η Εύα δεν πιστεύει ότι η κρίση έχει επηρεάσει τη συμπεριφορά του συντρόφου της: *Η κρίση είναι μία δικαιολογία παραπάνω ότι δεν έχει λεφτά. Πάντα δεν είχε λεφτά. Απλώς αν ήθελε το βράδυ γλύκες και δεν.... Το πρωί δεν είχε λεφτά. Αυτός είναι εκβιασμός δεν έχει σχέση με την κρίση.*

Χρύσα: *Τον πείραζε και η οικονομική κρίση. Τα γεράματα συν την κρίση. Τώρα αν είχε τα γεράματα με μπόλικά χρήματα, όπως είχε παλιά, μπορεί και να μην ήταν και έτσι.*

Στη συνέχεια ρωτήσαμε τις 6 συνεντευξιαζόμενες αν και σε ποιο βαθμό έχει επηρεάσει η οικονομική κρίση τη σχέση τους.

Μαρία: *Δυστυχώς την έχει επηρεάσει πάρα πολύ. Μα πάρα πολύ. Δηλαδή εάν δεν υπήρχε η οικονομική κρίση πιστεύω ότι θα ήταν πιο χαλαρά τα πράγματα στη σχέση μας όπως ήταν και πριν δύο χρόνια.*

Άννα: *Πολύ. Την έχει επηρεάσει πάρα πολύ γιατί εγώ είμαι άνεργη, δεν μπορώ να βρω δουλειά. Και εκείνον τον επηρέασε κάποια στιγμή στη δουλειά του πάρα πολύ και δεν μου έδινε χρήματα.*

Σοφία: *Θα έλεγα ότι δεν την είχε επηρεάσει.*

Γιώτα: *Πολύ. Πιστεύω πολύ. Στην αρχή ήταν το πρόβλημα όταν δεν είχαμε συνειδητοποιήσει και ούτε αλλάζαμε, ούτε έφταναν τα λεφτά και γινόταν εκεί χαμός.*

Εύα: *Εγώ δε νομίζω ότι έχει σχέση καμία.*

Χρύσα: *Έχει γίνει πολύ τσιγκούνης σε εμένα μόνο, δηλαδή το κάνει από άλλους λόγους τώρα. Ακόμα ένα ευρώ θέλει να το πληρώσω εγώ. Αφήνει να τα πληρώνω όλα εγώ. Τους λογαριασμούς και αυτά. Αλλά αυτό δεν ξέρουμε αν είναι η οικονομική κρίση ή είναι...για να με μειώσει. Πως λέμε την έκφραση “στα παίρνω”.*

Κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης ο τομέας της εργασίας πλήττεται ιδιαίτερα καθώς αυξάνεται η ανεργία και η εύρεση εργασίας καθίσταται πλέον μία ιδιαίτερα δύσκολη υπόθεση (Antonopoulos, 2009).

Σύμφωνα με τη θεωρία την περίοδο της οικονομικής κρίσης τα ποσοστά της ανεργίας παρουσίασαν αύξηση και για τα δύο φύλα, ωστόσο οι γυναίκες μένουν άνεργες σε μεγαλύτερο ποσοστό από ότι οι άνδρες (ΕΛΣΤΑΤ, 2012).

Αρχικά η Άννα είχε δουλειά, αλλά πριν από δύο χρόνια απολύθηκε καθώς η οικονομική κρίση άρχισε να γίνεται όλο και πιο έντονη.

Άννα: Είχα δουλειά και πριν δύο χρόνια με απέλυσαν.

Η Άννα και η Εύα δεν μπορούν να αντιδράσουν γιατί δεν έχουν δουλειά και αδυνατούν να ανταπεξέλθουν οικονομικά. Επομένως, για αυτές το να φύγουν από τον σύντροφό τους ο οποίος τις τροφοδοτεί οικονομικά, αποτελεί μία εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση, καθώς τίθεται θέμα βιοπορισμού (Antonopoulos, 2009).

Άννα: Θεωρώ ότι η μόνη αντίδραση είναι να βρω εγώ δουλειά αλλά δύσκολα. Αν δεν υπήρχε η οικονομική κρίση θα έφευγα πιο εύκολα γιατί θα είχα τη δουλειά μου, θα είχα τα λεφτά μου.

Εύα: Αν είχα βρει δουλειά θα είχα φύγει και με το που θα βρω δουλειά θα φύγω.

Η Μαρία και η Χρύσα εργάζονται ακόμα, ωστόσο η οικονομική κρίση τις εμποδίζει στο να αντιδράσουν καθώς τα έσοδά τους έχουν μειωθεί ενώ τα έξοδα έχουν αυξηθεί με αποτέλεσμα όπως είπαν να μην μπορούν να καλύψουν μόνες τους τις ανάγκες τους.

Η Μαρία είναι δημόσια υπάλληλος η οποία παρόλο τη μονιμότητα της θέσης της, με τις μειώσεις που έχει υποστεί ο μισθός της, παράλληλα με τις αυξημένες δανειακές της υποχρεώσεις, δηλώνει ότι δεν μπορεί να πάρει την απόφαση και να φύγει από τον σύζυγό της γιατί μένει στο σπίτι του και δεν έχει που να μείνει.

Μαρία: Δεν μπορώ οικονομικά να πληρώνω, να αναλάβω όλα τα έξοδα. Έχουν πει ότι θα απολύσουν και 150.000 υπαλλήλους από το δημόσιο. Και αν είμαι και εγώ μέσα σε αυτούς;

Η Χρύσα δεν αντιδρά καθώς διακατέχεται από οικονομική ανασφάλεια για το αν θα μπορεί να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις της καθώς τα έσοδα από την επιχείρησή της έχουν μειωθεί σε σημαντικό βαθμό.

Χρύσα: Αν είχα περισσότερα μπορεί να αντιδρούσα καλύτερα. Είμαι οριακά στα έξοδά μου τώρα.

Η Σοφία ήδη βρίσκεται σε διάσταση με τον σύζυγό της καθώς από τον Ιανουάριο ζουν χωριστά. Η οικονομική κρίση δεν λειτούργησε ανασταλτικά στην απόφασή της να χωρίσει.

Η Γιώτα δεν θέλει να φύγει από το σπίτι και θεωρεί ότι η οικονομική κρίση δεν θα την

εμποδίσει να θελήσει να αντιδράσει συγκεκριμένα είπε :“Μπα. Καθόλου”.

Στη βιβλιογραφία εντοπίσαμε κενό αναφορικά με τον λόγο για τον οποίο πιστεύουν οι γυναίκες ότι κακοποιούνται από τους συζύγους/συντρόφους τους. Ωστόσο οι ερωτώμενες απάντησαν:

Μαρία: Πιστεύω ότι είναι δικό του το πρόβλημα. Ο ίδιος έχει κάτι ψυχολογικό, μία ανασφάλεια, κάποιο ψυχολογικό πρόβλημα και το βγάζει έτσι. Είναι άσχημα μέσα του ψυχολογικά να ξεσπάσει.

Άννα: Ότι αντιμιλάω. Αλλά η αλήθεια είναι ότι εγώ δεν έχω υπομονή πια.

Σοφία: Κάποια στιγμή άρχισε να μου λέει ότι είχα πάρει τα παιδιά με το μέρος μου. Για αυτό μου φέρονταν άσχημα.

Γιώτα: Είναι πάρα πολύ νευρικός άνθρωπος, δεν μπορεί να διαχειριστεί πολλές φορές και εγώ σε εκείνη τη φάση δεν μπορώ να μείνω ουδέτερη, να τον αφήσω να εκτονωθεί με τον εαυτό του και να μην εμπλακώ καθόλου. Εγώ όμως δεν είμαι τέτοιος άνθρωπος και αυτό τον κάνει να βγαίνει πάρα πολύ από τα όριά του.

Εύα: Γιατί έχει πρόβλημα με τον εαυτό του. Απλούστατα. Έχει τόσο μικρό αυτοσεβασμό, αυτοεκτίμηση, είναι άτομο με σοβαρά προβλήματα. Ήταν ένας θύμα που έγινε θύτης.

Χρύσα: Εγώ νομίζω ότι είναι δικό του. Έπρεπε να αποφασίσει να κλείσει τα μαγαζιά. Αυτός μέσα από τα μαγαζιά είχε καταξιωθεί. Για αυτόν είχε καταρρεύσει μία αυτοκρατορία. Εκεί είχε όλο θυμό λοιπόν. Και δεν μπορεί ακόμα να συνειδητοποιήσει τα γηρατειά.

5. Συζήτηση – Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τα ερευνητικά αποτελέσματα η κακοποίηση που αντιμετωπίζουν οι συνεντευξιαζόμενες διακρίνεται σε σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική, λεκτική, οικονομική αποστέρηση και κοινωνικό αποκλεισμό. Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν με τα όσα υποστηρίζει ο Mullender (1996) ο οποίος αναφέρεται στη σωματική κακοποίηση την οποία βιώνουν οι γυναίκες από τους συζύγους/συντρόφους τους. Οι γυναίκες που υπήρξαν θύμα ξυλοδαρμού από τους συζύγους/συντρόφους τους ανέφεραν ότι ξυλοκοπήθηκαν άγρια. Τις χτυπούσαν με γροθιές στο κεφάλι, τους έσκισαν τα ρούχα, τις χτυπούσαν με μανία σε βαθμό που να μην μπορούν να αναπνεύσουν. Αυτό ταυτίζεται με την αναφορά των Straus και Gelles (1979) οι οποίοι δηλώνουν ότι η σωματική βία αφορά στις πράξεις που γίνονται με την πρόθεση πρόκλησης σωματικού πόνου ή τραυματισμού σε έναν άλλον άνθρωπο.

Τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας δέχονται και οικονομική αποστέρηση από τους συζύγους/συντρόφους τους. Το συμπέρασμα αυτό συνάδει με τα όσα υποστηρίζει η Walker (1980), η αναφέρει ότι τα οικονομικά μπορεί να χρησιμοποιηθούν με δύο τρόπους σε μία κακοποιητική σχέση. Ο πρώτος είναι να παγιδευτεί η γυναίκα στο ότι δεν θα μπορέσει να ανταπεξέλθει μόνη της χωρίς τη στήριξη του συντρόφου/συζύγου της. Ο δεύτερος τρόπος είναι ο εκβιασμός ότι αν δεν του ικανοποιήσει αυτά που ο ίδιος επιθυμεί δεν θα τις δώσει τα χρήματα που αυτή χρειάζεται προκειμένου να καλύψει τις ανάγκες της.

Σε ό,τι αφορά την σεξουαλική κακοποίηση, οι γυναίκες αναγκάζονται να έλθουν σε σεξουαλική επαφή με τον σύζυγο/σύντροφό τους, καθώς δέχονται απειλές για οικονομική αποστέρηση. Το συμπέρασμα αυτό συμφωνεί με τα όσα υποστηρίζουν οι Barnett και Miller-Perrin (1997) σχετικά με τη σεξουαλική κακοποίηση των γυναικών οι οποίες υποχρεώνονται μέσω άσκησης βίας ή με τη χρήση απειλών και εκφοβισμού να έλθουν σε σεξουαλική επαφή με τον σύντροφο/σύζυγό τους. Επιπλέον, υπήρξαν περιπτώσεις στις οποίες οι γυναίκες σύζυγοι/σύντροφοι δεν είχαν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, αλλά ήταν υποχρεωμένες να έρχονται σε συνουσία με τον σύζυγο/σύντροφό τους όποτε αυτός το επιθυμούσε. Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνει την Παντεράκη (2003) σύμφωνα με την οποία οποιαδήποτε σεξουαλική πράξη παραβιάζει την ελεύθερη βούληση της συντρόφου απέναντι στον σύντροφό της και το δικαίωμα της αυτοδιάθεσής της, τότε η πράξη αυτή αποτελεί σεξουαλική κακοποίηση.

Ωστόσο, από την έρευνα δεν προέκυψε ότι οι κακοποιημένες υιοθέτησαν τρόπους σεξουαλικής συμπεριφοράς όχι μόνο μη αποδεκτούς, αλλά και απωθητικούς για αυτές (Σαμαρτζή, 1996). Επίσης, δεν δέχτηκαν ανεπιθύμητη διείσδυση με την επιβολή βίας όπως ορίζουν οι Bergen, (1996) και Russell (1990).

Η συχνότερη μορφή κακοποίησης την οποία δέχονται οι γυναίκες από τους συζύγους/συντρόφους τους είναι η ψυχολογική. Οι συνεντευξιαζόμενες την ψυχολογική βία την εντόπιζαν και την ανέφεραν πολύ εύκολα σε αντίθεση με τον Loring (1994), ο οποίος υποστηρίζει ότι η ψυχολογική βία είναι πιο δύσκολο να προσδιορισθεί σε σχέση με τις άλλες μορφές βίας. Ίσως αυτό να συνέβη, καθώς φαίνονταν πιο εξοικειωμένες στο να αναφερθούν στη ψυχολογική βία από ότι στη σωματική και τη σεξουαλική. Έδιναν την εντύπωση ότι ντρέπονταν λιγότερο που δέχονταν ψυχολογική βία από ότι να αναφερθούν σε κάποια άλλη μορφή.

Ωστόσο, οι κακοποιημένες ανέφεραν ότι δέχονταν εξαναγκασμό, εκφοβισμό, συνεχείς φωνές, κανγιάδες, αλλά και ζήλεια.

Από την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι γυναίκες, οι οποίες δέχονται ψυχολογική βία, δεν κακοποιούνται απαραίτητα και σωματικά. Σε αντίθεση με όσες δέχονται σωματική βία, οι οποίες δέχονται επιπλέον και ψυχολογική. Το συμπέρασμα αυτό έρχεται σε απόλυτη συμφωνία με τη έρευνα που πραγματοποίησε το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ, 2003).

Επιπρόσθετε, η λεκτική κακοποίηση εμφανίζεται σε όλες τις περιπτώσεις άσκησης ψυχολογικής βίας. Οι σύζυγοι/σύντροφοι είτε προσβάλλουν τις συζύγους/συντρόφους τους σε δημόσιο χώρο, είτε χρησιμοποιούν απρεπή επιθετικούς προσδιορισμούς, είτε όταν βρίσκονται σε ιδιωτικό χώρο και συνήθως εντός της οικογενειακής οικείας. Χαρακτηριστικές συμπεριφορές λεκτικής βίας, σύμφωνα με την παρούσα έρευνα, αποτελούν ο υποβιβασμός της αυτοεκτίμησης και των νοητικών τους ικανοτήτων (π.χ. άχρηστη, χαζή, ανίκανη), καθώς επίσης και η πρόκληση αισθημάτων εξάρτησης από τον σύζυγο/σύντροφό της. Τα παραπάνω ευρήματα έρχονται σε συμφωνία με τον Infate (όπως αναφέρεται στο Gilles, 1970) ο οποίος υποστηρίζει ότι η λεκτική βία δημιουργεί ένα κλίμα τρομοκρατίας για τις γυναίκες, υποβιβάζει την αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμησή τους και περιλαμβάνει υβριστικές εκφράσεις και χαρακτηρισμούς είτε σε δημόσιο είτε σε ιδιωτικό χώρο.

Οι γυναίκες ανέφεραν ως βία τον κοινωνικό αποκλεισμό, τον οποίο τους επιβάλλει ο σύζυγος/σύντροφος προκειμένου να μην γνωρίζει ο κοινωνικός τους περίγυρος την κακοποίηση την οποία δέχονται. Επίσης ίσως ακόμα ένας λόγος να είναι ότι, όπως ανέφερε μία συνεντευξιαζόμενη, οι δράστες δεν επιτρέπουν στις συζύγους/συντρόφους τους να συναναστρέφονται με συγκεκριμένα

άτομα, καθώς φοβούνται ότι θα της υποκινήσουν στο να αντιδράσουν. Τα συμπεράσματα αυτά επιβεβαιώνουν τη Walker (1989), η οποία αναγνωρίζει τον κοινωνικό αποκλεισμό ως ένα είδος κακοποίησης της συζύγου/συντρόφου από τον σύζυγο/σύντροφο, προκειμένου ο κοινωνικός περίγυρος να μη μάθει την κακοποιητική συμπεριφορά του.

Επιπλέον, τα θύματα ανδοικογενειακής βίας, δεν κακοποιήθηκαν πρώτη φορά την περίοδο της οικονομική κρίσης, αλλά κακοποιούνταν και στο παρελθόν. Αυτή η άποψη επιβεβαιώνει τα όσα υποστηρίζουν οι Carpioli & Boyer (2001), δηλαδή ότι η οικονομική κρίση δεν αποτελεί αυτό καθ' αυτό τον παράγοντα ο οποίος οδηγεί στην εμφάνιση ενδοικογενειακής βίας σε βάρος των γυναικών, αλλά οδηγεί στην όξυνση του φαινομένου.

Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης η κακοποιητική συμπεριφορά του συζύγου/συντρόφου εντάθηκε σύμφωνα με τις μαρτυρίες των συνεντευξιαζόμενων. Σύμφωνα με τα όσα αναφέρουν και οι Kulik (2000) και Shamir (1985), οι άνδρες πιέζονται ψυχολογικά σε περιπτώσεις που έρχονται αντιμέτωποι με την ανεργία και την οικονομική δυσχέρεια, καθώς δυσκολεύονται να επιτελέσουν τον ρόλο του “κουβαλητή” με αποτέλεσμα να ξεσπούν βίαια στη σύζυγο/σύντροφο τους.

Την εποχή της οικονομικής κρίσης, η όξυνση του φαινομένου της ανεργίας πλήττει κυρίως τον γυναικείο πληθυσμό και αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στο να λάβουν οι γυναίκες την απόφαση να φύγουν από μία κακοποιητική σχέση ή ένα γάμο. Ο φόβος για τη μη εύρεση εργασίας, αλλά και οι ελλείψεις κοινωνικές δομές, εξαιτίας της οικονομικής ύφεσης, αναγκάζουν τις γυναίκες να μην αντιδρούν και να υπομένουν την βίαιη συμπεριφορά του συζύγου/συντρόφου τους. Το συμπέρασμα αυτό έρχεται σε συμφωνία με την Antonopoulos (2009) η οποία υποστηρίζει ότι εξαιτίας της οικονομικής κρίσης ο κρατικός προϋπολογισμός συρρικνώνεται αισθητά προκαλώντας τη μείωση του αριθμού κονδυλίων, ο οποίος διοχετεύεται σε κοινωνικές δομές για την προώθηση της ισότητας ανάμεσα στα δύο φύλα.

Οι συνεντευξιαζόμενες ανέφεραν ότι οι σύζυγοι/σύντροφοί ήταν διαταραγμένες προσωπικότητες, είχαν μειωμένο αυτοσεβασμό, ήταν κυκλοθυμικοί και γενικότερα διέθεταν προβληματικό χαρακτήρα για αυτό τον λόγο κακοποιούσαν τη σύζυγο/σύντροφό τους. “ Πιστεύω ότι είναι δικό του το πρόβλημα, έχει κάτι ψυχολογικό”. Σε αυτό αναφέρονται και μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί στον Καναδά και στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, οι οποίες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι άνδρες, οι οποίοι βιαιοπραγούν κατά της συντρόφου τους, είναι παρορμητικοί, ανασφαλείς, με χαμηλή αυτοεκτίμηση και δυσκολεύονται να ελέγξουν τον παρορμητισμό τους (Kantor & Kaminski, 1998).

Οι συμμετέχουσες στη διαδικασία των συνεντεύξεων υποστήριξαν ότι η βία που δέχονται οι γυναίκες από τον σύζυγο/σύντροφό τους, έχει επηρεαστεί άμεσα από την οικονομική κρίση και την επαγγελματική του κατάσταση. Όπως υποστηρίζει και ο Gelles (1979) τόσο η αλλαγή του επαγγελματικού προσανατολισμού όσο και η ανεργία επιδρούν στην ισορροπία του άνδρα, δημιουργώντας του αυξημένη ψυχολογική πίεση. Την ψυχολογική αυτή πίεση την εκτονώνει σε αρκετές περιπτώσεις στη σύζυγο/σύντροφό του, ασκώντας βία πάνω σε αυτή. Προς την ίδια κατεύθυνση προσανατολίζεται και ο Tiff (1993) ο οποίος αναφέρει ότι αρκετοί άνδρες χρησιμοποιούν τη βία εναντίον της συζύγου/συντρόφου τους προκειμένου να εξισορροπήσουν τις καταστάσεις πίεσης τις οποίες βιώνουν στο χώρο εργασίας τους.

Ο βασικότερος λόγος για τον οποίο οι κακοποιημένες δεν αντιδρούν, σύμφωνα με τα λεγόμενά τους, είναι γιατί οι περισσότερες έχασαν τη δουλειά τους εξαιτίας την οικονομικής κρίσης. Η δυσμενής οικονομική συγκυρία η οποία επικρατεί στην αγορά αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στο να πάρουν οι κακοποιημένες την απόφαση να εγκαταλείψουν την συζυγική/συντροφική στέγη, καθώς διακατέχονται από τον φόβο, ότι δεν θα μπορέσουν να επιβιώσουν χωρίς εργασία και χρήματα. Το ίδιο συμβαίνει και με τις γυναίκες οι οποίες εργάζονται και κακοποιούνται από τους συντρόφους/συζύγους τους. Οι εργαζόμενες εξαιτίας της οικονομικής αστάθειας και της μείωσης της αμοιβής τους δεν αποφασίζουν να αντιδράσουν δραστικά, καθώς φοβούνται ότι δεν θα μπορέσουν μόνες τους να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές τους υποχρεώσεις.

Ωστόσο, οι γυναίκες που έλαβαν μέρος στην έρευνα δεν ανέφεραν ότι θα μπορούσαν να βοηθηθούν από τον κοινωνικό τους περίγυρο, οι οποίοι/ες ενδεχομένως πλήττονται και αυτοί από την ανεργία και την οικονομική δυσπραγία. Σε ό,τι αφορά τις κοινωνικές υποστηρικτικές δομές οι συνεντευξιζόμενες έκαναν χρήση μόνο των Συμβουλευτικών Κέντρων για την παροχή ψυχολογικής υποστήριξης. Τα παραπάνω συνάδουν με τα όσα υποστηρίζει η Antonopoulos (2009), η οποία αναφέρει ότι εξαιτίας της έμφυλης φύσης της εργασίας οι γυναίκες πλήττονται περισσότερο από την οικονομική κρίση, εργάζονται σε ελαστικές μορφές εργασίας και σε επισφαλείς θέσεις εργασίας. Επίσης, τις περισσότερες φορές είναι ανασφάλιστες με αποτέλεσμα να απολύονται με περισσότερη ευκολία δίχως να μπορούν να διεκδικήσουν τα εργασιακά τους δικαιώματα. Όλα αυτά αποτελούν εμπόδια στο να "σηκώσουν" κεφάλι σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας καθώς πλέον τίθεται θέμα βιοπορισμού.

6. Βιβλιογραφία

1.18 Ελληνική

Αδαμάκη, Ντ. (2001). *Εγχειρίδιο για τις κακοποιημένες γυναίκες*. Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.).

Αρτινοπούλου, Β. & Φαρσεδάκης, Ι. (2003). *Ανδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών: Πρώτη πανελλαδική επιδημιολογική έρευνα*. Αθήνα: Κ.Ε.Θ.Ι.

Αρτινοπούλου, Β. (2000). *Έννοιες και Μορφές της Ενδοοικογενειακής Βίας*. Πρακτικά Συνεδρίου Σπάστε τη Σιωπή, Αθήνα, Ελλάδα.

Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων. (26 Σεπτεμβρίου, 2011). Αποτελέσματα Α' εξαμήνου της λειτουργίας της τηλεφωνικής γραμμής SOS. [13/11/2011] από http://www.isotita.gr/var/uploads/press_apo_092010/DT_SOS%20LINE_Sep-2011.pdf.

Γιωτάκος, Ο. & Τσιλιάκου, Μ. (2008). *Ο κύκλος της κακοποίησης: Ενδοοικογενειακή βία-Σεξουαλική κακοποίηση-Trafficking-Bulling*. Αθήνα: Αρχιπέλαγος.

Γκασούκα, Μ. (Μάιος 2012). *Γυναικεία δικαιώματα σε συνθήκες κρίσης*. Εισήγηση στο ομώνυμο σεμινάριο της Παγκύπριας Οργάνωσης Γυναικών, Λεμεσός, Κύπρος (αδημ.).

Ελληνική Στατιστική Αρχή. (10 Νοεμβρίου, 2011). Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: Αύγουστος 2011. [5/3/2012] από http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO_02_DT_MM_08_2011_01_F_GR.pdf.

Ελληνική Στατιστική Αρχή. (15 Δεκεμβρίου, 2011). Έρευνα Εργατικού Δυναμικού 2011. [11/3/2012] από http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO_01_DT_QQ_03_2011_01_F_GR.pdf.

Ελληνική Στατιστική Αρχή. (8 Νοεμβρίου, 2012). Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: Αύγουστος 2012. [1/11/2012] από http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO

Αλκοολικοί λόγω κρίσης. (16 Απριλίου, 2010). *Ημερησία*.

Ηνωμένα Έθνη (Τμήμα Δημόσιας Πληροφόρησης), «4^η Παγκόσμια Διάσκεψη Γυναικών, Κίνα 4-15, Σεπτέμβριος 1995: Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου», δημοσίευση 1996, σελ. 10-11

Θεοδώρου, Θ. Η οικονομική κρίση. [28/10/2011] από http://www.alfavita.gr/artra/art13_7_9_0703.php.

Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτική μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική

Κυριαζή, Ν. (1998). *Η κοινωνιολογική έρευνα, κριτική επισκόπηση των μεθόδων και τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικές Επιστημονικές Εκδόσεις.

Κυριόπουλος, Γ. & Τσιάντου, Β. (2010). Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στην υγεία και την ιατρική περίθαλψη. *Αρχεία ελληνικής ιατρικής*. [7/5/2012] από <http://www.mednet.gr/archives/2010-5/pdf/834.pdf>.

Νόμος 3500

Παπαγεωργίου, Γ. (1998). «Φεμινιστική Κριτική της Παραδοσιακής Επιστημονικής Έρευνας και η Εναλλακτική Πρότασή της», στο *Μέθοδοι στην Κοινωνιολογική Έρευνα*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Gutenberg.

Παπαγεωργίου, Γ. (1998). *Μέθοδοι στην κοινωνιολογική έρευνα*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Πενταράκη, Μ. (2003). Έκταση, μορφές και συνέπειες της βίας που υφίστανται έφηβες, μαθήτριες λυκείου, στις συντροφικές τους σχέσεις. (Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών).

Σαμαρτζή, Μ. (1996). *Γυναίκες στο χορό της οργής*. Αθήνα: Εκδόσεις Άδωνις.

Σουλής, Σ. (2010). *Αθέατη Βία: Η αγάπη δεν πρέπει να πονάει*. Αθήνα: Ψυχογιός.

Σπανού, Α. (2005). Ενδοοικογενειακή βία: διερεύνηση του φαινομένου της βίας κατά των γυναικών στο πλαίσιο της συζυγικής και της ερωτικής σχέσης. (Δημοσιευμένη Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα).

Φατούρου, Μ. (2010). Εργασία και ανεργία: ψυχολογικές επιπτώσεις. *Περιοδικό Εγκέφαλος*. [17/11/2011] από <http://www.encephalos.gr/full/47-4-04g.htm>.

Χρήστου, Τ. Άγχος, οικονομική κρίση και προβληματική χρήση αλκοόλ. [15/11/2011] από <http://e-psychology.gr/addictions/531-agxox-oikonomiki-krisi-provlimatiki-xrisi-alkool>.

Walker, E. L. (1997). *Όταν η αγάπη σκοτώνει*. Αθήνα: Εκδόσεις Φυτράκη.

Walker, E. L. (1989). *Η κακοποιημένη γυναίκα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

1.19 Ξενόγλωσση

Akın, A. & Subaşı, N. (2003). Violence against women: Causes and results. *Toplumsal Cinsiyet Sağlık ve Kadın*. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (HÜKSAM).

Akyüz, A., Şahiner, G. & Bakır, B. (February 29, 2008). Marital Violence: Is it a Factor Affecting the Reproductive Health Status of Women? *Springer Science + Business Media*, Vol. 23. [17/9/2011] από <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10896-008-9169-4?LI=true#page-1>.

Antonopoulos, R. (March 2009). The current economic and financial crises: A gender perspective. United Nations Development Programme.

Araya, R., Lewis, G., Rojas, G. & Fritsch, R. (5 November, 2002). Education and income: which is more important for mental health? *Journal of Epidemiology and Community Health*, Vol. 57. [5/2/2012] από <http://jech.bmj.com/content/57/7/501.full>.

Barnett, O. W., Martinez, T. E. & Bluestein, B. W. (1995). Jealousy and Romantic Attachment in Maritally Violent and Nonviolent Men. *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 10. [13/3/2012] από http://www.worldcat.org/title/jealousy-and-romantic-attachment-in-maritally-violent-and-nonviolent-men/oclc/4769415076&referer=brief_results#borrow.

Barnett, O. W., Miller-Perrin, C. L. & Perrin R. D., (1997) *Family violence across the lifespan: an introduction*. Sage Publications India: New Delhi.

Barnett, O. W. & Hamberger, L. K. (1992). The Assessment of Maritally Violent Men on the California Psychological Inventory. *Violence and Victims*, Vol. 7. [14/3/2012] από http://www.worldcat.org/title/the-assessment-of-maritally-violent-men-on-the-california-psychological-inventory/oclc/121005728&referer=brief_results.

Bergen, R.K. (1996). Wife rape: Understanding the response of survivors and service providers. *Sage series on violence against women*, Vol. 2. [10/2/2012] από <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1996-98450-000>.

Bergen, R.K. (March 1999). Marital Rape. *VAWnet Applied Research Forum*. [15/2/2012] από <http://www.hawaii.edu/hivandaids/Marital%20Rape.pdf>.

Campbell, J. (April 2002). Health consequences of intimate partner violence. *Lancet*, Vol.359. [5/2/2012] από http://www.nnvawi.org/pdfs/alo/Campbell_1.pdf 1331-1336.

Campbell, J.C. & Lewandowski, L.A. (June 1, 1997). Mental and physical health effects of intimate partner violence on women and children. *Psychiatric Clinics of North America*, Vol.20, Is.2. [20/2/2012] από <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0193953X05703178>.

Caprioli, M. & Boyer, M. (2001). Gender, Violence, and International Crisis. *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 45, Is. 4. [15/09/11] από <http://jcr.sagepub.com/>.

Cascardi, M., Langhinrichsen, J., & Vivian, D. (1992). Marital aggression: Impact, injury and health correlates for husbands and wives. *Archives of Internal Medicine*, Vol, 152, Is. 6. [2/1/2012] από <http://archinte.jamanetwork.com/article.aspx?articleid=616312>.

Chatzifotiu, S. & Dobash, E. R. (September 1, 2001). Seeking Informal Support: Marital Violence Against Women in Greece. *An International and Interdisciplinary Journal*, Vol. 7, Is.9. [12/3/2012] από <http://vaw.sagepub.com/content/7/9/1024.full.pdf+html>.

Chatzifotiu, S., Dobash, R.E. & Tsougas, M. (October 2002) The "Last Violent Event: The experience of Greek Battered Women. *South European Society & Politics*, Vol. 6, Is. 3. [10/1/2012] από <http://www.ingentaconnect.com/content/routledg/ses/2001/00000006/00000003/art00004>.

Claes J. A. & Rosenthal D. M. (1990). Men who batter women: a study in power. *Journal of Family Violence*, Vol. 5, No. 3. [3/3/2012] από <http://link.springer.com/article/10.1007%2F00980817?LI=true#page-1>.

Coker, A.L., Davis, K. E., Arias, I., Desai, S., Sanderson, M., Brandt, H.M., Smith, P.H. (2002). Physical and mental health effects of intimate partner violence for men and women. *American*

Journal of Preventive Medicine, Vol. 24, Is. 4. [25/2/2012] από <http://people.cas.sc.edu/daviske/nvawajpm.pdf>.

Coker, A.L., Derrick, C., Lumpkin, J. L., Aldrich, T. E., & Oldendick, R. (November 2000). Help-seeking for intimate partner violence and forced sex in South Carolina. *American Journal of Preventive Medicine*, Vol.19, Is. 4. [3/11/2011] από <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0749379700002397>.

Coker, A.L., Smith, P.H., McKeown, R.E., & King, M.J. (April 2000). Frequency and correlates of intimate partner violence by type: Physical, sexual, and psychological battering. *American Journal of Public Health*, Vol. 90, Is.4. [15/2/2012] από <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1446198/pdf/10754969.pdf>.

Dasgupta, S. D. (1999). Just like men? A critical view of violence by women. In M. E. Shephard, & E. L. Pence (Eds.). *Coordinating community responses to domestic violence: Lessons from the Duluth model*. Sage Publications.

Direct News όπως δημ. USA Today. (2012, May 2). ΗΠΑ: Αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας εξαιτίας της κρίσης [18/7/2012] από <http://directnews.gr/world/13395.html>.

Dobash, R. E. & Dobash, R. (1979). *Violence Against Wives*. New York: Free Press.

Dobash, R., Dobash, E., Wilson, M., Daly, M. (Februar, 1992). The Myth of Sexual Symmetry in Marital Violence. *Social Problems*, Vol. 39, Is. 1. [27/11/2011] από http://psych.mcmaster.ca/dalywilson/sexual_symmetry_myth.pdf.

Domestic Violence Advisory Council. (October, 1998). Council, Preventing domestic violence: A blueprint for the 21st century, Sacramento. *California Department of Health Services*. Από <http://www.cdph.ca.gov/programs/Documents/VAWSPP-EPIC.pdf>.

Dunkle, K. L., Jewkes, R. K., Brown, H. C. & Gray, G. E. (May 2004). Gender-based violence, relationship power, and risk of HIV infection in women attending antenatal clinics in South Africa. *The Lancet*. Vol.1. [15/2/2012] από <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15121402>.

Duton, D. G. & Golant, S. K. (1995). *The batterer: A psychological profile*. N.Y.: Basic Books.

Dutton, D. & Painter, S. (1993). Emotional Attachments in Abusive Relationships: A test of traumatic bonding theory, Vol. 8, Is. 2. [7/11/2011] από <http://lab.drdonutton.com/wp-content/uploads/2011/02/DUTTON-PAINTER.-EMOTIONAL-ATTACHMENTS-IN-ABUSIVE-RELATIONSHIPS-A-TEST-OF-TRAUMATIC-BONDING-THEORY.pdf>

Dutton, D. (1988). *The Domestic Assault of Women*. Boston: Allyn & Bacon.

Eisner, E. W. (1991). *The enlightened eye: Qualitative inquiry and the enhancement of educational practice*. New York, NY: Macmillan Publishing Company.

Ellsberg, M. & Heise, L. (2005). *Researching Violence Against Women: A Practical Guide for Researchers and Activists*. Washington, DC: World Health Organization.

e-magazino.gr .(2011, 24 Νοέμβριου), Η κρίση προκαλεί ενδοοικογενειακή βία. [18/7/2011] από <http://www.e-magazino.gr/endiiferonta/i-krisi-prokalei-endooikogeneiaki-bia.html>.

Eurostat (Σεπτέμβριος 2012) Πρόσφατες εξελίξεις στην ανεργία σε ευρωπαϊκό και σε επίπεδο κρατών μελών. [10/10/2012] από http://translate.google.gr/translate?hl=el&langpair=en%7Cel&u=http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Unemployment_statistics.

Fede, L. & Wilson, D. (2005). A meta-analytic review of court-mandated batterer intervention programs: Can courts affect abusers' behavior? *Journal of Experimental Criminology*, Vol. 1, Is. 2. [3/1/2012] από http://download.springer.com/static/pdf/364/art%253A10.1007%252Fs11292-005-1179-0.pdf?auth66=1352489046_507680c80471873bf702c6c74b8b3989&ext=.pdf.

Felson, R. B. (2002). *Violence and gender reexamined*. Washington: American Psychological Association.

Felson, R. B. (August 1996). Big people hit little people: sex differences in physical power and interpersonal violence. *Criminology*, Vol. 34, Is. 3. [12/3/2012] από <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1745-9125.1996.tb01214.x/pdf>.

Fiebert, M. S. (2006). References examining assault by women on their spouses or male partners: an annotated bibliography. [2/2/2012] από <http://www.csulb.edu/~mfiebert/assault.htm>.

Flynn, J. (Januar 1977). Resent Findings to Wife Abuse, Social Casework. *American Psychological Association*, Vol. 58, Is. 1. [10/2/2012] από <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1978-12823-001>.

Foster, J., Micklin, D., Newell, B., Kemp, C. (2006)

Foucault, M. (1992). *Ιστορία της Σεξουαλικότητας, τόμος III: Η Μέριμνα για τον εαυτό μας*. Αθήνα: Ράππα.

Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. New York: Basic books.

Gelles, R.J. (1977). Power, sex and violence. The case of marital rape. *Family Coordinator*, Vol. 26. [5/1/2012] από <http://www.jstor.org/stable/10.2307/581754>.

Gelles, R. J. (1979). *Intimate Violence in Families*. London: Sage Publications.

Gelles, R.J. (1980). Violence in the family: a review of research in the seventies. *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 42. [15/2/2012] από <http://www.jstor.org/stable/351830>.

Gelles, R.J. (1983). An exchange/social control theory. In *The Dark Side of Families: Current Family Violence Research*. Finkelhor, D., Gelles, R.J, Hotaling, G., Straus, M.A. California: Sage.

Golding, J. M. (1999). Intimate partner violence as a risk factor for mental disorders: A meta-analysis. *Journal of Family Violence*, Vol.14, Is. 2. [2/1/2012] από <http://link.springer.com/article/10.1023%2FA%3A1022079418229?LI=true#page->.

Goode, W. (1971). *Force and Violence in the Family*. *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 33, Is. 4. [10/3/2012] από <http://www.jstor.org/stable/10.2307/349435>.

Graham, D. & Rawlings, E. (1991). Bonding with abusive dating partners: Dynamics of Stockholm Syndrome στο *Barrie Lavy, Dating Violence: Young Women in Danger*. Ουόσινγκτον: Seal Press.

Graham-Kevan, N. (December 2007). Domestic Violence: Research and Implications for Batterer Programmes in Europe. *European Journal on Criminal Policy and Research*, Vol. 13, Is. 3-4. [15/3/2012] από <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10610-007-9045-4?LI=true#page-1>.

Grisso, J. A., Wishner, A. R., Schwarz, D. F., Weene, B. A., Holmes, J. H., & Sutton, R. L. (1991). A population-based study of injuries in inner-city women. *American Journal of Epidemiology*, Vol.134, Is. 1. [15/3/2012] από <http://aje.oxfordjournals.org/content/134/1/59.full.pdf+html>.

Hamberger, L. K., & Hastings, J. E. (June 1991). Personality correlates of men who batter and nonviolent men: Some continuities and discontinuities. *Journal of Family Violence*, Vol. 6, Is. 2. [14/3/2012] από <http://link.springer.com/article/10.1007%2FBF00978715?LI=true#page-1>.

Hathaway, J.E., Mucci, L.A., Silverman, J.G, Brooks, D.R., Mathews, R., Pavlos, C.A. (November 2000). Health status and health care use of Massachusetts women reporting partner abuse.

American Journal of Preventive Medicine. Vol.19, Is. 14. [5/2/2012] από <http://psycnet.apa.org/index.cfm?fa=search.displayRecord&UID=2000-16490-012>.

Heise, L.L., Pitanguy, J. & Germain, A. (1994). Violence against women: The hidden health burden. Washington. *PubMed*, Vol. 46, Is. 1. [2/11/2011] από <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/8237054>.

Herbert, T.B., Silver, R. C. & J.H. Ellard. (May 1991). Coping with an Abusive Relationship: I. How and Why Do Women Stay? *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 53, Is. 2. [15/4/2012] από <http://www.jstor.org/stable/352901?seq=1>.

Hoffman, P. (October 18, 2008). Psychological abuse of women by spouses and live-in lovers. *Women and Therapy*, Vol. 3, Is. 1.[5/3/2012] από http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J015V03N01_05.

Hossain, N. (2009, 3 August). Crime and Social Cohesion in the Time of Crisis: Early Evidence of Wider Impacts of Food, Fuel and Financial Shocks. *IDS Bulletin*, Volume 40, Issue 5. [4/5/2012] από <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1759-5436.2009.00074.x/abstract>.

Hudson, W. & McIntosh, S. (November 1981). The assessment of spouse abuse. Two quantifiable dimensions. *Journal of Marriage and Family*, Vol. 43. [12/3/2012] από <http://www.jstor.org/stable/10.2307/351344>.

Iefimerida.gr. (2012, 20 Μαρτίου). Τσουνάμι ενδοοικογενειακής βίας χτυπάει την Ιταλία - Επόμενη στάση Ελλάδα; [18/7/2012] από <http://www.iefimerida.gr/news/42189/%CF%84%CF%83%CE%BF%CF%85%CE%BD%CE%AC%CE%BC%CE%B9-%CE%B5%CE%BD%CE%B4%CE%BF%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B3%CE%B5%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%B2%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CF%87%CF%84%CF%85%CF%80%CE%AC%CE%B5%CE%B9-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B9%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CE%B5%CF%80%CF%8C%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B7-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1>

Jenkins, R., Bhugra, D., Bebbington, P., Farrell, M., Coid, J., Fryers, T., Weich, S., Singleton, N., & Meltzer, H. (October 2008). Income and mental disorder in the general population. *Psychological Medicine*, Vol. 38, Is. 10. [12/5/2012] από http://journals.cambridge.org/download.php?file=%2F11360_2E19F6B7A617092596224453CB445A74_journals_PSM_PSM38_10_S0033291707002516a.pdf&cover=Y&code=d7b91726d954bebbb810d4d41529542f.

Kantor, G.K, Jasinski, J.L. (1998). Dynamics and risk factors in partner violence. In: Jasinski, J.L, Williams, L.M., eds. *Partner violence: a comprehensive review of 20 years of research*. Thousand Oaks. CA. Sage.

Kernic, M. A., Wolf, M. & Holt, V. (September 2000). Rates and relative risk of hospital admission among women in violent intimate partner relationships. *American Journal of Public Health*, Vol. 90, Is.9. [10/11/2011] από <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1447623/pdf/10983199.pdf>.

Khan, M. (2000). Domestic violence against women and girls. *UNICEF Innocenti Research Centre*, Vol. 6. [15/2/2012] από <http://www.hawaii.edu/hivandaids/Domestic%20Violence%20Against%20Women%20and%20Girls.pdf>.

Krug, G, Dahlberg, L.L., Mercy, A.J., Zwi, B.A. & Lozano, R.. (2002). World report on violence and health. Geneva: World Health Organization [28/5/2012] από http://whqlibdoc.who.int/publications/2002/9241545615_eng.pdf.

Kulik, L. (December 16, 2010). Jobless men and women: A comparative analysis of job search intensity, attitudes toward employment and related responses. *J Occup Organ Psychology*, Volume 73, Issue 4. [13/3/2012] από <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1037/h0079333/pdf>.

Lincoln, Y.S. & Guba, E. (1985). *Naturalistic Inquiry*. SAGE: Beverly Hills.

Lloyd, S. A. & Emery, B. C. (1994). Physically aggressive conflict in romantic relationships. In D. D. Cahn (Ed.), *Conflict in personal relationships*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Loring, M.T., *Emotional Abuse*, New York. Lexington.

Lynn, M., Guruge, S. & Snarr, K. (1999). Sri Lankan Tamil immigrants in Toronto: Gender, marriage patterns, and sexuality. In *Gender and immigration*, edited by Gregory A. Kelson and Debra L. DeLaet. New York: New York University Press.

Mason, J. (2002). *Qualitative Researching*. London: Sage.

Mason, R., Hyman, I., Berman, H., Guruge, S., Kanagaratnam, P., Manuel, L. (2008). "Violence Is an International Language": Tamil Women's Perceptions of Intimate Partner Violence. *Violence Against Women*, Volume 14, Issue 12. [15/9/2011] από <http://vaw.sagepub.com/content/14/12/1397.short>.

- McCauley, J., Kern, D. E., Kolodner, K., Dill, L., Schroeder, A. F., DeChant, H. K., Ryden, J., Bass, E. B. & Derogatis, L. R. (1995). The battering syndrome: Prevalence and clinical characteristics of domestic violence in primary care internal medicine practices. *Annals of Internal Medicine*, Vol. 123, Is. 10. [10/2/2012] από <http://annals.org/article.aspx?articleid=709205>.
- Menjívar, C. & Salcido, O. (December 1, 2002). Immigrants Women and Domestic Violence: Common Experiences in Different Countries. *Gender and Society*, Vol. 16, Is. 6. [26/11/2012] από <http://gas.sagepub.com/content/16/6/898.full.pdf+html>.
- Miles, M. B. & Huberman, M.A. “*Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*”. London: Sage.
- Miller, S. L. & Wellford, C. F. (1997). Patterns and correlates of interpersonal violence. In A. P. Cardarelli (Ed.) *Violence between intimate partners: Patterns, causes, and effects*. Boston: Allyn & Bacon.
- Molindor, C. & Tolman, R.M. (April 1998). Gender and contextual factors in adolescent dating violence. *Violence Against Women*, Vol. 4, Is. 2. [5/3/2012] από http://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/2027.42/68357/2/10.1177_1077801298004002004.pdf.
- Mrsevic, Z. & Huges, D.M. (1997). Violence Against Women in Belgrade, Serbia: SOS Hotline 1990-1993, *Violence Against Women* 3/2. [10/2/2012] από <http://www.deepdyve.com/lp/sage/violence-against-women-in-belgrade-serbia-sos-hotline-1990-1993-B446TmSjOg/1>.
- Mullender, A. (1996). *Rethinking violence against women. The social work and probation response*. New York: Routledge.
- Mullerman, R., Lenaghan, P.A. & Pakieser, R.A. (1996). Battered women: Injury locations and types. *Annals of Emergency Medicine*, Vol. 28. [12/2/ 2012] από http://ac.els-cdn.com/S0196064496701105/1-s2.0-S0196064496701105-main.pdf?_tid=3f7c06b6-26be-11e2-b3a4-00000aacb35f&acdnat=1352061112_f474aac5f75cc7d925508a01708b4de2.
- Murphy, C., Meyer, S. L. & O’Leary, K. (1994). Dependency Characteristics of Partner Assaultive Men. *Journal of Abnormal Psychology*, Vol. 103, Is. 4. [15/3/2012] από <http://www.deepdyve.com/lp/medline-abstracts/dependency-characteristics-of-partner-assaultive-men-vWiqK7m3h4>.
- Murphy, C.M., Meyer, S.L., & O’Leary, K.D. (1993). Family of origin violence and MCMI-II psychopathology among partner assaultive men. *Violence and Victims*, Vol. 8, Is. 2. [10/5/2012] από <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/8193057>.

- Murphy, G. & Athanasou, J. (1999). The effect of unemployment on mental health. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, Vol. 72. [28/11/2011] από <http://www.geocities.ws/lazaridous/unemploymentANDmentalhealth.pdf>.
- Neidig, P. H., Friedman, D. H. & Collins, B. S. (1986). Attitudinal characteristics of males who have engaged in spouse abuse. *Journal of Family Violence*, Vol. 1, Is. 3. [12/2/2012] από <http://link.springer.com/article/10.1007%2FBF00978561?LI=true#page-2>.
- Nurius, P., Macy, R., Nwabuzor, I. & Holt, V. (May 6, 2010). Intimate Partner Survivors' Help-Seeking and Protection Efforts: A Person-Oriented Analysis. [15/09/11] από <http://jiv.sagepub.com/content/26/3/539.full.pdf+html>.
- O'Leary & Daniel, K. (1999). Psychological abuse: A variable deserving critical attention in domestic violence. *Violence and Victims*, Vol. 14, Is, 1. [20/11/2011] από <http://www.ingentaconnect.com/content/springer/vav/1999/00000014/00000001/art00001>.
- Oriel, K.A. & Fleming, M.F. (June 1998). Screening men for partner violence in a primary care setting. A new strategy for detecting domestic violence. *The Journal of Family Practice*, Vol. 46, Is. 6. [12/11/2011] από <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1998-04207-002>.
- Pagelow, M. D. (1984). *Family Violence*. New York: Praeger.
- Patel, V., Gwanzura, F., Simunyu, E., Mann, A. & Lloyd, K. (November 1995) The explanatory models and phenomenology of common mental disorder in Harare, Zimbabwe. *Psychological Medicine*, Vol. 25, Is. 6. [4/1/2012] από <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=5045624>.
- Perilla, J., Bakeman, R. H. & Norris, F. (1994). Culture and domestic violence: The ecology of abused Latinas. *Violence and Victim*, Vol. 9, Is.4. [12/3/2012] από <http://www.ingentaconnect.com/content/springer/vav/1994/00000009/00000004>.
- Plichta, S.B. & Falik, M. (May-June 2001). Prevalence of violence and its implications for women's health. *Womens Health Issues*. Vol.11, Is. 3. [10/2/2012] από http://ac.els-cdn.com/S1049386701000858/1-s2.0-S1049386701000858-main.pdf?_tid=2d7b6aee-26c6-11e2-a159-00000aab0f6c&acdnat=1352064518_23b3bc57503978448879f062e3b00264.
- Plutchik, R. & Van Praag, H. M. (1997). Suicide, impulsivity and antisocial behavior. In D. M. Stoff, & J. D. Maser (Eds.), *Handbook of antisocial behavior*. New York: Wiley.
- Rapley, T. (2004), 'Interviews', in C. Seale, et al. (eds.) *Qualitative research practice*, London: Sage.

- Robertson, R. (1992). *Confessions of an Abusive Husband: A how-to book for "abuse-free" living for everyone*. Lake Oswego, OR : Heritage Park Pub.
- Russel, R. & Hulson, B. (1992). Physical and Psychological Abuse of Heterosexual Partners. *Personality and Individual Differences*, Vol. 13, Is. 4. [13/3/2012] από http://ac.els-cdn.com/019188699290075Z/1-s2.0-019188699290075Z-main.pdf?_tid=8933721c-2376-11e2-8c94-00000aacb35f&acdnat=1351700459_54698742461f72f1bda2adb6fef83448.
- Saunders, D. (Januar 1, 2000). A typology of Men Who Batter: Three Types Derived From Cluster Analysis. *American Journal of Orthopsychiatry*, Vol. 15 [15/3/2012] από <http://jiv.sagepub.com/content/15/1/16>.
- Saunders, D. G. (1988). Wife abuse, husband abuse or mutual combat? A feminist perspective on the empirical findings. In K. Yllo & M. Bograd (Eds.). *Feminist perspectives on wife abuse*. Newbury Park, CA: Sage.
- Shamir, B. (1985, October). Sex differences in psychological adjustment to unemployment and reemployment: A que-stion of commitment, alternatives or finance? *Social Problems*, Volume 33, Issue 1. [15/5/2012] από <http://www.jstor.org/discover/10.2307/800632?uid=3738128&uid=2&uid=4&sid=21101145024611>.
- Silverman, J.G., Raj, A., Mucci, L.A. & Hathaway, J.E. (2001). Dating violence against adolescent girls and associated substance use, unhealthy weight control, sexual risk behavior, pregnancy, and suicidality. *The Journal of the American Medical Association*, Vol. 286. [5/11/2011] από <http://jama.jamanetwork.com/article.aspx?articleid=194061>.
- Sklavou, K. (2006). Domestic Violence in Immigrants and Refugees population. *Social Europe*. [10/5/2012] από <http://www.scribd.com/doc/78622917/EUL14137-Women-Violence-101118-Web>.
- Sonkin, D.J., Martin, D. Walker, L.E.A. (1985). *The Male Batterer: A treatment Approach*, N.Y.: Springer Publishing Co.
- Spinellis, C.D. (1997). *Crime in Greece in Perspective*. Athens: Sakkoulas.
- Stark, E. (2007). *Coercive control: How men entrap women in personal life*. New York: Oxford University Press.
- Straus M. A., Gelles R. J. & Steinmetz, S.(1981). *Behind Closed Doors: Violence in the American*

Family. Garden City: Anchor Books.

Straus, M.A., Gelles, R.J., & Steinmetz, S.K. (1980). *Behind closed doors: violence in the American family*. New York: Anchor Press.

Strauss, M. & Gelles, R. (1990). *American Violence in American Families: Risk Factors and Adaptations to Violence in 8,145 Families*. New Jersey: Transaction Publisher. [27/11/2011] από <http://www.google.com/books?hl=el&lr=&id=UWOMYAwyJewC&oi=fnd&pg=PR17&dq=Physical+Violence+in+American+Families.&ots=MLfRKhFZkW&sig=ni4-LZzFiPyNIJbivp8RFBp7cJc#v=onepage&q=Physical%20Violence%20in%20American%20Families.&f=false>.

Tift, L. L. (1993). *Battering of Women: The failure of Intervention and the Case of Prevention*. United Kingdom: Westview Press.

Tolman, R. M. & Rosen, D. (February 2001). Domestic violence in the lives of women receiving welfare. *Violence Against Women*, Vol. 7, Is. 2, [10/2/2012] από <http://vaw.sagepub.com/content/7/2/141.full.pdf+html>.

Tolman, R. M. & Wang, H. (September 2005). Domestic violence and women's employment: Fixed effects models of three waves of women's employment study data. *American Journal of Community Psychology*, Vol. 36. [12/1/2012] από <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10464-005-6239-0?LI=true#page-2>.

United Nations. (October 9, 2006). Ending violence against women: *From words to action, study of the Secretary-General*. Από <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/launch/english/v.a.w-exeE-use.pdf>.

Varvaro, F.F., & Lasko, D.L. (1993). Physical abuse as cause of injury in women: Information for orthopedic nurses. *Orthopedic Nursing*, Vol. 12. [12/1/2012] από <http://europepmc.org/abstract/MED/8451059>.

Walker, L. E. (1979). *The Battered Woman*, New York: Harper & Row.

Walker, L. E. A. (1984). *The battered woman syndrome*. New York: Springer.

Webster, C. D. & Jackson, M. A. (Eds.). (1997). *Impulsivity: Theory, research, and practice*. New York: Guilford.

White, J. W. & Donat, L. N. (2001). A developmental examination of violence against girls and women. In R. K. Unger (Ed.). *Handbook of the psychology of women and gender*. New York: Wiley.

7. Παραρτήματα

1.20 Παράρτημα Α'

Δελτίο Συνέντευξης

Στοιχεία συνέντευξης

Αριθμός συνέντευξης.....

Ημερομηνία.....

Τόπος.....

Όνοματεπώνυμο συνεντευξιαζόμενης.....

Διάρκεια.....

Τρόπος καταγραφής

Ολοκληρώθηκε ομαλά.....

Παρατηρήσεις.....

Δημογραφικά

	ΘΥΜΑ	ΘΥΤΗΣ
Ηλικία		
Οικογενειακή κατάσταση		
Μορφωτικό επίπεδο		
Επαγγελματική κατάσταση		

Οικονομική κατάσταση		
Αριθμός παιδιών		

Α Μέρος Συνέντευξης: Μορφές κακοποίησης

1. Πόσα χρόνια έχετε σχέση με τον σύντροφό σας;
2. Πως είναι η σχέση σας με το σύντροφό σας;
3. Πως σας φέρεται;
4. Ποια μορφή βία σας ασκεί; (Ψυχολογική, Σωματική, Σεξουαλική, Λεκτική,
5. Οικονομική, Κοινωνική)
6. Τι είναι για εσάς «κακή συμπεριφορά»; (αποφεύγω να χρησιμοποιήσω τον όρο κακοποίηση;). Τι εννοείτε; Πείτε μου αναλυτικότερα.
7. Πείτε μου καλές και κακές συμπεριφορές του συντρόφου σας.
8. Ποιος είναι ο λόγος που σας κακοποιεί; Εσείς τι πιστεύετε πάνω σε αυτό;
9. Άλλαξε κάτι τα τελευταία χρόνια;
10. Με τι συνδέετε αυτές τις αλλαγές;
11. Τι σας ενοχλεί περισσότερο από τη βία που δέχεστε; [προσπαθούμε να διερευνήσουμε αν η βία είναι σωματική ή/και πνευματική ή/και ψυχολογική]
12. Πού είστε συνήθως όταν σας φέρετε βίαια; (Μέσα στο σπίτι, έξω;)
13. Είχατε παρόμοια σχέση με αυτή στο παρελθόν; Πώς σας φέρονταν μιλήστε μου συγκεκριμένα. Ποια χρονολογία συνέβη αυτό; Εσείς τι κάνατε; Το είχατε πει τότε κάπου είχατε δεχτεί τότε βοήθεια;
14. Γνωρίζετε αν ο σύντροφός σας είχε εκδηλώσει αντίστοιχη συμπεριφορά και στο παρελθόν σε άλλη του σχέση;
15. Εσείς έχετε συμπεριφερθεί με ανάλογο τρόπο στον σύντροφό σας (βίαια); Πότε συνέβη αυτό; Γιατί το κάνατε; Εκείνος πώς αντέδρασε; Πόσες φορές του έχετε συμπεριφερθεί με αυτό τον τρόπο;
16. Έχετε συμπεριφερθεί σε προηγούμενη σχέση σας βίαια; Αν ναι γιατί;

B Μέρος Συνέντευξης: Θύτες και θύματα

1. Περιγράψτε μου τον σύντροφό σας;
2. Εργάζεται;
3. Αν ναι τι δουλειά κάνει;
4. Πόσες ώρες;
5. Τι ωράριο έχει;
6. Έχει σταθερή δουλειά;
7. Από την αρχή της σχέσης σας έκανε την ίδια δουλειά;
8. Εργάζονταν τις ίδιες ώρες;
9. Όταν άλλαξε η συμπεριφορά του απέναντί σας πώς τα πήγαινε με τη δουλειά του;
10. Αν δεν εργάζεται:
11. Έχει παραμείνει άνεργος και στο παρελθόν;
12. Την πρώτη φορά που έμεινε άνεργος πως αντέδρασε;
13. Τότε άλλαξε η συμπεριφορά του απέναντί σας;
14. Πόσο καιρό είναι άνεργος;
15. Τι παρατηρήσατε στις αντιδράσεις του;
16. Ποια αλλαγή;
17. Συγκρίνετέ μου τη συμπεριφορά του απέναντί σας πριν μείνει άνεργος και τώρα που είναι άνεργος.
18. Αν παρατηρεί αλλαγή (Πού οφείλεται αυτό;)
19. Πριν που δούλευε σας συμπεριφέρονταν άσχημα με την ίδια συχνότητα;
20. Τώρα που δεν δουλεύει τόσο συχνά σας συμπεριφέρεται άσχημα;
21. Ποιοι είναι οι λόγοι που συμβαίνει αυτό;
22. Πριν που εργάζονταν γιατί σας φέρονταν άσχημα;
23. Η ψυχολογική κατάσταση του συντρόφου/συζύγου σας έχει αλλάξει από τη στιγμή που έμεινε άνεργος;
24. Ο σύντροφός σας έχει εξαρτήσεις; (αλκοόλ, ναρκωτικά, τζόγος κ.α.)
25. Αν ναι.
26. Τι εθισμό έχει;
27. Όταν "πίνει πώς είναι η συμπεριφορά του απέναντί σας;

28. Πόσο συχνά γίνεται αυτό;
29. Γνωρίζετε αν ο πατέρας του συμπεριφέρονταν άσχημα στη μητέρα του;
30. Έχει αδέρφια;
31. Γνωρίζετε αν τα αδέρφια του συμπεριφέρονται άσχημα στη σύντροφό τους;
32. Γνωρίζετε αν ο αδερφός κακοποιούσε προηγούμενη σύντροφό του;

θύμα:

Ποια ήταν η συμπεριφορά του πατέρα σας απέναντί σας;

Πώς συμπεριφέρονταν ο πατέρας σας στη μητέρα σας;

Αδέρφια έχετε; Πώς συμπεριφέρονταν ο πατέρας σας στα αδέρφια σας;

Είχατε παρόμοια σχέση με αυτή που έχετε σήμερα με κάποιον σύντροφό σας στο παρελθόν;

Θέλετε να μου την περιγράψετε;

Πώς είχατε αντιδράσει τότε ;

Είχατε προσπαθήσει να φύγετε από το σπίτι;

Αν ναι. Με ποιο τρόπο; Τι κάνατε; Σε ποιους απευθυνθήκατε; Τι σας είπαν; Πώς αντέδρασαν;

Αν όχι. Γιατί όχι; Τι φοβόσασταν;

Ποια είναι η οικονομική σας κατάσταση;

Εργάζεστε; Πού; Από πότε;

Όταν εργαζόσασταν κάνατε προσπάθεια να φύγετε από το σπίτι;

Έχετε ζητήσει βοήθεια από κάποιον στο παρελθόν; Αν ναι από ποιον;

Έχετε δεχτεί βοήθεια από κάποιον; (Αν ναι. Τι είδους βοήθεια;)

Όταν σας φέρεται άσχημα ποιοι είναι συνήθως μπροστά;

Πότε ήταν το πιο πρόσφατο περιστατικό;

Μπορείτε να μου το περιγράψετε;

Εσείς πώς αντιδράσατε;

Ήταν κάποιοι μπροστά ; (Αν ναι. Ποιοι;)

Πώς αντέδρασαν;

Δεν έχουν καθοριστεί πηγές στο τρέχον έγγραφο.

B Μέρος: Ερμηνεία της κατάστασης από το θύμα

Εσείς γιατί πιστεύετε ότι σας συμπεριφέρεται με αυτόν τον τρόπο ο σύντροφός σας;

Πώς πιστεύετε ότι αυτός νιώθει για εσάς;

Εσείς πώς νιώθετε γι' αυτόν;

Ποιος είναι ο λόγος για τον οποίο παραμένετε σε αυτή τη σχέση;

Πώς νιώθετε για τον εαυτό σας;

Οικονομική κρίση

Η οικονομική κρίση πόσο έχει επηρεάσει τη σχέση σας με τον σύντροφό σας;

Η οικονομική κατάσταση σας εμποδίζει στο να αντιδράσετε; (Αν ναι. Γιατί συμβαίνει αυτό;)

Γ Μέρος: Αναζήτηση λύσης-βοήθειας

1. Τι ενέργειες έχετε κάνει μέχρι τώρα πριν απευθυνθείτε στα συμβουλευτικά?

2. Τι σας είπαν εκεί που πήγατε;

3. Τι σας κρατάει σε αυτή τη σχέση; [Οικονομικός, συναισθηματικό κτλ]

1.21 Παράρτημα Β'

Νόμος 3500/2006

Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις.

Άρθρο 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Για τον παρόντα νόμο θεωρείται:

1. ενδοοικογενειακή βία, η τέλεση αξιόποινης πράξης, σε βάρος μέλους της οικογένειας, σύμφωνα με τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του παρόντος και τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα.

2. α. οικογένεια ή κοινότητα που αποτελείται από συζύγους ή γονείς και συγγενείς πρώτου και δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας και τα εξ υιοθεσίας τέκνα τους.

β. στην οικογένεια περιλαμβάνονται, εφόσον συνοικούν, συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι τετάρτου βαθμού και πρόσωπα των οποίων επίτροπος, δικαστικός παραστάτης ή ανάδοχος γονέας έχει ορισθεί μέλος της οικογένειας, καθώς και κάθε ανήλικο πρόσωπο που συνοικεί στην οικογένεια.

γ. οι διατάξεις του παρόντος νόμου εφαρμόζονται και στην μόνιμη σύντροφο του άνδρα ή στον μόνιμο σύντροφο της γυναίκας και στα τέκνα, κοινά ή ενός εξ αυτών, εφόσον τα πρόσωπα αυτά συνοικούν, ως και στους τέως συζύγους.

3. Θύμα ενδοοικογενειακής βίας κάθε πρόσωπο της προηγούμενης παραγράφου σε βάρος του οποίου τελείται αξιόποινη πράξη κατά τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του παρόντος. Θύμα είναι και το μέλος, στην οικογένεια του οποίου τελέσθηκε αξιόποινη πράξη, κατά τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα, καθώς και ο ανήλικος κατά την παράγραφο 2, ενώπιον του οποίου τελείται μία από τις αξιόποινες πράξεις της παρούσας.

Άρθρο 2

Η άσκηση βίας κάθε μορφής μεταξύ των μελών της οικογένειας απαγορεύεται.

Άρθρο 3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

ΑΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 1439 του Αστικού Κώδικα αντικαθίσταται.

Άρθρο 4

Επί ασκήσεως σωματικής βίας σε βάρος ανηλίκου, ως μέσου σωφρονισμού στο πλαίσιο της ανατροφής του, εφαρμόζεται το άρθρο 1532 του Αστικού Κώδικα.

Άρθρο 5

Η κατά το άρθρο 932 του Αστικού Κώδικα χρηματική ικανοποίηση, λόγω ηθικής βλάβης του παθόντος για μία από τις πράξεις του παρόντος νόμου, δεν μπορεί να είναι κατώτερη των χιλίων (1.000) ευρώ, εκτός αν ο ίδιος ο παθών ζήτησε μικρότερο ποσό.

Άρθρο 6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

1. Το μέλος της οικογένειας το οποίο προξενεί σε άλλο μέλος αυτής σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας του, υπό την έννοια του εδαφίου α' της παρ. 1 του άρθρου 308 του Ποινικού Κώδικα, ή με συνεχή συμπεριφορά προξενεί εντελώς ελαφρά κάκωση ή βλάβη της υγείας του, με την έννοια του εδαφίου β' της παραπάνω διάταξης, τιμωρείται με φυλάκιση, τουλάχιστον, ενός έτους.

2. Αν η πράξη της πρώτης παραγράφου είναι δυνατόν να προκαλέσει στο θύμα κίνδυνο για τη ζωή του ή βαριά σωματική βλάβη, επιβάλλεται φυλάκιση, τουλάχιστον, δύο ετών. Αν επακολογήσει βαριά σωματική ή διανοητική πάθηση του θύματος, επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. Αν ο υπαίτιος επεδίωκε ή γνώριζε και αποδέχθηκε το αποτέλεσμα της πράξης του, τιμωρείται με κάθειρξη.

3. Αν η πράξη της πρώτης παραγράφου τελέσθηκε σε βάρος εγκύου ή σε βάρος μέλους της οικογένειας το οποίο, από οποιαδήποτε αιτία, είναι ανίκανο να αντισταθεί, τιμωρείται με φυλάκιση, τουλάχιστον, δύο ετών και αν η πράξη τελέσθηκε ενώπιον ανήλικου μέλους της οικογένειας, τιμωρείται με φυλάκιση, τουλάχιστον, ενός έτους.

4. Αν η πράξη της πρώτης παραγράφου συνιστά μεθοδευμένη πρόκληση έντονου σωματικού πόνου ή σωματικής εξάντλησης, επικίνδυνης για την υγεία, ή ψυχικού πόνου, ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη, ιδίως με την παρατεταμένη απομόνωση του θύματος,

επιβάλλεται κάθειρξη. Αν το θύμα είναι ανήλικος, επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών. 5. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται αντίστοιχα και όταν ο δράστης εργάζεται σε φορέα παροχής κοινωνικής μέριμνας, η δε πράξη του στρέφεται σε βάρος προσώπου, το οποίο δέχεται τις υπηρεσίες του φορέα αυτού.

Άρθρο 7

1. Το μέλος της οικογένειας το οποίο εξαναγκάζει άλλο μέλος χρησιμοποιώντας βία ή απειλή με σπουδαίο και άμεσο κίνδυνο σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή χωρίς το θύμα να υποχρεούται προς τούτο τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών, ανεξάρτητα από το αν το απειλούμενο κακό στρέφεται εναντίον του ίδιου του θύματος ή κάποιου από τους οικείους του υπό την έννοια της περίπτωσης β' του άρθρου 13 του Ποινικού Κώδικα.

2. Το μέλος της οικογένειας το οποίο προκαλεί τρόμο ή ανησυχία σε άλλο μέλος της οικογένειας, απειλώντας το με βία ή άλλη παράνομη πράξη ή παράλειψη, τιμωρείται με φυλάκιση.

Άρθρο 8

1. Η παρ. 1 του άρθρου 336 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται.

2. Η παρ. 1 του άρθρου 338 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται.

Άρθρο 9

1. Το μέλος της οικογένειας το οποίο προσβάλλει την αξιοπρέπεια άλλου μέλους της, με ιδιαίτερα ταπεινωτικό λόγο ή έργο που ανάγεται στη γενετήσια ζωή του, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών.

2. Με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών μέχρι τριών ετών τιμωρείται η πράξη της προηγούμενης παραγράφου, αν ο παθών είναι ανήλικος.

3. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται αντίστοιχα και όταν ο δράστης εργάζεται σε φορέα παροχής κοινωνικής μέριμνας, η δε πράξη του στρέφεται σε βάρος προσώπου, το οποίο δέχεται τις υπηρεσίες του φορέα αυτού.

Άρθρο 10

Όποιος σε υπόθεση ενδοοικογενειακής βίας απειλεί μάρτυρα ή μέλος της οικογένειας του ή ασκεί βία εναντίον του ή τον δωροδοκεί, με σκοπό την παρακώλυση απονομής της δικαιοσύνης, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών μέχρι τριών ετών.

Άρθρο 11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ

ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ

1. Στα πλημμελήματα ενδοοικογενειακής βίας ο αρμόδιος για την άσκηση ποινικής δίωξης εισαγγελέας διερευνά τη δυνατότητα διαμεσολάβησης κατά τη διαδικασία των επόμενων άρθρων.

2. Προϋπόθεση για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης είναι η υποβολή ανεπιφύλακτης δήλωσης εκ μέρους του προσώπου στο οποίο αποδίδεται η τέλεση του εγκλήματος, ότι είναι πρόθυμο σωρευτικά:

α) να υποσχεθεί ότι δεν θα τελέσει στο μέλλον οποιαδήποτε πράξη ενδοοικογενειακής βίας (λόγος τιμής) και ότι, σε περίπτωση συνοίκησης, δέχεται να μείνει εκτός οικογενειακής κατοικίας για εύλογο χρονικό διάστημα, εάν το προτείνει το θύμα. Για την υπόσχεση αυτή συντάσσεται έκθεση κατά τα άρθρα 148 επ. Του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

β) να παρακολουθήσει ειδικό συμβουλευτικό - θεραπευτικό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας σε δημόσιο φορέα, σε όποιον τόπο και για όσο χρονικό διάστημα κρίνεται τούτο αναγκαίο από τους αρμόδιους θεραπευτές. Ο υπεύθυνος του προγράμματος πιστοποιεί την ολοκλήρωση της παρακολούθησής του.

Το σχετικό πιστοποιητικό επισυνάπτεται στο φάκελο της δικογραφίας. Αναφέρονται δε σε αυτό, αναλυτικά, το αντικείμενο του συμβουλευτικού – θεραπευτικού προγράμματος και ο αριθμός των συνεδριών που παρακολούθησε ο ενδιαφερόμενος.

γ) να άρει ή να αποκαταστήσει, εφόσον είναι δυνατόν, αμέσως τις συνέπειες που προκλήθηκαν από την πράξη και να καταβάλει εύλογη χρηματική ικανοποίηση στον παθόντα.

3. Αν το θύμα της ενδοοικογενειακής βίας είναι ανήλικος, η ποινική διαμεσολάβηση ενεργείται υπέρ αυτού και από κοινού από τον κατά τόπον αρμόδιο εισαγγελέα ανηλίκων και τον ασκούντα την επιμέλεια, εφόσον αυτός δεν είναι το ίδιο πρόσωπο με τον φερόμενο ως δράστη του εγκλήματος. Αν δεν υπάρξει ομοφωνία, η διαμεσολάβηση δεν είναι δυνατή. Ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο τέταρτο έτος της ηλικίας του μπορεί, εφόσον το επιθυμεί, να παρίσταται κατ' αυτήν και να ακούγεται. Τα πρόσωπα του πρώτου εδαφίου αντιπροσωπεύουν τον ανήλικο στη διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης και για τις αστικές αξιώσεις.

4. Οι σχετικές με την ποινική διαμεσολάβηση διατάξεις του παρόντος νόμου δεν εφαρμόζονται, αν ο φερόμενος ως δράστης της πράξεως ενδοοικογενειακής βίας είναι επίτροπος, δικαστικός συμπαραστάτης ή ανάδοχος γονέας του ανηλίκου.

5. Αν την πράξη ενδοοικογενειακής βίας σε βαθμό πλημμελήματος φέρεται να έχει τελέσει ανήλικος, εφαρμόζεται το άρθρο 45Α του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Άρθρο 12

1. Αν σε βάρος του υπαιτίου κινηθεί η διαδικασία των άρθρων 417 επ. του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ποινική διαμεσολάβηση επιτρέπεται μόνον εφόσον το δικαστήριο αναβάλει την εκδίκαση της υπόθεσης κατά τις διατάξεις του άρθρου 423 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Στην περίπτωση αυτή, η σχετική διαδικασία χωρεί κατά τις παραγράφους 3 έως 6 του παρόντος άρθρου. Το δικαστήριο που αναβάλλει την εκδίκαση της υπόθεσης, κατά το πρώτο εδάφιο, εξετάζει αυτεπαγγέλτως αν συντρέχει περίπτωση να επιβληθούν στον υπαίτιο

περιοριστικοί όροι κατά το άρθρο 18 του παρόντος νόμου.

2. Αν σε βάρος του φερόμενου ως δράστη ενεργείται προκαταρκτική εξέταση, ο εισαγγελέας, πριν από κάθε άλλη ενέργεια:

α) μπορεί να διατάσσει τη διενέργεια ιατρικής πραγματογνωμοσύνης στο φερόμενο ως θύμα, προκειμένου να ερευνηθεί η βασιμότητα της καταγγελίας για την σε βάρος του τέλεση της πράξεως,

β) εξετάζει ο ίδιος κάθε μάρτυρα που προτείνεται, καθώς και τα πρόσωπα της οικογένειας ή παραγγέλλει την εξέταση αυτών από τους αρμόδιους ανακριτικούς υπαλλήλους, και

γ) καλεί το πρόσωπο στο οποίο αποδίδεται η τέλεση της πράξεως να παράσχει στον ίδιο ή στον αρμόδιο ανακριτικό υπάλληλο εξηγήσεις υπό τους όρους του άρθρου 31 παρ. 2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

3. Αν ο παρέχων εξηγήσεις δεν υποβάλει ο ίδιος, ή μέσω του συνηγόρου του, την κατά την παρ. 2 του άρθρου 11 δήλωση περί ποινικής διαμεσολάβησης, καλείται, προς τούτο, από τον αρμόδιο εισαγγελέα. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να λάβει προθεσμία τριών ημερών για να απαντήσει.

4. Αν η απάντηση του παρέχοντος εξηγήσεις είναι αρνητική ή αυτός δεν απαντήσει, κινείται η ποινική διαδικασία κατά τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Αν η απάντηση του παρέχοντος εξηγήσεις είναι θετική, ο εισαγγελέας ενημερώνει τον παθόντα ή τον συνήγορο του για την κατά τα ανωτέρω δήλωση του ενδιαφερομένου και, αν υποβληθεί σχετικό αίτημα, παρέχεται στον παθόντα προθεσμία, το πολύ τριών ημερών, για να δηλώσει αν δέχεται τη διαμεσολάβηση.

5. Αν η απάντηση του παθόντος είναι αρνητική ή αυτός δεν απαντήσει ή δεν επέλθει συμφωνία ως προς τους όρους της περίπτωσης α' της παραγράφου 2 του άρθρου 11, κινείται η ποινική διαδικασία κατά τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Αν η απάντηση του παθόντος είναι θετική, ο εισαγγελέας με διάταξη του θέτει τη δικογραφία σε ειδικό αρχείο της εισαγγελίας. Κατά της διατάξεως αυτής δεν χωρεί προσφυγή.

6. Αν τα πρόσωπα στα οποία αποδίδεται η τέλεση της πράξης είναι περισσότερα, για την

έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης απαιτείται μεταξύ τους συμφωνία. Το ίδιο ισχύει και αν η φερόμενη ως τελεσθείσα πράξη αφορά περισσότερα θύματα. Αν δεν επιτευχθεί συμφωνία κατά τα προηγούμενα εδάφια, η διαμεσολάβηση δεν είναι δυνατή.

7. Η συμφωνία των διαδίκων μερών για την κατά την παρ. 2 του άρθρου 11 του παρόντος έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης μπορεί να υποβληθεί στον αρμόδιο εισαγγελέα και με σχετικό πρακτικό εκ μέρους των συνηγόρων τους.

Άρθρο 13

1. Η διάταξη του εισαγγελέα που εκδίδεται κατόπιν ποινικής διαμεσολάβησης καταχωρίζεται σε ειδική μερίδα στο δελτίο ποινικού μητρώου και τηρείται για χρονικό διάστημα ίσο προς τον εκ του νόμου προβλεπόμενο χρόνο παραγραφής του εγκλήματος στο οποίο αφορά.

2. Αν ο ενδιαφερόμενος συμμορφωθεί προς τους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης για χρονικό διάστημα τριών ετών, τότε η σχετική διαδικασία ολοκληρώνεται και εξαλείφεται η ποινική αξίωση της πολιτείας για το έγκλημα που αφορά.

3. Η διαπιστούμενη από τον εισαγγελέα υπαίτια μη ολοκλήρωση της ποινικής διαμεσολάβησης διακόπτει τη διαδικασία και προκαλεί την αναδρομική άρση των επελθόντων αποτελεσμάτων. Στην περίπτωση αυτή ο εισαγγελέας ανασύρει τη δικογραφία από το αρχείο, η δε ποινική διαδικασία συνεχίζεται κατά τις οικείες διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, χωρίς να επιτρέπεται πλέον η υποβολή νέου αιτήματος για ποινική διαμεσολάβηση.

4. Ενώσω διαρκεί η διαδικασία ποινικής διαμεσολάβησης, τελεί σε εκκρεμοδικία η πράξη στην οποία αυτή αφορά. Η άσκηση ποινικής δίωξης για πράξη για την οποία εξαλείφθηκε η ποινική αξίωση της πολιτείας, λόγω ολοκλήρωσεως της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης, είναι απαράδεκτη. Η παραγραφή της πράξης αναστέλλεται μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης.

5. Η άρνηση ενός εκ των διαδίκων μερών να δεχθεί τη διαμεσολάβηση ή η αποτυχία

ολοκληρώσεως της, για οποιαδήποτε αιτία, δεν επάγονται σε βάρος αυτών καμία αρνητική ουσιαστική ή δικονομική συνέπεια στην ποινική δίκη που επακολουθεί.

6. Στην παρ. 3 του άρθρου 574 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προστίθεται στοιχείο γ'.

Άρθρο 14

1. Η συμφωνία των διαδίκων για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης ισχύει ως συμβιβασμός ως προς τις χρηματικές αξιώσεις από το έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας. Μόνη η συμφωνία του παθόντος συζύγου για την έναρξη της διαδικασίας δεν εμποδίζει την άσκηση αγωγής διαζυγίου ή την υποβολή αιτήσεως συναινετικής λύσεως του γάμου, την πρόοδο της δίκης και τη λύση του γάμου.

2. Η εντός τριετίας από την αρχειοθέτηση της υπόθεσης μη συμμόρφωση του φερόμενου ως δράστη προς τους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης παρέχει στοθύμα του εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας το δικαίωμα να ζητήσει, με αγωγή του, την ανατροπή της συμφωνίας, όσον αφορά στις χρηματικές αξιώσεις. Με την άσκηση της αγωγής ανατροπής αναβιώνουν οι χρηματικές αξιώσεις του παθόντος, τα δε καταβληθέντα λόγω της συμφωνίας αναζητούνται κατά τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού.

3. Μετά την ολοκλήρωση της ποινικής διαμεσολάβησης αποκλείεται η ανατροπή της συμφωνίας, εξ οιαδήποτε λόγου και η αναζήτηση των καταβληθέντων σε συμμόρφωση αυτής. Τα ίδια αποτελέσματα επιφέρει και η λύση του γάμου μεταξύ των συζύγων εντός της τριετίας.

Άρθρο 15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε

ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Στο τέλος του άρθρου 735 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προστίθεται εδάφιο.

Άρθρο 16

Αν οι πράξεις των άρθρων 6, 7 και 9 του παρόντος στρέφονται κατά ανηλίκου, η έναρξη της προθεσμίας παραγραφής αναστέλλεται μέχρι την ενηλικίωση του.

Άρθρο 17

1. Η ποινική δίωξη για τα εγκλήματα των άρθρων 6, 7, 9 και 10 ασκείται αυτεπαγγέλτως.
2. Σε βάρος του υπαιτίου εφαρμόζεται η διαδικασία των άρθρων 417 επ. του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Άρθρο 18

1. Σε περίπτωση διαπράξεως εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας είναι δυνατόν, αν υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες κρίνεται απαραίτητο για την προστασία της σωματικής και ψυχικής υγείας του θύματος, να επιβληθεί στον κατηγορούμενο από το αρμόδιο ποινικό δικαστήριο στο οποίο παραπέμπεται να δικασθεί ή από τον αρμόδιο ανακριτή ή από το δικαστικό συμβούλιο και για όσο χρονικό διάστημα απαιτείται, ο περιοριστικός όρος της απομάκρυνσης του από την οικογενειακή κατοικία, η μετοίκηση του, η απαγόρευση να προσεγγίζει τους χώρους κατοικίας ή και εργασίας του θύματος, κατοικίες στενών συγγενών του, τα εκπαιδευτήρια των παιδιών και ξενώνες φιλοξενίας. Η ισχύς του παραπάνω περιοριστικού όρου παύει αυτοδικαίως μετά την έκδοση οριστικής αποφάσεως ή της διατάξεως του εισαγγελέα με την οποία αρχειοθετείται η υπόθεση λόγω ποινικής διαμεσολάβησης.
2. Ο περιοριστικός όρος που έχει επιβληθεί σύμφωνα με τις διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου είναι δυνατόν να ανακληθεί, αντικατασταθεί ή τροποποιηθεί από το αρμόδιο δικαστικό όργανο που τον επέβαλε, με αίτηση του κατηγορουμένου, στην οποία αναφέρονται οι λόγοι για τους οποίους επιβάλλεται η ανάκληση, αντικατάσταση ή τροποποίηση του. Για τη συζήτηση της αιτήσεως κλητεύεται υποχρεωτικά ο παθών, σύμφωνα με τις διατάξεις που

ισχύουν κάθε φορά.

3. Το δικαστικό όργανο που είναι αρμόδιο κατά την παράγραφο 1 για την επιβολή, ανάκληση, αντικατάσταση ή τροποποίηση των περιοριστικών όρων, μπορεί να ζητήσει, συμβουλευτικά, τη γνώμη ψυχιάτρων, ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών και άλλων επιστημόνων με ειδικές γνώσεις σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας, εφόσον τα πρόσωπα αυτά εργάζονται σε δημόσιο φορέα υγείας.

Άρθρο 19

1. Σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, μέλη της οικογένειας εξετάζονται ως μάρτυρες χωρίς όρκο.

2. Οι ανήλικοι κατά την εκδίκαση των υποθέσεων της προηγούμενης παραγράφου δεν κλητεύονται ως μάρτυρες στο ακροατήριο, αλλά αναγιγνώσκεται η κατάθεση τους, εφόσον υπάρχει, εκτός εάν η εξέταση τους κρίνεται αναγκαία από το δικαστήριο.

Άρθρο 20

1. Σε περίπτωση διαπράξεως εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας, οι αρμόδιες αστυνομικές αρχές που διενεργούν προανάκριση, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 243 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, απαγορεύεται να ανακοινώνουν με οποιονδήποτε τρόπο το ονοματεπώνυμο του θύματος και του κατηγορουμένου, τη διεύθυνση κατοικίας τους, καθώς και οποιαδήποτε άλλα στοιχεία είναι δυνατόν να αποκαλύψουν την ταυτότητα τους.

2. Οι παραβάτες της διατάξεως αυτής τιμωρούνται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών.

Άρθρο 21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ

ΑΡΩΓΗ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ

1. Τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας δικαιούνται ηθικής συμπαράστασης και της αναγκαίας υλικής συνδρομής από νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, που λειτουργούν ειδικά για τους σκοπούς αυτούς υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, και από κοινωνικές υπηρεσίες των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης.

2. Οι αστυνομικές αρχές που επιλαμβάνονται, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας υποχρεούνται, εφόσον το ζητήσει το θύμα, να ενημερώσουν αυτό και τους παραπάνω φορείς, ώστε να παρασχεθεί αμέσως η απαραίτητη, κατά περίπτωση, αρωγή.

Άρθρο 22

Στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, τα οποία ζητούν τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων για προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης, εξαιτίας του συγκεκριμένου περιστατικού, παρέχεται το ευεργέτημα της πενίας με μόνη την απόδειξη του περιστατικού βίας, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 194 επ. του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, αν αδυνατούν να καταβάλουν, έστω και προσωρινά, τις απαιτούμενες δικαστικές δαπάνες.

Άρθρο 23

1. Εκπαιδευτικός της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ο οποίος, κατά την εκτέλεση του εκπαιδευτικού του έργου, με οποιονδήποτε τρόπο πληροφορείται ή διαπιστώνει ότι έχει διαπραχθεί σε βάρος μαθητή έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας, ενημερώνει, χωρίς καθυστέρηση, τον διευθυντή της σχολικής μονάδας. Ο διευθυντής της σχολικής μονάδας ανακοινώνει, αμέσως, την αξιόποινη πράξη στον αρμόδιο εισαγγελέα, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 37 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ή στην πλησιέστερη αστυνομική αρχή. Την ίδια υποχρέωση έχουν οι εκπαιδευτικοί και οι διευθυντές των ιδιωτικών σχολείων, καθώς και οι υπεύθυνοι των πάσης φύσεως Μονάδων Προσχολικής Αγωγής.

2. Κατά την προδικασία και τη διαδικασία στο ακροατήριο, ο διευθυντής της σχολικής

μονάδας, ο οποίος ανακοίνωσε την αξιόποινη πράξη στις παραπάνω αρμόδιες αρχές, και ο εκπαιδευτικός, ο οποίος την πληροφορήθηκε ή τη διαπίστωσε, καλούνται να εξετασθούν ως μάρτυρες, μόνο αν η πληροφορία δεν αποδεικνύεται με οποιοδήποτε άλλο αποδεικτικό μέσο.

Άρθρο 24

Το άρθρο 342 του Ποινικού Κώδικα (κατάχρηση ανηλίκων σε ασέλγεια) αντικαθίσταται.

Άρθρο 25

Οι προθεσμίες των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 3 και του άρθρου 4 ΣΤ' του ν. 3388/2005, που παρατάθηκαν με την αριθ. 99583 οικ./24.12.2005 (ΦΕΚ 1490 Β') κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Οικονομίας και Οικονομικών και Δημόσιας Τάξης, παρατείνονται αντίστοιχα έως ότου προαχθούν οι εξωτερικοί φρουροί στο βαθμό του Υπαρχιφύλακα και μέχρι την 12.9.2007.

Άρθρο 26

Η παράγραφος 4 του άρθρου 49 του ν. 2721/1999, όπως αντικαταστάθηκε με την παράγραφο 2 του άρθρου 1 του ν. 3388/2005 και συμπληρώθηκε με το άρθρο 18 του ν. 3472/2006, αντικαθίσταται.

Άρθρο 27

Το τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 6 του άρθρου 49 του ν. 2721/1999 (ΦΕΚ 112 Α'), όπως αντικαταστάθηκε από την παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 3388/2005 (ΦΕΚ 225 Α'), αντικαθίσταται.

Άρθρο 28

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει τρεις μήνες μετά τη δημοσίευση του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

1.22 Παράρτημα Γ'

Ενδεικτικός Πίνακας υποστηρικτικών υπηρεσιών για γυναίκες-θύματα βίας

Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων

www.isotita.gr

Συμβουλευτικά Κέντρα Για τη βία Κατά των Γυναικών

Δήμος Αθηναίων/ Γραφείο Ισότητας

Δ/ση: Σοφοκλέους 70, Αθήνα

Τηλ.: 210 5244657

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων λειτουργεί σε συνεργασία με το Δήμο Αθηναίων ξενώνα για τη φιλοξενία κακοποιημένων γυναικών.

Ε.Κ.Κ.Α. (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης)

(πρώην Ε.Κ.Α.Κ.Β.)

Δ/ση: Βασιλίσσης Σοφίας 135 & Ζαχάρωφ

Τ.Κ. 115 21 Αμπελόκηποι

Τηλ.: 2132039778, 2132039706, Φαξ: 2132039763

Τηλεφωνική Γραμμή Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας 197

Υπάρχουν ξενώνες του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για τους οποίους πληροφορίες δίδονται από τη γραμμή 197

Δίκτυο Γυναικών Ευρώπης

(λειτουργεί ξενώνας)

Δ/νση: Τσόχα 32, 115 21 Αμπελόκηποι

Τηλ.: 210 9700814 (γραμματεία)

Γραμμή SOS (09.00 – 15.00 όλη την εβδομάδα)

8001188881 (ενδοοικογενειακή βία – χωρίς χρέωση από σταθερό)

8001114400 (traffi cking - χωρίς χρέωση από σταθερό)

Κλίμακα

www.klimaka.org.gr

(λειτουργεί ξενώνας)

Δ/νση: Ευμολπιδών 30-32, 11854 Αθήνα

Τηλ.: 210 3417160-3, Φαξ: 210 3417164

e- mail: [central@Klimaka.org.gr/](mailto:central@Klimaka.org.gr)

Διεθνής Εταιρεία Στήριξης Οικογένειας – Φροντίδα (Δ.Ε.Σ.Ο)

(λειτουργεί ξενώνας)

Τ.Θ. 67235, 15102 Μελίσσια Αττικής

Τηλ.: 210 8103496, 8104079 , 6973871004

Φαξ: 210 8035274

Αλληλεγγύη

(λειτουργεί ξενώνας)

Δ/νση: Λεωνίδου 34, 104 36 Αθήνα

Τηλ.: 210 5203031

Γραμμή SOS 8001137777 (χωρίς χρέωση)

Γυναικεία Ομάδα Αυτοάμυνας

Τηλ.: 6973352397, 210 5213224 (πρωινές ώρες)

e-mail: afoamyna@pathfinder.gr

www.afoamyna.gr

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ

(ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ)

Τηλεφωνική Γραμμή SOS 6940706767

ΑΘΗΝΑ

ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

ΓΙΑ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΘΥΜΑΤΑ ΒΙΑΣ

(ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2009)

Αθήνα: Νίκης 11, Σύνταγμα

Τηλ.: 210 3317305-6, Φαξ: 210 3315787

e- mail: isotita4@otenet.gr

Πειραιάς: Αλκιβιάδου 76

Τηλ.: 210 4112091, 4129101, Φαξ: 210 4129101

e-mail: isal76@otenet.gr

ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Εταιρεία για τον Κοινωνικό Αποκλεισμό και την Ψυχική Υγεία (Ε.Κ.Α.Ψ.Υ)

Κέντρο Κοινωνικής Υποστήριξης Γυναικών

Δ/νση: Καμβουνίων 8, 54 621 Θεσσαλονίκη

Τηλ.: & Φαξ : 2310 276782

(Δευτέρα – Παρασκευή 10π.μ -2μ.μ)

e-mail: info@ekapsy.gr

www.ekapsy.gr

Ένωση Κυριών Δράμας- Σπίτι Ανοιχτής Φιλοξενίας

Δ/νση: Βενιζέλου 114, 66 100 Δράμα

Τηλ.: 25210 46062, 58015

Κοινωνική Υπηρεσία Δήμου Κομοτηνής

Δ/νση: Γ. Μαρασλή και Πύργου, 69100 Κομοτηνή

Τηλ.: 25310 82063, 83888, Φαξ: 25310 71447

Σπίτι της Γυναίκας – Κοινωνική Μέριμνα

Δ/νση: Ορφέως 13, 621 22 Σέρρες

Τηλ.: 23210 99500-1, Φαξ : 23210 99801

ΗΠΕΙΡΟΣ

Κέντρο Έρευνας και Υποστήριξης Θυμάτων Κακοποίησης και Κοινωνικού Αποκλεισμού(Ε.Κ.Υ.Θ.Κ.Κ.Α)

(λειτουργεί ξενώνας)

Δ/νση: Γ. Παπανδρέου 2, 45444 Ιωάννινα

Τηλ.: 26510 78810, Φαξ: 26510 72378

Γραμμή SOS 26510 33033

e-mail: cvme@ioa.forthnet.gr, www.cvme.gr

Κέντρο Έρευνας και Στήριξης Θυμάτων Κακοποίησης Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων και προστασίας Μονογονεϊκών Οικογενειών

Δ/νση: Ελ. Βενιζέλου 15, 48100 Πρέβεζα

Τηλ.: 2682 0 61481/ 22321, Φαξ:2682 0 28570

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Δήμος Καρδίτσας

Κέντρο Γυναικών Καρδίτσας

Δ/νση: Σταμούλη 9, 43100 Καρδίτσα

Τηλ: 2441 0 77122, 71594 , Φαξ: 2441 0 75141

e-mail: wck@hol.gr

Ελληνική Μέριμνα Βόλου Φιλανθρωπικό Σωματείο

(λειτουργεί ξενώνας)

Δ/νση: 28ης Οκτωβρίου 189, 38221 Βόλος

Τηλ.: 2421 0 25489

ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ

ΚΕΣΥΥ – ΚΕΜΟΠ (Κέντρο Εκπαίδευσης και Μέριμνας Οικογένειας και Παιδιού) “Ο ΠΛΑΤΩΝ”

Δ/νση: Παλαιοπαναγιά, 30300 Ναύπακτος

Τηλ.: 26340 21080, Φαξ: 26340 21080

e-mail: kemop@hol.gr

ΚΡΗΤΗ

**ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΝΟΜΟΥ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ**

«ΞΕΝΩΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ»

Δ/νση: Λ. Μαρινέλη 12, 71202 Ηράκλειο

Τηλ.: - Φαξ: 2810 242121

Γραμμή SOS: 800 1116000 (09. 00 - 21.00 καθημερινά , εμβέλεια νήσου Κρήτης και κοντινά νησιά)

e-mail: ksenona@hotmail.com, www.kakopoiisi.gr

ΝΗΣΙΑ Β. ΑΙΓΑΙΟΥ

Δήμος Χίου

Γραφείο Γυναικείων θεμάτων

Δ/νση: Οινοπίωνος 1, 82100 Χίος

Τηλ.: 2271 0 42502, Φαξ: 2271 0 43715

e-mail: dopch@otenet.gr